

**GELENEKSEL HARPUT EVLERİNDE DEĞİŞİM VE
DÖNÜŞÜMÜN KORUMA BAĞLAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ**

FIRAT AKPOLAT

HAZİRAN 2023

DİYARBAKIR

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**GELENEKSEL HARPÜT EVLERİNDE DEĞİŞİM VE
DÖNÜŞÜMÜN KORUMA BAĞLAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ**

FIRAT AKPOLAT

DİCLE ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE
SINAV YÖNETMELİĞİNİN BİR PARÇASI OLARAK
MİMARLIK ANA BİLİM DALINDA
YÜKSEK LİSANS TEZİ
OLARAK HAZIRLANMIŞTIR

HAZİRAN 2023
DİYARBAKIR

GELENEKSEL HARPÜT EVLERİNDE DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMÜN KORUMA BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Fırat AKPOLAT tarafından Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin bir parçası olarak hazırlanan bu çalışma, aşağıda bilgileri yazılı jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek **Mimarlık Ana Bilim Dalı**'nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Neslihan DALKILIÇ
Müdür, **Fen Bilimleri Enstitüsü**

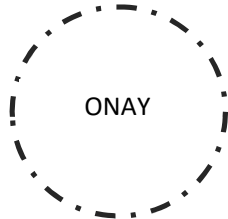
Prof. Dr. Neslihan DALKILIÇ
Danışman, **Mimarlık Bölümü,**
Dicle Üniversitesi

Sınav Jürisi:

Doç. Dr. Nurtekin ÖZEN (*)
Mimarlık Bölümü, Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. Neslihan DALKILIÇ (**)
Mimarlık Bölümü, Dicle Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet KURUCU (***)
Mimarlık Bölümü, Fırat Üniversitesi

Savunma Tarihi: 14 / 06 / 2023

(*) Sınav Jürisi kısmının birinci satırına Jüri Başkanının bilgilerini yazınız.

(**) Sınav Jürisi kısmının ikinci satırına Tez Danışmanının bilgilerini yazınız.

Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırlanan bu tez çalışmasında yer alan tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca, bahse konu bu kural ve ilkelerin gerektirdiği üzere, bu çalışmada özgün olmayan tüm bilimsel içerikleri kurallara uygun biçimde alıntılıyıp kaynak gösterdiğimi beyan ederim. Beyanımınla çelişen herhangi bir delil bulunduğu takdirde tüm sorumluluğu üstleneceğimi kabul ederim.

Ad, Soyad: Fırat AKPOLAT

İmza:

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans süresince bilgilerini ve yardımlarını esirgemeyen çok değerli ve kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Neslihan Dalkılıç'a en içten saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Her türlü katkılarından dolayı değerli jüri üyesi Doç. Dr. Nurtekin Özen ve Dr. Öğr. Üye. Muhammet Kurucu' ya teşekkürlerimi sunarım. Arşiv çalışmalarımı gerçekleştirdiğim esnasında ÇEKÜL il temsilcisi Mustafa Balaban'a, Diyarbakır Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü çalışanlarına ve Elâzığ KUDEP birimine her türlü destek ve yardımlarından dolayı teşekkür ederim. Hayatımın her aşamasında; maddi ve manevi desteklerini üzerimden eksik etmeyen, kıymetli aileme teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
TABLolar LİSTESİ	xvi
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xviii
ABSTRACT	xx
1. GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	2
1.2 Çalışma Yöntem ve Planı	2
2. HARPUT'UN FİZİKİ VE TARİHİ ÖZELLİKLERİ	4
2.1 Şehrin Coğrafyası	4
2.1.1 Yeri ve Konumu	4
2.1.2 Yüzey Şekilleri	6
2.1.3 İklim	7
2.1.4 Bitki örtüsü	9
2.2 Demografik Yapı	9
2.3 Ekonomik Yapı	10
2.4 Harput'un Tarihi Gelişimi	11
2.5 Şehir Dokusunun Gelişimi	12
2.6 Geleneksel Şehir Dokusunu Oluşturan Öğeler	14
2.6.1 Harput Kalesi	14
2.6.2 Mahalleler	15
2.6.3 Sokaklar	16
2.6.4 Meydan ve Ticaret Merkezleri	18
3. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE HARPUT'UN GELENEKSEL KENT DOKUSUNUN DEĞİŞİMİ	20
3.1 Harput Geleneksel Kent Dokusunun Değişimini Etkileyen Etmenler	20
3.1.1 Sosyo-kültürel yapının değişimi	20
3.1.2 Ekonomik Değişimler	21
3.2 Harput'un geleneksel kent dokusunun değişimi	25

4. GELENEKSEL HARPUT EVLERİNİN GENEL MİMARİ	
ÖZELLİKLERİ	41
4.1 Geleneksel Harput Evlerinin Oluşumunu Etkileyen Etmenler	41
4.1.1 Aile Yapısı.....	41
4.1.2 Ekonomik Yapı.....	42
4.1.3 Kültürel Etkileşim.....	42
4.1.4 Coğrafi Yapı	44
4.2 Geleneksel Harput Evlerinin Genel Yerleşim Özellikleri	47
4.3 Geleneksel Harput Evlerinin Plan Düzeni ve Tipolojisi	49
4.4 Geleneksel Harput Evleri Cephe Düzeni.....	60
4.5 Geleneksel Harput Evlerinde Malzeme ve Yapım Teknikleri.....	66
5. HARPUTTAKİ GELENEKSEL EVLERİN KORUNMUŞLUK	
DURUMUNA GÖRE İNCELENMESİ	69
5.1 Restorasyon Uygulaması Yapılan Harput Evleri	69
5.1.1 Sağır Müftü Konağı	72
5.1.2 Sunguroğlu Konağı	82
5.1.3 Şefik Gül Evi	91
5.1.4 Burcu Kaya Evi	101
5.1.5 Fehmi Baran I Evi.....	111
5.1.6 Fehmi Baran II Evi	119
5.1.7 Hüseyin Şaşkın Evi.....	130
5.1.8 Ahmet Ekşi Evi.....	139
5.2 Harput'taki Yıkık-Harabe ve/veya Restore Edilmemiş Geleneksel	
Evler	149
5.2.1 82 Ada 3 Parsel'de Bulunan Geleneksel Harput Evi	149
5.2.2 84 Ada 4 Parsel'de Bulunan Geleneksel Harput Evi	151
5.2.3 95 Ada 2 Parsel'de Bulunan Geleneksel Harput Evi	153
5.2.4 103 Ada 1 Parsel'de Bulunan Geleneksel Harput Evi	155
5.2.5 105 Ada 1 Parsel'de Bulunan Geleneksel Harput Evi	157
5.2.6 105 Ada 2 Parsel'de Bulunan Geleneksel Harput Evi	159
5.3 Harput'ta Yeniden İnşa Edilen Geleneksel Görünümlü Replika	
Tarzlı Evler	161
5.3.1 Kürsübaşı Okuma ve Kültür Evi	161

5.3.2 Valilik Konuk Evi.....	161
6. HARPUT'TAKİ GELENEKSEL EVLERİN KORUMA DURUMLARINA GÖRE İNCELENMESİ	163
6.1 Restorasyon Uygulaması Yapılan Evlerin Genel Koruma Sorunlarının Değerlendirilmesi.....	168
6.1.1 Değişmişlik Düzeyi.....	169
6.1.2 Yapısal Sorunlar	170
6.1.3 Konfor Düzeyi	172
6.2 Harput'taki Yıkık-Harabe ve/veya Restore Edilmemiş geleneksel Evlerin Koruma Sorunlarının İncelenmesi	172
6.3 Harput'ta Yeniden İnşa Edilen Geleneksel Görünümlü Replika Tarzlı Evlerin Koruma Sorunlarının İncelenmesi	173
7. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	175
KAYNAKLAR.....	180
EKLER.....	185
ÖZGEÇMİŞ.....	191

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1 Elâzığ ili Fiziki Haritası.....	4
Şekil 2.2 Harput coğrafik durum	6
Şekil 2.3 Harput'un 19. yüzyılda batıdan görünümü	7
Şekil 2.4 Elâzığ ilinin 2021 yılındaki aylık sıcaklık grafiği.....	8
Şekil 2.5 Elâzığ ilinin 2021 yılındaki yağış grafiği	8
Şekil 2.6 Surp Agop Ermeni okulu ve çevresi	10
Şekil 2.7 Harput'ta çarşı genel görünüm	11
Şekil 2.8 Harput Fırat Koleji	13
Şekil 2.9 Jules Laurens'in Karakalemle Çizdiği Kayabaşı'ndan Harput.....	13
Şekil 2.10 Harput Kalesi	14
Şekil 2.11 Harput mahalle haritası	15
Şekil 2.12 Harput'a güneyden bir görünüm	16
Şekil 2.13 Kurşunlu Cami'den Üç Lüleli Çeşme'ye inen cadde.....	17
Şekil 2.14 Harput Üç Lüleli Çeşme	18
Şekil 2.15 Sara Hatun Cami önünden çarşının genel görünümü.....	19
Şekil 3.1 Harput şehrinin Surp Stepanos semtinde bir düşün.....	20
Şekil 3.2 Harput'a bağlı Hüseyin Köyü'nde yerel taş ustalarından bir görünüm	21
Şekil 3.3 Harput'a bağlı Hüseyin Köyü'nde bir marangoz atölyesi.....	22
Şekil 3.4 Harput'a bağlı Hüseyin Köyü'nde kundura atölyesi	23
Şekil 3.5 Harput'a bağlı Hüseyin Köyü'nde bir dokuma atölyesi.....	23
Şekil 3.6 Harput'ta çömlek atölyesinden bir görünüm	24
Şekil 3.7 Harput Bölgesi ve bulgur öğütme yapan ustalar.....	24
Şekil 3.8 Harput'ta bir bakkal görünümü.....	25
Şekil 3.9 Harput'a genel bir bakış	26
Şekil 3.10 Harput Gürcü Bey Mahallesi güneydoğu görünümü	26
Şekil 3.11 Harput Fırat Koleji genel görünüm	27
Şekil 3.12 Norsis Mahallesi'ne ve Harput Kalesi'ne bir bakış	28
Şekil 3.13 Norsis Mahallesi'ne ve Harput Kalesi'ne bir bakış	28
Şekil 3.14 Norsis Mahallesi'ne bir bakış	29
Şekil 3.15 Norsis Mahallesi'nin eski yerleşim alanına bir bakış.....	29
Şekil 3.16 Harput Kalesi yamacında Sinabud Mahallesi	30

Şekil 3.17 Harput Kalesi yamacında Sinabud Mahallesi.....	30
Şekil 3.18 Harput Kalesi çevresinden bir görünüm.....	31
Şekil 3.19 Harput Kalesi çevresinden bir görünüm	31
Şekil 3.20 Harput Kalesi'nden Gürcü Bey Mahallesi'nin görünümü.....	32
Şekil 3.21 Harput Kalesi'nden Harput'un görünümü.....	32
Şekil 3.22 Harput Kalesi'nden Sarı Hatun ve Zahirîye Mahallerinin görünümü- önde Hacı Murat Yokuşu.....	33
Şekil 3.23 Harput Kalesi'nden görünüm.....	33
Şekil 3.24 Şehroz Mahallesi'nden Harput Kaya Başı'na bir bakış	34
Şekil 3.25 Şehroz Mahallesi'nden Harput Kaya Başı'na bir bakış	34
Şekil 3.26 Harput girişindeki Şehroz Mahallesi'ne bir bakış.....	35
Şekil 3.27 Harput girişindeki Şehroz Mahallesi'ne bir bakış.....	35
Şekil 3.28 Ağa Mahallesinden bir görünüm	36
Şekil 3.29 Ağa Camisi'nden bir görünüm	36
Şekil 3.30 Hoca Mescit Mahallesi ve çevresi	37
Şekil 3.31 Hoca Mescit Mahallesi ve çevresi	37
Şekil 3.32 Hoca Hamamı ve çevresi.....	38
Şekil 3.33 Hoca Hamamı ve çevresi.....	38
Şekil 3.34 Alaca Mescit mahallesinden bir görünüm	39
Şekil 3.35 Alacalı Cami çevresinden bir görünüm	39
Şekil 3.36 Ağa Camisi ve Üç Lüleli çeşmeden bir görünüm	40
Şekil 3.37 Ağa Camisi ve Üç Lüleli çeşmeden bir görünüm	40
Şekil 4.1 Fırat Koleji ve çevresi	43
Şekil 4.2 Fırat Koleji ve çevresi	43
Şekil 4.3 Fırat Koleji ve çevresi	44
Şekil 4.4 Harput batı görünümü	45
Şekil 4.5 Harput Alaca Mescid Mahallesi'nden bir görünüm	46
Şekil 4.6 Kale Meydanı önünden Sarı Hatun Cami'ne çıkan Hacı Murat Yokuşu ...	47
Şekil 4.7 Geleneksel Harput evleri bina-parcel ilişkisi.....	48
Şekil 4.8 Geleneksel Harput evleri zemin kat plan düzenleri	49
Şekil 4.9 Geleneksel Harput evleri üst kat plan düzenleri	50
Şekil 4.10 Geleneksel Harput evleri odasının iç görüntüsü	51

Şekil 4.11 Geleneksel Harput evleri başoda örneğinin günümüzde kullanımı ver dışarıdan görünümü	52
Şekil 4.12 Geleneksel Harput evleri niş örnekleri.....	53
Şekil 4.13 Geleneksel Harput evleri niş örnekleri.....	53
Şekil 4.14 Geleneksel Harput evleri ocak örneği	54
Şekil 4.15 Geleneksel Harput evleri sofa örneği	55
Şekil 4.16 Geleneksel Harput evleri avlu örneği.....	56
Şekil 4.17 Geleneksel Harput evleri mutfak örneği.....	57
Şekil 4.18 Geleneksel Harput evleri kiler örneği	58
Şekil 4.19 Geleneksel Harput evleri ahır örneği	59
Şekil 4.20 geleneksel Harput evleri merdiven örneği.....	60
Şekil 4.21 Ağa Cami yakınında bir ev	61
Şekil 4.22 Ağa Cami yakınında bir ev	61
Şekil 4.23 Kurşunlu Cami’den üç lüleli çeşmeye inen cadde ki yitirilen evler	62
Şekil 4.24 Geleneksel Harput evleri şahnışın tipleri	63
Şekil 4.25 Geleneksel Harput evleri pencere tipleri	64
Şekil 4.26 Geleneksel Harput evleri kapı tipleri	65
Şekil 4.27 Geleneksel Harput evleri taşıyıcı sistem	66
Şekil 4.28 Geleneksel Harput Evleri duvar görünümleri.....	67
Şekil 4.29 Geleneksel Harput evleri tavan detayları	68
Şekil 5.1 Harput’taki evlerin onarım süreçleri	70
Şekil 5.2 Harput alan çalışması	71
Şekil 5.3 Çalışılan evlerin genel özellikleri	72
Şekil 5.4 Sağır Müftü Konağı güneybatı cephesi.....	73
Şekil 5.5 Sağır Müftü Konağı güneybatı cephesi.....	73
Şekil 5.6 Sağır Müftü Konağı zemin kat planı.....	74
Şekil 5.7 Sağır Müftü Konağı üst kat planı.....	74
Şekil 5.8 Sağır Müftü Konağı bodrum kat planı	75
Şekil 5.9 Sağır Müftü Konağı güneybatı cephesi.....	76
Şekil 5.10 Sağır Müftü Konağı güneybatı cephesi.....	76
Şekil 5.11 Sağır Müftü Konağı iç avlusu ve giriş kapısı	77
Şekil 5.12 Sağır Müftü Konağı’nın fiziksel plan değişimi	77
Şekil 5.13 Sağır Müftü Konağı üst kat oda	78

Şekil 5.14 Sağır Müftü Konağı kuzeydoğu cephesi	78
Şekil 5.15 Taş duvarın alçıyla kapatılması ve sıva üstü görülen tesisat	79
Şekil 5.16 Klima montajı tesisat bağlanması CCTV kabloların gözükmemesi.....	79
Şekil 5.17 Sağır Müftü Konağı'nın yeni işlev verilen odaların görünümü.....	80
Şekil 5.18 Sağır Müftü Konağı'nın iç avlusuna çatı eklenmesi	80
Şekil 5.19 Sunguroğlu Konağı güneybatı cephesi.....	83
Şekil 5.20 Sunguroğlu Konağı güneybatı cephesi.....	83
Şekil 5.21 Sunguroğlu Konağı zemin kat planı.....	84
Şekil 5.22 Sunguroğlu Konağı bodrum kat planı	84
Şekil 5.23 Sunguroğlu Konağı güney cephesi.....	85
Şekil 5.24 Sunguroğlu Konağı güney cephesi.....	86
Şekil 5.25 Sunguroğlu Konağı dış avludan görünüm ve giriş kapısı	86
Şekil 5.26 Sunguroğlu Konağı'nın fiziksel plan değişimi	87
Şekil 5.27 Sunguroğlu Konağı sofa görünümü	87
Şekil 5.28 Sunguroğlu Konağı kuzeydoğu cephesi ve Sunguroğlu Konağı zemin kat	88
Şekil 5.29 Sunguroğlu Konağı bodrum katının iç donanımı değiştirilerek sergi salonuna dönüştürülmesi.....	89
Şekil 5.30 Sunguroğlu Konağı Bodrum kata aydınlatma elemanlarının eklenmesi ..	89
Şekil 5.31 Şefik Gül Evi güneydoğu cephesi.....	91
Şekil 5.32 Şefik Gül Evi güneydoğu cephesi.....	92
Şekil 5.33 Şefik Gül Evi zemin kat planı.....	93
Şekil 5.34 Şefik Gül Evi ara kat ve üst kat planı.....	94
Şekil 5.35 Şefik Gül Evi güneydoğu cephesi.....	95
Şekil 5.36 Şefik Gül Evi kuzeybatı cephesi.....	95
Şekil 5.37 Şefik Gül Evi giriş kapısı ve giriş sofası	96
Şekil 5.38 Şefik Gül Evi'nin fiziksel plan değişimi	97
Şekil 5.39 Şefik Gül Evi zemin kat odası ve sofa	97
Şekil 5.40 Şefik Gül Evi zemin katta bulunan ahır ve merek bölümlerinin mutfak ve depoya dönüştürülmesi	98
Şekil 5.41 Şefik Gül Evi ara kat ve üst kat oda.....	98
Şekil 5.42 Şefik Gül Evi üst kat oda ve ocak restorasyonu	99
Şekil 5.43 Burcu Kaya Evi güneybatı cephesi	101

Şekil 5.44 Burcu Kaya Evi güneybatı cephesi	101
Şekil 5.45 Burcu Kaya Evi zemin kat planı	102
Şekil 5.46 Burcu Kaya Evi güneybatı cephesi	103
Şekil 5.47 Burcu Kaya Evi güneybatı cephesi	104
Şekil 5.48 Burcu Kaya Evi sofa ve giriş kapısı.....	104
Şekil 5.49 Burcu Kaya Evi'nin fiziksel plan değişimi.....	105
Şekil 5.50 Burcu Kaya Evi güneybatı cephesi	106
Şekil 5.51 Burcu Kaya Evi kuzeybatı cephesi	107
Şekil 5.52 Burcu Kaya Evi giriş	107
Şekil 5.53 Burcu Kaya Evi zemin kat oda ve sofasında sıva üstü uygulamalar	108
Şekil 5.54 Burcu Kaya Evi'nin güneybatıdan görünümü	109
Şekil 5.55 Burcu Kaya Evi'nin ek banyolarının iç donanımı	109
Şekil 5.56 Fehmi Baran I Evi güneybatı cephesinden görünüm	111
Şekil 5.57 Fehmi Baran I Evi güneybatı cephesinden görünüm	111
Şekil 5.58 Fehmi Baran I Evi zemin kat planı	112
Şekil 5.59 Fehmi Baran I Evi üst kat planı	113
Şekil 5.60 Fehmi Baran I Evi güneybatı cephesinden görünüm	114
Şekil 5.61 Fehmi Baran I Evi güney cephe görünüm.....	114
Şekil 5.62 Fehmi Baran I Evi giriş kapısı ve merdiveni	115
Şekil 5.63 Fehmi Baran I Evi'nin fiziksel plan değişimi.....	116
Şekil 5.64 Fehmi Baran I Evi güneybatı ve kuzeybatı cephesi.....	116
Şekil 5.65 Fehmi Baran I Evi üst kat oda	117
Şekil 5.66 Fehmi Baran I Evi'nin yeni işlev verilen odaların görünümü	117
Şekil 5.67 Fehmi Baran II Evi güney cephesinden bir görünüm	119
Şekil 5.68 Fehmi Baran II Evi güney cephesinden bir görünüm	120
Şekil 5.69 Fehmi Baran II Evi zemin kat planı	121
Şekil 5.70 Fehmi Baran II Evi üst kat planı	122
Şekil 5.71 Fehmi Baran II Evi güneybatı cephesi	122
Şekil 5.72 Fehmi Baran II Evi güneydoğu cephesi	123
Şekil 5.73 Fehmi Baran II Evi giriş kapısı ve merdiveni	123
Şekil 5.74 Fehmi Baran II Evi'nin fiziksel plan değişimi	124
Şekil 5.75 Fehmi Baran II Evi güneydoğudan görünüm	125
Şekil 5.76 Fehmi Baran II Evi güneybatı cephesi	125

Şekil 5.77 Fehmi Baran II Evi ek yapı.....	126
Şekil 5.78 Fehmi Baran II Evi ek yapı.....	126
Şekil 5.79 Fehmi Baran II Evi üst kat odası.....	127
Şekil 5.80 Fehmi Baran II Evi üst kat oda	127
Şekil 5.81 Fehmi Baran II Evi'nin yeni işlev verilen odaların görünümü.....	128
Şekil 5.82 Fehmi Baran II Evi'nin ek banyolarının iç donanımı	128
Şekil 5.83 Hüseyin Şaşkın Evi güneydoğu cephesinden görünüm	130
Şekil 5.84 Hüseyin Şaşkın Evi güney cephesinden görünüm	130
Şekil 5.85 Hüseyin Şaşkın Evi üst kat planı	131
Şekil 5.86 Hüseyin Şaşkın Evi zemin kat planı.....	132
Şekil 5.87 Hüseyin Şaşkın Evi güney cephesinden görünüm	132
Şekil 5.88 Hüseyin Şaşkın Evi giriş kapısı	133
Şekil 5.89 Hüseyin Şaşkın Evi'nin fiziksel plan değişimi	134
Şekil 5.90 Hüseyin Şaşkın Evi güneybatı cephesi.....	134
Şekil 5.91 Hüseyin Şaşkın Evi güneybatı cephesi.....	135
Şekil 5.92 Hüseyin Şaşkın Evi üst kat ocak.....	135
Şekil 5.93 Hüseyin Şaşkın Evi alt kat oda	136
Şekil 5.94 Hüseyin Şaşkın Evi üst kat mutfak	136
Şekil 5.95 Hüseyin Şaşkın Evi'nin yeni işlev sonrası odalarının görünümü	137
Şekil 5.96 Hüseyin Şaşkın Evi ek banyo ve mutfakların iç donanımı.....	137
Şekil 5.97 Ahmet Ekşi Evi kuzeydoğu cephesi.....	139
Şekil 5.98 Ahmet Ekşi Evi zemin kat plan	140
Şekil 5.99 Ahmet Ekşi Evi zemin üst planı.....	140
Şekil 5.100 Ahmet Ekşi Evi kuzeydoğu cephesi.....	141
Şekil 5.101 Ahmet Ekşi Evi başoda ve giriş kapısı	141
Şekil 5.102 Ahmet Ekşi Evi'nin fiziksel plan değişimi	142
Şekil 5.103 Ahmet Ekşi Evi giriş cephesi.....	143
Şekil 5.104 Ahmet Ekşi Evi giriş	144
Şekil 5.105 Ahmet Ekşi sıva üstü tesisat	145
Şekil 5.106 Ahmet Ekşi Evi zemin kat ıslak hacim	146
Şekil 5.107 Ahmet Ekşi Evi üst kat ıslak hacim	146
Şekil 5.108 Ahmet Ekşi Evi'nin yeni işlev sonrası odalarının görünümü	147
Şekil 5.109 Ahmet Ekşi Evi'nin ek banyolarının iç donanımı.....	147

Şekil 5.110 82 Ada 3 Parsel Tespit Tutanağı	150
Şekil 5.111 84 Ada 4 Parsel Tespit Tutanağı	152
Şekil 5.112 95 Ada 2 Parsel Tespit Tutanağı	154
Şekil 5.113 103 Ada 1 Parsel Tespit Tutanağı	156
Şekil 5.114 105 Ada 1 Parsel Tespit Tutanağı	158
Şekil 5.115 105 Ada 2 Parsel Tespit Tutanağı	160
Şekil 5.116 Kürsübaşı Okuma ve Kültür Evi	161
Şekil 5.117 Valilik Konuk Evi'nin restorasyon öncesi görünümü	162
Şekil 5.118 Valilik Konuk Evi'nin restorasyon sonrası görünümü	162
Şekil 6.1 Harput'ta yıkık bir ev kalıntısının görünümü	171
Şekil 6.2 Bakımsızlıktan dolayı büyük bir bölümü yıkılan evler	171

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 5.1 Sağır Müftü Konağı Tespit Tutanağı	81
Tablo 5.2 Sunguroğlu Konağı tespit tutanağı.....	90
Tablo 5.3 Şefik Gül Evi tespit tutanağı.....	100
Tablo 5.4 Burcu Kaya Evi Tespit Tutanağı	110
Tablo 5.5 Fehmi Baran I Evi Tespit Tutanağı.....	118
Tablo 5.6 Fehmi Baran II Evi Tespit Tutanağı	129
Tablo 5.7 Hüseyin Şaşkın Evi tespit tutanağı.....	138
Tablo 5.8 Ahmet Ekşi Evi Tespit Tutanağı.....	148

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Güncel Harput Koruma İmar Planı.....	186
Ek 2: Geleneksel Harput evleri tapu kayıt örnekleri	187
Ek 3: Geleneksel Harput evleri tapu kayıt örnekleri	188
Ek 4: Elazığ Gazi Caddesi’nde ki yitirilen evler	189
Ek 5: Elazığ Gazi Caddesi’nde ki yitirilen evler	190

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

Kısaltma

Açıklama

KUDEP

Koruma Denetim ve Uygulama Büroları

ICOMOS

Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi

UNESCO

Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü

CCTV

Kapalı Devre Televizyon

ÖZET

GELENEKSEL HARPUT EVLERİNDE DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMÜN KORUMA BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Akpolat, Fırat

Yüksek Lisans Mimarlık Bölümü

Danışman: Prof. Dr. Neslihan Dalkılıç

Haziran 2023, 212 sayfa

Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Harput, tarih boyunca cazibesi yüksek bir kent merkezi olarak kullanılmıştır. Harput, zamanla önemini yitirmiş ve günümüzde Elazığ'a bağlı bir mahalle konumuna gelmiştir. Bu tez çalışmasında geçmişten günümüze geleneksel Harput kent dokusu incelenmiş ve bu değişimi etkileyen etmenler araştırılmıştır. Günümüze kadar gelen evler ve eski fotoğraflar incelenerek; geleneksel Harput evlerinin plan, cephe, malzeme ve yapım teknikleri çalışılmıştır. Bu evlere ait plan, cephe, pencere ve kapı tipolojileri hazırlanmıştır. Günümüze kadar gelen Harput evlerinin koruma durumları incelenmiş ve restorasyon değerlendirilmeleri çalışılmıştır. Restorasyonu tamamlanan evlerin restorasyon değerlendirilmeleri yapılmış ve hasar tespit raporları hazırlanmıştır. Alan çalışmasında yeniden yapım tekniğiyle inşa edilen yapılar incelenmiştir. Harabe ve yıkık olan evler incelenmiş, tespit tutanakları hazırlanmıştır. Bu evlerin genel değerlendirmeleri; korunma sorunları, değişmişlik, konfor düzeyleri, yapısal sorunları çalışılmıştır. Harput'un çevre ve tek yapı ölçeğinde koruma sorunları incelenmiş ve öneriler getirilmiştir. Tek yapı ölçeğinde, yapılara fiziksel ve işlevsel öneriler getirilmiştir. Harput 2018 yılında UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne eklenmiştir. Günümüze kadar gelen geleneksel Harput evleri, Harput'un UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne eklenmesinde büyük rol oynayacaktır. Bu sebeple yapılan restorasyon çalışmaları önemini korumaktadır.

Anahtar Kelimeler: Harput geleneksel kent dokusu, geleneksel Harput evleri, restorasyon değerlendirilmesi

ABSTRACT

EVALUATION OF CHANGE AND TRANSFORMATION IN TRADITIONAL HARPUT HOUSES IN THE CONTEXT OF CONSERVATION

Akpolat, Fırat

M.Sc. Department of Architecture

Advisor: Prof. Dr. Neslihan Dalkılıç

June 2023, 212 pages

Harput, located in the Eastern Anatolia Region, has been a city center with high charm throughout history it has been used as. Harput has lost its importance over time and is currently connected to Elazığ, it has come to the neighborhood position. In this thesis study, traditional Harput from the past to the present the urban texture has been examined and the factors affecting this change have been investigated. Until today by examining the incoming houses and old photos; the plan, facade, material of traditional Harput houses and construction techniques have been studied. The plan, facade, window and door typologies of these houses it is prepared. The conservation status of the Harput houses that have survived to the present day has been examined and restoration evaluations have been studied. Restoration of houses whose restoration has been completed assessments have been made and damage detection reports have been prepared. In field work the structures built with the reconstruction technique were examined. Houses that are in ruins and ruined it has been examined, the determination minutes have been prepared. General reviews of these houses; protection problems, changes, comfort levels, structural problems have been studied. Harput's environment and single protection problems at the building scale have been examined and recommendations have been made. At the scale of a single structure, physical and functional suggestions have been introduced to the structures. Harput is a UNESCO World Heritage Site in 2018 it has been added to the Tentative List. The traditional Harput houses that have survived to this day, Harput's it will play a major role in its addition to the UNESCO World Heritage List. Made for this reason restoration works retain their importance.

Keywords: Harput Urban texture, Traditional Harput Houses, Restoration Evaluation

1. GİRİŞ

Tarihi çevreler ve yapılar, toplumların değişen sosyal, ekonomik ve teknolojik etkilerine tanıklık etmektedirler. Zamanla değişime uğrayan bu mekânlar, kültürel kimliği koruyarak toplumun sürdürülebilirliğini sağlarlar. Bu sebeple toplumların duygu, düşünce ve yaşam biçimlerini yansıtmaları açısından insanlığın ortak mirası olarak değerlendirilmektedir. Kullanılabilen varlıklar, artan nüfus ve günün ihtiyaçlarına ilişkili olarak işlev değişikliğine uğramakta veya zamanla onarıma ihtiyaç duymaktadır. Kullanılmayan varlıklar ise boşaltılmakta veya yıkılmaya maruz kalmaktadır. Tarihi çevre ve yapı koruma düşüncesi 18. yüzyılda gelişmiş, 19. yüzyılda koruma kültürü olgunlaşmış ve 20. yüzyılda resmi bir hale gelmiştir.

Coğrafyamız içindeki bu varlıkların korunmasına yönelik önemli adımları şöyle sıralayabiliriz. Osmanlı'da tarihi yapı koruma kanunu ilk koruma yasası kabul edilen 1874' te Âsâr-ı Atîka Nizamnâmesi'dir. 1933 yılında Anıtları Koruma Komisyonu kurulmuştur. 1936 yılında bu komisyona bağlı Rölöve Bürosu kurulmuştur. 1951 yılında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kurulmuş ve eski eserlerin korunması hedeflenmiştir. 1973 yılında Eski Eserler Kanunu ile birlikte kentsel sit kavramı oluşmuştur. 1982 yılında Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu çıkararak tarihi yerlerde planlı koruma amaçlanmıştır.

Tarihi varlıklar arasından geleneksel konutlar, toplum kültürü ve kimliğini daha fazla yansıtır. Geleneksel konutlar, bölgedeki eski medeniyetlerin toplumsal, çevre ve teknolojik ilişkilerini dikkate alarak inşa edilmiştir. Konutlar, kültürel belleğimize ait dönemsel izler taşımaktadır. Sanayi devrimiyle teknolojinin ilerlemesi ve değişen yaşam şartları konut kültürünü tamamen değiştirmiştir. Küreselleşmeyle ile kültürel özellikler bozulmaya ve değişmeye başlamıştır. Değişen yaşam şartları ve teknoloji ile birlikte, geleneksel evler yerine apartman konut kültürü yaygınlaşmıştır. Mevcut geleneksel evler tercih edilmemiş ve kullanılmayan bu evler zamanla tahribat ve yıkıma uğramıştır. Kültürel belleğin izlerini taşıyan geleneksel konutları, bölgenin özelliklerini doğru anlayarak ve uygun teknoloji kullanarak korumak mümkündür. Toplumsal sürdürülebilirliğin sağlanması için geleneksel konutlarının, titiz analiz

alışmalarına göre onarılması ve daha sonra uygun işlev verilerek canlandırılması ile mümkündür.

1.1 Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Harput, Elazığ'ın beş km kuzeyinde yer alan tarihi bir yerleşim yeridir. Yıllarca farklı kültürlere ev sahipliği yapmıştır. Bu kültürler birçok yapı meydana getirmiş ve Harput mimarisini etkilemiştir. 19. yüzyıl ve sonrasında g, topoğrafya yapısı, su eksikliği, ticaret yollarının değişmesi ve kamu binalarının řu anki Elazığ'a taşınmasıyla birlikte Harput cazibesini kaybetmiştir. Buradaki geleneksel evler ve tarihi yapılar zamanla boşaltılmış ve terkedilmiştir. Günümüze az sayıda tarihi yapı ulaşmıştır. Elâzığ merkezde yapılan birçok yapı Harput'tan sökülen yapı malzemeleri ile inşa edilmiştir. Harput 1982 yılında Kentsel Sit Alanı ilan edilmesine rağmen koruma amaçlı imar planı 2009 yılında hazırlanmıştır. 2018 yılında revize koruma amaçlı imar planı tamamlanmasına rağmen halen yayımlanmamıştır. Harput 2018 yılında UNESCO Geçici Miras Listesi'ne alınmıştır. Bu nedenle Harput' un UNESCO Miras Listesi'ne girmesi için geleneksel kent dokusunun korunması ve geleneksel evlerin bilimsel ilkelere uygun olarak yapılması çok önemlidir.

Çalışma Elâzığ Harput tarihi kent merkezini ve geleneksel konutlarını kapsamaktadır. Harput'un geleneksel kent dokusunun değişimi incelenmesi ve geleneksel Harput evlerinin mimari özelliklerinin koruma sorunlarının bilimsel yöntemlerle kapsamlı olarak araştırılması ve restorasyon uygulaması sonrasında ortaya çıkan problemlerin ortaya koyulması amaçlanmıştır. Kent dokusunun kent ölçeğinde değişimi ve restorasyon uygulaması tamamlanan evlerin değişimi ile restorasyon kararlarının incelenmesi çalışmanın temel amacıdır.

1.2 Çalışma Yöntem ve Planı

Yapılan araştırmada sağlıklı verilere ulaşılabilmesi için Harput mevcut kentsel dokusu incelenmiş ve saha çalışmaları yapılmıştır. Harput ile ilgili tarihsel ve fiziksel verilerin belirlenmesi için konu ve amaca uygun literatür taraması yapılmıştır. Bu kapsam doğrultusunda Harput ile ilgili genel bilgiler elde edinmiştir.

Geleneksel Harput evlerinin genel mimari özellikleri; plan düzeni ve tipolojisi, cephe düzeni, malzeme ve yapım teknikleri incelenmiştir. Sonra bu evlerin korunmuşluk durumuna göre analiz yapılmıştır. Çalışma alanında yapılan incelemelerden üç farklı konut türü tespit edilmiştir. İlk olarak restorasyonu yapılmış sekiz adet geleneksel Harput evlerinin rölöve çizimleri ve restorasyon projeleri incelenmiş; Restorasyon uygulaması tamamlanan evlerin eski durumunu gösteren fotoğraflar arşiv kayıtlarından taranarak bulunmuş, günümüzdeki durumu ise bugün çekilen fotoğraflar ile belgelenmiştir. Çalışma süresince mevcut evler tüm detayları ile kapsamlı bir şekilde incelenmiş; mimari özellikleri yanında ısıtma, soğutma ve yangın koruma sistemleri de araştırılmış ve hasar tespit raporları hazırlanmıştır. Araştırma sonucu ortaya çıkan veriler doğrultusunda bilimsel restorasyon uygulamaları için üç başlıkta (değişmişlik düzeyi, yapısal sorunlar ve konfor düzeyi) öneriler sunulmuştur. İkincisi yıkık ve harap durumdaki restore edilmemiş evler, altı adettir. Üçüncüsü geleneksel görünümlü yeniden yapılmış evlerdir. Bu evlerin sayısı iki adettir.

Tezin giriş bölümünde problem belirlenmiş, amaç, yöntem ve sınırlılıklar ortaya konmuştur. Birinci bölümde Elâzığ kenti ve Harput'un tarihsel, coğrafik ve sosyal durumları incelenmiştir. İkinci bölümde Harput'un Fiziki ve Tarihi Özellikleri hakkında bilgi verilmektedir. Üçüncü bölümde Harput geleneksel kent dokusunun değişimini etkileyen sebepler bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümde geleneksel Harput evlerinin mimari oluşumunu etkileyen etmenler hakkında, geleneksel Harput evlerinin genel mimari özellikleri ve çalışılan evler hakkında bilgi verilmiştir. Beşinci bölümde geleneksel Harput evlerinin korunmuşluk durumuna göre incelenmesi yapılmıştır. Altıncı bölümde Harput'taki geleneksel evlerin koruma durumlarına göre incelemeler yapılmıştır. Yedinci bölümde ise sonuç ve öneriler yer almaktadır.

Harput'un kuzeyinde Keban Baraj Gölü, güneyinde Altınova ve Uluova, batısında Hankendi ve Baskil ovaları bulunmaktadır. Harput Platosu, dönemin ticaret yollarında uğrak bir konumdaydı. Harput Platosu çevresinde verimli ovalar bulunmaktaydı (Danık, 2001).

Kuzeyden Sivas üzerinden gelen Divriği, Arapgir ve Keban'dan Elâzığ ovasına ulaşan, öte yandan Erzincan-Erzurum'dan gelip Kemah, Eğin (Kemaliye), Arapgir, Keban ya da Ağın ve Avşan hatlarıyla Harput'a varan tarihi yollar çevre illeri birbirine bağlayan bir güzergâh konumundaydı. Bunun yanı sıra Pertek, Mazgirt ve Munzur üzerinden kuzeye doğru uzanan daha ikincil derecede yollar bulunmaktaydı. Bu yollar doğuda Palu'ya doğru giden güzergâhlar ile Harput'u bir kavşak noktası konumuna getirdiği gibi kentin stratejik önemini arttırıyordu (Sevin ve ark., 2011).

Harput, Elâzığ'ın Kuzey Doğu Bölgesi'nde yer almaktadır (Şekil 2.2). Harput'un güneybatısında Fırat nehri, kuzey ve kuzeydoğusunda Murat nehri bulunmaktadır (Gaspak, 2015).

Harput, günümüzde Elâzığ ili içinde yaklaşık 3200 km kare bir alana sahiptir. Harput'un batısında Hasan, Piran ve Bulutlu dağları bulunmaktadır. Hasan ve Piran dağlarıyla sınırlandırılmıştır (Akyel, 2015).

Şekil 2.2 Harput coğrafik durum (Google Maps, 2021)

2.1.2 Yüzey Şekilleri

Harput dağlık bir arazide kurulmuştur ve yüzey şekli engebeli bir arazi yapısına sahip olduğu için evler birbirine bitişik konumlandırılmıştır (Şekil 2.3). Harput, sarp bir kayalık üzerinde kurulmuş ve yerleşim itibariyle güneye doğru yönlendirilmiştir. Evlerde genellikle küçük bahçeler bulunmakta ve her mahallede çeşmeler bulunmaktadır. Yüzey şekillerinin kayalık olması ve yer altı sularının az olması sebebiyle kent merkezinde büyük yeşil bahçeler görülmemektedir.

Şekil 2.3 Harput'un 19. yüzyılda batıdan görünümü (Anonim, 1909)

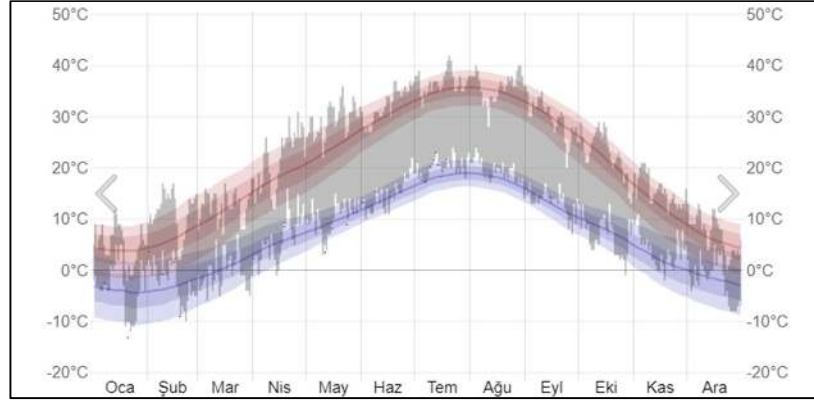
Harput'un kuruluş yeri güneyden kuzeye doğru yükselen, hafif eğimli ve eski aşınım yüzeyi durumundaki bir platonun güney kısmına doğru bulunmaktadır (Tonbul ve Karadoğan, 1998). Bu sebeple yerleşim alanının dar olmasına neden olmuştur. Harput Platosu, düzlüğün çarpılmış biçimde yükselmesi sebebiyle güneye eğimli bir peneplen formunu oluşturmuştur (Akkan, 1972).

Harput Platosu'nun oluşumunda Doğu ve batı faylanmaların yükselmesi ve alçalması etkilemiştir. Bu sebeple birçok dönemin aşınım düzlüklerinden meydana gelmiştir. (Şengün, 2007). Harput Platosu eğimli bir alana sahiptir.

Harput Platosu ile Elâzığ ovası arasında dik bir yamaç görülmektedir. Bu yamaç yaklaşık 400 metre uzunluğundadır (Tonbul, 1987).

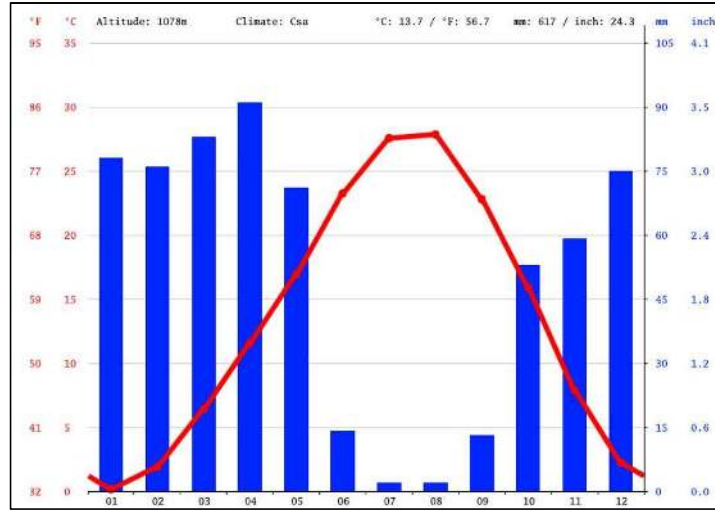
2.1.3 İklim

Harput, yazları sıcak ve kurak kışları soğuk ve yağışlı iklime sahiptir (Şekil 2.4).

Şekil 2.4 Elâzığ ilinin 2021 yılındaki aylık sıcaklık grafiği (WeatherSpark, 2022)

Elâzığ'da bulutluluk oranı kuzeyinde bulunan bölgelere göre düşüktür. Bulutluluk oranının az olması sebebiyle yazları kurak geçmektedir. (Atasoy ve Çitçi, 2011). Harput, Elâzığ'a göre yüksekte olması sebebiyle yaz mevsiminde daha serindir. Kuzeybatı hâkim rüzgar yönünün etkisiyle Harput soğuk rüzgardan faydalanmaktadır (Karadoğan ve Günek, 1998). Harput'un en yağışlı ay Mayıs ve Ekim olurken en kurak ay Ağustos ayı olduğu gözlenmiştir (Şekil 2.5).

Şekil 2.5 Elâzığ ilinin 2021 yılındaki yağış grafiği (Climate-data, 2022)

Harput'ta karasal iklimin belirgin etkileri görülmektedir. Kış mevsiminde, uzun süre kar yağışı olurken, yaz mevsiminde kısa ve sıcak bir hava meydana gelir (Şengün, 2007).

2.1.4 Bitki örtüsü

Harput'un; kış süresinin uzun olması, yer altı sularının az olması ve kayaç bir toprak yapısına sahip olması nedeniyle bitki örtüsü çeşitliliği sınırlı kalmıştır. Ardıç ve ceviz ağaçlarının bolca bulunduğu bilinmektedir. Günümüzde Harput ve çevresinde çam ve badem ağaçları ekildiği tespit edilmiştir.

Harput, tarım için sınırlı bir alana sahiptir. Mevcut tarım arazilerinin yerine zamanla bağ ve bahçe yapılmıştır (Tonbul ve Karadoğan, 1998). Toprak yapısı itibariyle eriyebilen kayalardan meydana gelmesi nedeniyle bitki alanları sınırlı kalmıştır. Harput'ta bulunan ormanlar zamanla tahrip edilmiş ve bu tahrip sonucu bölgede erozyonlar meydana gelmiştir. Günümüze yakın zamanda ağaçlandırma çalışmaları yapılmıştır (Şengün, 2012).

2.2 Demografik Yapı

Harput, birçok medeniyetin yanı sıra farklı etnik ve dini yapılara da ev sahipliği yapmıştır. 16. yüzyıldan sonra Harput'ta Müslüman nüfus sayısının artmış ve bölgedeki Müslüman nüfus, toplam nüfusun içerisinde çoğunluk durumuna gelmiştir (Aksın, 1999). Harput merkezinde ve kırsalında yaşayan insanlar, farklı inançlara sahiptirler. Farklı gruplar arasında yüzyıllarca birliktelik ve dayanışma sağlanmıştır (Uzun, 2016). Bu durum 19. yüzyıla kadar sürmüştür. 1900'lü yılların başlarında çekilmiş eski fotoğraflardan kilise ve cami yapılarının aynı perspektifte olduğu görülmektedir (Şekil 2.6).

Şekil 2.6 Surp Agop Ermeni okulu ve çevresi (Hayg, 19. yy)

19. yüzyılda Harput'ta yapılan nüfus sayımı sonucu nüfusun yaklaşık 100 bin civarında olduğu görülmüştür. Bu nüfusun çoğunluğu Müslümanlara, azınlığı gayrimüslimlere aittir (Akyel, 2015).

2.3 Ekonomik Yapı

Harput, İpek Yolu ticaret yolu üzerinde olduğu için tarihsel süreçte ekonomik olarak çok canlı bir yer olmuştur. Mezopotamya, Ege ve Akdeniz ticaret yolları Anadolu'da büyük bir öneme sahipti. Harput, Elbistan, Malatya, Diyarbakır ve Urfa Mezopotamya ticaret yolu üzerinde bulunmaktaydı (Tabakoğlu, 2008). Harput, Osmanlı döneminde yurtiçi ticaretinde önemli bir konumdaydı. Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinin ticaret yollarının kesişim noktasında bulunmaktaydı (Kuş, 2013).

Geçmişte Harput merkezde deri atölyeleri, ipek atölyeleri, çömlek atölyeleri ve benzeri el işçiliğinin değerli olduğu ticari mekânların varlığı bilinmektedir. Ticari mekânlar birbirlerine yakın düzende kurulmuştur (Şekil 2.7).

Şekil 2.7 Harput'ta çarşı genel görünüm (Anonim, 1940)

2.4 Harput'un Tarihi Gelişimi

Harput tarih boyunca Hurriler, Urartular, Bizans, Akkoyunlular ve Osmanlı gibi birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, bu uygarlıklardan birçok tarihi eser günümüze kadar ulaşmıştır (Gaspak, 2015). Orta Tunç Çağı, Urartu, Roma, Bizans, Artuklu, Anadolu Selçuklu, İlhanlı, Dulkadiroğlu, Akkoyunlu ve Osmanlı dönemlerinde yoğun ilgi görmüştür (Aytaç, 2018).

Harput, Çubuk Bey tarafından 11. Yüzyılda fetih edilerek Türklerin egemenliği altına girmiştir. Çubuk Bey döneminden sonra; Artuklular, Selçuklular, Dulkadiroğulları ve Akkoyunlular gibi Türk Devletleri tarafından yönetilmiştir (Ünal, 1989). Türkler Harput'u fethettikten sonra fetih edilen yerleri korumayı amaçlamıştır. Kale, korunma ve sığınma görevi için kullanılmıştır. Harput'ta yerleşim kale içinde başlamış ve sonrasında kale etrafına yayılmıştır. Bu nedenle Harput Kale'si çevresinde yerleşim yerleri planlanmıştır (Aksın, 2013).

Harput, 16. Yüzyılda Osmanlı'nın egemenliğı altına girmiş ve Diyarbakır'a bağılı sancak konumuna gelmiştir. Osmanlı döneminde kale-kent modelinden vazgeçilmiş, savunma amaçlı kullanılmaktan çıkmıştır. 16. Yüzyılda yapılan nüfus sayımında on dört Müslüman Mahallesi, dört Gayrimüslim Mahallesi kayıt edilmiştir (Akan, 2019). Harput, 19. yüzyılın sonlarına kadar kent ölçeğinde büyümüştür. 20. Yüzyıldan sonra Harput'un gelişmesi son bulmuş ve günümüze kadar kent ölçeğinde küçülme olmuştur. Harput'ta Artuklular, Akkoyunlular ve Osmanlı Dönemi'nden kalan birçok önemli anıtsal yapıt günümüze kadar ulaştığını görmekteyiz. (Çakmak, 2006). Bunların başında kale, dini yapılar, sivil konutlar, hamamlar ve çeşmeler gelmektedir.

Harput'ta günümüze kadar ulaşan anıtsal yapılar; Harput Kalesi, Alacalı Cami, Ağa Cami, Ahmed Bey Cami, Esadiye Cami, Arslaniye Cami, Kale Cami, Kurşunlu Cami, Meydan Cami, Sara Hatun Cami, Ulu Cami, Arap Baba Mescidi, Meryem Ana Kilisesi, Kızıl Kilisesi, Surp Hagop Kilisesi Sağır Müftü Konağı, Sunguroğlu Konağı, Şefik Gül Evi, Burcu Kaya Evi, Fehmi Baran I Evi, Fehmi Baran II Evi, Hüseyin Şaşkın Evi, Ahmet Ekşi Evi, Hoca Hamamı, Paşa Hamamı, Cimşit Hamamı, Hacı Yunus Hamamı, Kale Hamamı, Dere Hamamı, Yeni ve Arslaniye Hamamı, Eski Kale Altı Hamamı, Şehroz Hamamı, Ağyolu Çeşmesi, Alaaddin Bey Çeşmesi, Çahpur Çeşmesi, Çapçaklı Çeşmesi, Deliktaş Çeşmesi, Danişmend Çeşmesi, Erbildi Çeşmesi, İsmail Pınarı, Karaca Çeşmesi Kırk Kuyu Çeşmesi, Kuru Çeşme, Meydan Çeşmesi, Orta Pınar Çeşmesi, Sara Hatun Çeşmesi, Selvi Pınarı, Toptop Çeşmesi, Ulu Cami Çeşmesi, Üç Lüleli Çeşme, Yarı Çavuş Çeşmesi, Zeynep Çeşmesi'dir.

2.5 Şehir Dokusunun Gelişimi

Harput, yıllarca farklı kültürlere ev sahipliğı yapmış ve şehir dokusu Harput Kale içinde başlayıp oradan Harput geneline yayıldığı tespit edilmiştir (Şekil 2.8). 19. yüzyıla kadar şehir dokusu gelişme göstermiştir (Şekil 2.9). 20. yüzyılda Harput şehir dokusu cazibesini kaybetmiş ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır.

Şekil 2.8 Harput Fırat Koleji (Kieser, 1902)

Toplumların sosyokültürel yapısının gelişimi ve değişimi yerel çevrenin oluşmasını etkilemektedir. Toplumun sosyokültürel yapısında meydana gelen değişimlerle birlikte kültür ile yerel çevre incelendiğinde mevcut çevrenin değişimini ve dönüşümünü beklenmelidir (Dalkılıç, 2007).

Şekil 2.9 Jules Laurens'in Karakalemle Çizdiği Kayabaşı'ndan Harput (Sevin ve ark, 1847)

2.6 Geleneksel Şehir Dokusunu Oluşturan Öğeler

Harput Kalesi, mahalleler, sokaklar, meydan ve ticaret merkezleri ile anıtsal yapılar ve geleneksel evler, Harput'un şehir dokusunu oluşturan öğeleri olmuştur.

2.6.1 Harput Kalesi

Harput Kalesi M.Ö 8. yüzyılda Urartular tarafından kayalık bir alana kireç taşı ile inşa edilmiştir (Şekil 2.10). Harput' ta kale içine evler, ticari mekânlar, atölyeler ve dini yapılar yapıldığı tespit edilmiştir. Kale içine sığmayan halk, kale etrafına evler, sokaklar ve mahalleler inşa etmeye başlamıştır. Kalede son yapılan kazılar sonucunda birçok tarihi eser kalıntısı bulunmuştur. Günümüzde yapılan Harput Kale'si kazıları sonucunda buradaki evler hakkında bilgiler tespit edilmiştir. Kazılar sonucunda buradaki evlerin genelinde sofa, oda ve mutfak bölümleri görülmüştür. Harput Kalesi Harput'un anıtsal simgesi halinde ve günümüzde ziyaretçilere açık bulunmaktadır.

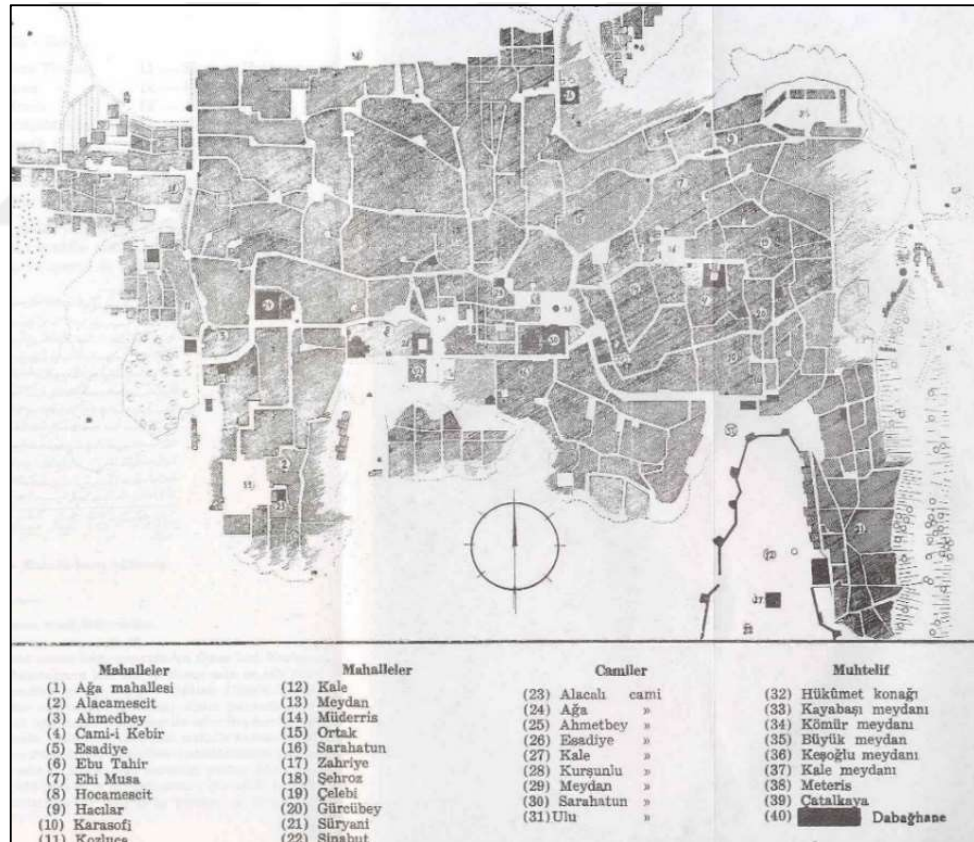

Şekil 2.10 Harput Kalesi (Akpolat, 2022)

Harput Kalesi birçok devletin fethetmek istediği bir askerî yapıydı. Türk ve Osmanlı devletlerinin egemenliği altında kalmıştır. 17. Yüzyıla kadar askerî birlikler tarafından korunmaktaydı. Bu birliğin başında şehrin güvenliğini sağlayan bir yönetici görevlendirilmekteydi (Uzun ve Çakar, 2016).

2.6.2 Mahalleler

Harput'taki ilk yerleşim kale içinde başlamış, nüfusun artmasıyla beraber kalenin etrafına doğru taşmıştır. Harput'ta 20. yüzyılda 14 Müslüman 4 gayr-i Müslim mahalle bulunduğu bilinmesine rağmen günümüzde Harput Elazığ'a bağlı bir mahalle konumuna gelmiştir. Bazı mahalle isimlerinin yerel coğrafya isimlerinden geldiği bilinmektedir. Harput haritasında mahalleler numaralandırılmış biçimde görülmektedir (Şekil 2.11). 1646 yılında tutulan avarız defterine göre Harput'taki toplam nüfusun 5000 dolaylarında olduğu tespit edilmiştir. Bu tarihteki verilere göre nüfusta belirgin bir düşüş olduğu saptanmıştır. Defterde bulunan bilgilere göre Müslüman nüfus sayısı oranı, toplam nüfus oranının %75'ine yükselmiştir (Aksın, 1999).

Şekil 2.11 Harput mahalle haritası (Sunguroğlu, 1958)

17. Yüzyıla kadar Harput şehir nüfusu azalmıştır. 1691 tarihli bir Harput Şer'iyye Sicili üzerinde yapılan bir araştırmada bu tarihlerde 5000 düzeyinde olduğu bilinen şehir nüfusunun azalarak 4000'e kadar düştüğü belirlenmektedir (Aksın, 1999).

17. yüzyılda Harput'ta bulunan mahallelerde toplam nüfusun %53,7'si Müslümanlardan, %46,2'si de gayri Müslimlerden oluşmaktadır. Harput'taki Gürcü Bey Mahallesi 915 kişi ile o dönemin en kalabalık yerleşkesidir. Harput'taki Kebir ve Müderris Mahalleleri nüfus yoğunluğunun en az olduğu mahallelerdir. 19. Yüzyılın ilk döneminde Harput Sancağı'nda bulunan mahallelerin 14'ü Müslüman ve 4'ü Gayri Müslimlerden oluşmaktadır (Akyel, 2015).

Şekil 2.12 Harput'a güneyden bir görünüm (Nubaryan Kütüphanesi, 1900)

Aynı perspektifte kilise ve caminin bulunması, farklı dini yapıda bulunan insanların homojen olarak yerleştiğini göstermektedir (Şekil 2.12). Harput, 20. Yüzyılın ilk çeyreğinde yurtiçine ve yurtdışına verdiği göçler ile çevre illerin gelişmesinden kaynaklı, lojistik fonksiyonunu kaybetmesiyle kent kimliğini kaybetmiştir. Harput, zamanla Elâzığ'a ait bir mahalle konumuna gelmiştir. Harput günümüzde 1. Derece arkeolojik sit alanı olarak tescillenmiştir (Kıraç, 2019).

2.6.3 Sokaklar

Eğimli bir topoğrafyaya sahip olan Harput, sınırlı alana kurulmuştur. Organik bir sokak dokusuna sahiptir. Harput içinde nüfusun çok olması sebebiyle ana sokaklar geniş bırakılırken ara sokakların dar ve dolambaçlı olduğu tespit edilmiştir. Bu

sınırlılık nedeniyle evlerin bitişik nizam olduğu görülmektedir. Evlerin giriş kapıları sokak tarafına bakmaktadır ve bazı evlerin alt katlarının ticari mekân olarak kullanıldığı görülmektedir (Şekil 2.13). Sokaklar genellikle taş kaplamalı ve toprak dolgulu olduğu gözlenmiştir. Günümüzde Harput'un sokak dokusu birçok yerde yok olurken, Harput girişindeki Ahmet Kabaklı Bulvarı'nda özgün dokunun korunduğu gözlenmiştir. Günümüzde Harput sokaklarının taş ve asfalt malzeme ile kaplandığı tespit edilmiştir.

Şekil 2.13 Kurşunlu Cami'den Üç Lüleli Çeşme'ye inen cadde (Anonim, 1930)

Harput'taki mahallelerin dar ve eğimli sokak yapısı zamanla yok olmuş, bununla beraber bütün sokaklar mahalle içerisinde bulunan ana aks üzerinde birleşmiştir. Harput'taki Cadde ve sokaklarda taş döşeme uygulaması yapılmıştır (Kıraç, 2019).

Harput su kaynakları yetersiz bir bölge olduğu için mevcut temiz yeraltı suları azami derecede değerlendirilmiş ve bölgenin etrafına bolca çeşmeler inşa edilmiştir. Bu çeşmelerin bazıları isimlerini lüle sayısından almaktadır. (Şekil 2.14).

Elâzığ'daki çeşmeler yapıların avlularında ve yapı dışında sokak güzergâh üzerlerinde bulunmaktaydı. Elâzığ-Harput çeşmeleri Selçuklu mimarisinin etkileriyle sivri veya yuvarlak kemerli bir niş içinde oluşan çeşmeler; bir veya iki lüleli, lülelerin önünde

birkaç hazne bölümü ve kimin yaptırdığına dair bilgileri içeren kitabesi olan çeşmeler şeklinde tasarlanmıştır (Aytaç, 2017).

Harput'ta 9 hamam ve 55 çeşme bulunmaktaydı. Bu çeşmelerin büyük bir kısmı şehir merkezinde, diğerleri şehir çevresinde ve kuyularda bulunmaktaydı. Bu kuyuların sularının acı olduğu kaynaklarda geçmektedir (Sunguroğulları, 1958).

Şekil 2.14 Harput Üç Lüleli Çeşme (Akpolat, 2021)

2.6.4 Meydan ve Ticaret Merkezleri

Harput tarih boyunca İpek Yolu ticareti üzerinde olduğu için ticaret için elverişli bir yer olmuştur. Harput'ta deri, kumaş, bakır ve çömlek atölyelerinin olduğu bilinmektedir. 19. yüzyılda özellikle kumaş ürünlerinin Fransa'dan büyük bir talep ile olduğu tespit edilmiştir. Dükkânlar belirlenen bir merkezde inşa edilmiştir (Şekil 2.15). Harput'taki dükkân ve atölyeler günümüze kadar ulaşmamıştır.

Şekil 2.15 Sara Hatun Cami önünden çarşının genel görünümü (Gabriel arşivi, 1900)

Harput, tabii bir geçiş alanı üzerinde konumlandığı için tarih boyunca belirli bir dönemde ulaşımın yoğunluk kazanmasıyla bölgenin önemli bir kültür ve ticaret merkezi haline gelmiştir. Harput şehri, önemli ticaret yolları üzerinde bulunmasından dolayı, bir dönem kervanlara konaklama ve ticaret yapmaları için hizmet vermiştir. Harput'ta sanatsal ve kültürel anlamda birçok faaliyetler düzenlenmekteydi. 19. yüzyıl sonrasında ipekböcekçiliği, kumaş dokumacılığı ve atölye tipi sanayi faaliyetleri bulunmaktaydı. O dönemde bölgenin en önemli gelir kaynaklarından biri dokumacılık olduğu tespit edilmiştir (Aksoy ve Bülent 2019).

Ticari hayatın merkezi Meydan-ı Atık ismiyle bilinen caminin çevresiydi. Cami çevresinde Sûk-ı Sultânî olarak bilinen ana çarşı yer almaktaydı. Caminin çevresinde Attarlar Çarşısı ve tekstil ürünlerinin satıldığı Bedesten çarşısı bulunmaktaydı (Çakar ve uzun, 2017).

3. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE HARPUT'UN GELENEKSEL KENT DOKUSUNUN DEĞİŞİMİ

Bu bölümde Harput kent dokusunun değişimini etkileyen etmenler; sosyo-kültürel yapının değişimi, ekonomik değişimler ve politik bakışlar başlıkları altında incelenmiştir.

3.1 Harput Geleneksel Kent Dokusunun Değişimini Etkileyen Etmenler

Harput'un geleneksel kent dokusunun değişimini etkileyen etmenler; sosyo-kültürel yapının değişimi ve ekonomik değişimler alt başlıklarında incelenmiştir.

3.1.1 Sosyo-kültürel yapının değişimi

Harput'ta Müslüman ve Gayri Müslim insanlar; aynı mahalle ve komşu mahallelerde barış içinde birlikte yaşamışlardır. Geçmişte Müslüman, Ermeni az da olsa Süryani nüfus yaşamaktaydı. Zengin bir kültürel ortama sahip olan kentte sosyal yaşam tüm canlılığıyla devam etmekteydi. (Şekil 3.1). 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Harput'ta sosyo-kültürel değişimler meydana gelmiş ve genel nüfus azalmıştır.

Şekil 3.1 Harput şehrinin Surp Stepanos semtinde bir düğün (Boudjikianian, 19. yy)

Harput'ta yaşıyan birçok insan zamanla yurtiçi ve yurtdışına göç etmiştir. Harput'taki mahalleler zamanla terk edilmiş ve bakımsız kalan yapılar yıkılmıştır.

3.1.2 Ekonomik Değişimler

Harput'ta taş işçiliği ve duvarcılık, marangozluk, kunduracılık, dokumacılık ve ipek ticareti, dericilik, çömlekçilik, değirmencilik, ipek üretimi ve ticareti yapılmaktaydı. Dünya'da ticaret yollarının değişmesi sonucu ipek ticaret yolu üzerinde olan Harput'ta ekonomik değişimler meydana gelmiştir. Üretilen ürünlere taleplerin azalması sonucu birçok atölye kapanmıştır.

Harput köylerinde yerel taş ocakları bulunmaktaydı. Bu ocaklarda üretilen taşlar; evlerde, mezarlarda ve değirmenlerde amaçlarına göre kullanılmaktaydı. Bu üretilen taşlar at arabalarıyla götürülecek yere teslim edilirdi. Hüseyin Köyü'nde yetenekli taş ustaları bulunmaktaydı (Şekil 3.2). Bu ustalar hem sivil mimariyi hem de kamu binaları ve köprülerini inşa etmekteydi.

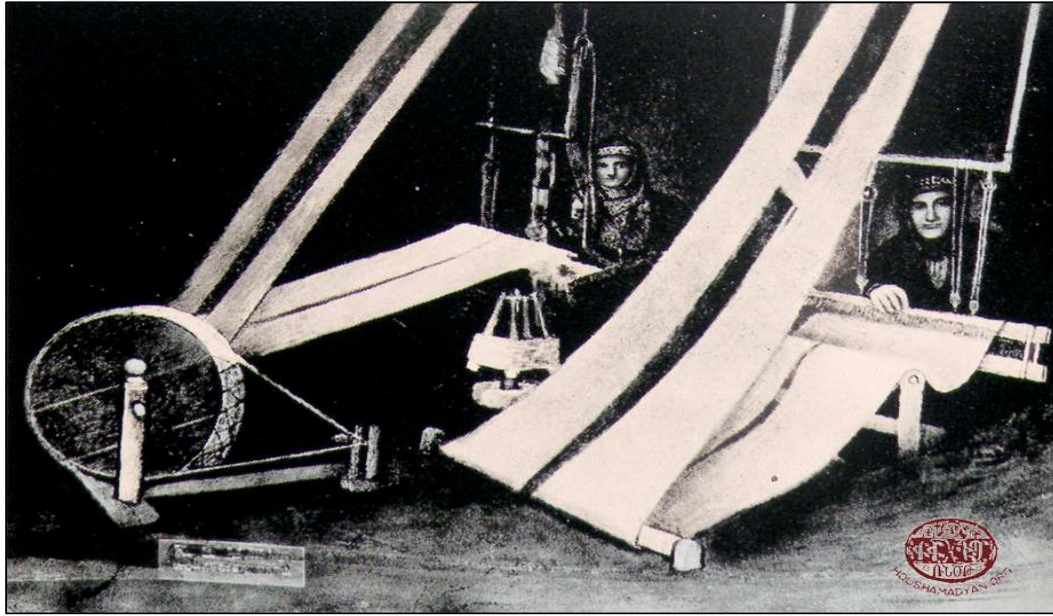

Şekil 3.2 Harput'a bağlı Hüseyin Köyü'nde yerel taş ustalarından bir görünüm
(Aharonyan, 1965)

Evlerin kapı, pencere, tavan ve diğer yapı elemanlarında kullanılan ahşap malzemeler ile günlük hayatta farklı amaçlar için kullanılan ahşap malzemeler atölyelerde üretilmekteydi. Ahşap malzeme olarak genellikle dut, ığde ve kavak ağaçları kullanılır

Şekil 3.4 Harput'a bağlı Hüseyin Köyü'nde kundura atölyesi (Aharonyan, 1965)

Şekil 3.5 Harput'a bağlı Hüseyin Köyü'nde bir dokuma atölyesi (Aharonyan, 1965)

Yerel bölgeden alınan topraklar çömlek atölyelerinde işlenir ve fırınlandıktan sonra satışlarına başlanılırdı. Çömlekler genellikle bardak, sürahi, kavanoz ve testi olarak üretilirdi (Şekil 3.6).

Şekil 3.6 Harput'ta çömlek atölyesinden bir görünüm (Hayg, 19.yy)

Şekil 3.7 Harput Bölgesi ve bulgur öğütme yapan ustalar (Hayg, 1911)

Harput bölgesinde buğday ve arpa üretimi yapılmaktaydı. Ürünler değirmenlere götürülüp burada öğütülerek una çevrilirdi. Çoğu evde bulgur öğütme makinası bulunmaktaydı (Şekil 3.7).

Harput'ta dükkanlar genellikle yan yana bulunmaktaydı. Bu dükkanlar da meyve, sebze, gıda ürünleri ve ev içinde kullanılan ürünler satılmaktaydı (Şekil 3.8). Sosyo ekonomik yönden gelişmiş olan Harput günümüzde bu özelliğini büyük ölçüde kaybetmiştir. Eski mahallelerden ve köylerden günümüze kadar bu atölyelerin ulaşmadığı tespit edilmiştir.

Şekil 3.8 Harput'ta bir bakkal görünümü (Anonim)

3.2 Harput'un geleneksel kent dokusunun değişimi

Harput, önemli jeopolitik konumu sebebiyle tarih boyunca yönetilen devletler tarafından stratejik müdahalelerden etkilenmiştir. Harput'ta, 19. Yüzyılda yaklaşık 100.000 bin civarında nüfusun yaşadığını bilinmektedir. Engabeli topoğrafyası sebebiyle sınırlı alana yerleşilen kent zamanla bu nüfus yoğunluğunu kaldıramamıştır. Bu nüfusun bir kısmı günümüz Elazığ'a taşınmış bir kısmı yurt içine ve yurtdışına göç etmiştir. Osmanlı döneminin 19. Yüzyılında Harput'ta şehir idari binaları mezraya (bugünkü Elazığ) taşınmıştır. Harput'tan beş km uzakta olan idari binalara gidip gelmesi zor olunca insanlar mezraya taşınmaya başlamıştır.

Harput, 1900’lü yılların başına kadar geleneksel kent dokusu özelliklerini korumuştur (Şekil 3.9). 20. Yüzyılın ilk çeyreğinde Harput’tan yurtiçi ve yurtdışına göçler gerçekleşmiş, bu sebeple kentte nüfus yoğunluğu azalmış ve Harput zamanla terkedilmiştir. Harput Ulu Cami günümüze kadar ulaşırken birçok ev ve Fransız Koleji yıkıldığı için günümüze ulaşmamıştır (Şekil 3.10).

Şekil 3.9 Harput’a genel bir bakış (Manni arşivi, 19.yy)

Şekil 3.10 Harput Gürcü Bey Mahallesi güneydoğu görünümü (Anonim, 19.yy)

1930-1950’li yılları arasında Harput’tan büyük şehirlere ve yurt dışına göç yaşanmıştır. Birçok geleneksel ev bu süreçte el değiştirmiş ve yeni kullanıcılar tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Bir kısmı satılmış bir kısmı kiraya verilmiş, bir kısmı da boş bırakılmıştır. 20. Yüzyılın ilk çeyreğinde başlayan ekonomik bunalım, 21.yüzyılın ortasına kadar devam etmiş ve insanlar Harput’tan taşınmaya devam etmişlerdir.

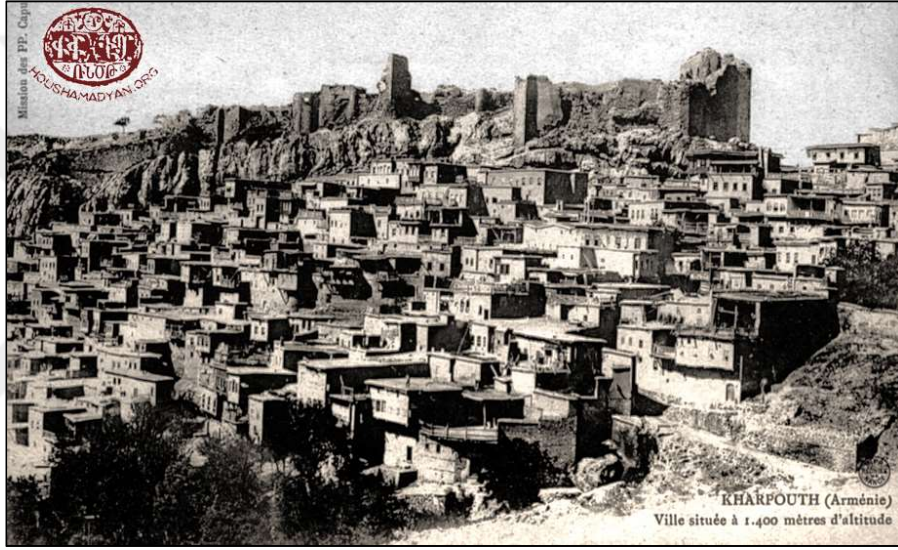
Şekil 3.11 Harput Fırat Koleji genel görünüm (Haughtan kütüphanesi, 1900)

Harput’ta geçmişte çok sayıda ev varken bugün bunların yıkıldığı yerlerine yeni evlerin yapıldığı tespit edilmiştir (Şekil 3.11). Günümüze kadar çok az sayıda sivil mimari yapı ulaşmıştır. Bu yapıların yerine park, bahçe, lokanta ve kafeler yapılmıştır. Harput’un turizme açılması ve tanıtılması için çalışmalar başlatılmıştır. Günümüzde sekiz adet ev bulunmaktadır ve bu evler farklı işlevlerde kullanılmaktadır. Ayrıca on adet cami ve sekiz adet kilise günümüze kadar ulaşmıştır. Bu cami ve kiliselerin bazıları restore edilip kullanırken bazıları ise kalıntı halinde bulunmaktadır.

Harput’un, arşiv kayıtlarında bulunan eski fotoğraflardan geleneksel kent dokusunun geçmişteki durumunu görmek mümkündür. Değişimin daha net anlaşılabilmesi için eski fotoğrafların çekildiği noktalardan bugün de fotoğraflar çekilmiş ve karşılaştırma

yapılmıştır. Aşağıda, eski-yeni karşılaştırması sonucu yapılan gözlemler detaylı sunulmuştur.

Norsis Mahallesi kale çevresinde bulunmaktaydı ve bu mahallede çoğunlukla Gayri Müslim nüfus yaşamaktaydı (Şekil 3.12). Bu mahalledeki sivil yapılar günümüze ulaşmamıştır. Norsis Mahallesi'nden günümüze sadece Meryem Ana Kilisesi ve bazı konut kalıntıları gelmiştir (Şekil 3.13). Günümüzde bu mahallenin yeri kullanılmayan bir arazi olarak bırakılmıştır.

Şekil 3.12 Norsis Mahallesi'ne ve Harput Kalesi'ne bir bakış (Pabucciyan, 1902)

Şekil 3.13 Norsis Mahallesi'ne ve Harput Kalesi'ne bir bakış (Akpolat, 2022)

Geçmişte çekilen fotoğrafta Norsis Mahallesi ve Elâzığ ovası aynı perspektifte bulunmaktadır. Bu mahallede birçok geleneksel evin yer aldığı görülmektedir (Şekil 3.14). Günümüz fotoğrafında Norsis Mahallesi'nin yerleşim alanı ve Doğukent Mahallesi'nde yapılan binalar görülmektedir. Bu mahalleden günümüze evlerin ulaşmadığı gözlenmiştir. Alan ağaçlandırılmıştır (Şekil 3.15).

Şekil 3.14 Norsis Mahallesi'ne bir bakış (Hayg, 19.yy)

Şekil 3.15 Norsis Mahallesi'nin eski yerleşim alanına bir bakış (Akpolat, 2022)

Sinabud Mahallesi, Harput Kalesi'nin hemen alt bölgesine inşa edilmiştir (Şekil 3.16). Günümüzde Hüseyin Mahallesi'nin üstünde bulunan bu mahalleden herhangi bir yapının günümüze kadar ulaşmadığı tespit edilmiştir (Şekil 3.17).

Şekil 3.16 Harput Kalesi yamacında Sinabud Mahallesi (Hayg, 1900)

Şekil 3.17 Harput Kalesi yamacında Sinabud Mahallesi (Akpolat, 2022)

Harput Kalesi etrafında birçok geleneksel ev bulunmaktaydı (Şekil 3.18). Günümüzde Harput Kalesi çevresinde park, bahçe ve yürüme alanları bulunmaktadır (Şekil 3.19). Kale günümüze kadar birçok defa restore edilmiştir. Turistler tarafından ziyaret edilmektedir.

Şekil 3.18 Harput Kalesi çevresinden bir görünüm (Anonim)

Şekil 3.19 Harput Kalesi çevresinden bir görünüm (Akpolat, 2022)

Geçmişte Gürcü Bey Mahallesi, Harput Kale'sinin kuzey tarafında yer almaktaydı ve bu mahallede birçok geleneksel ev bulunmaktaydı (Şekil 3.20). Günümüze bu evlerin ulaşmadığı gözlenmiştir. Bu mahallenin yerine park ve bahçe alanları yapılmıştır (Şekil 3.21). Harput'ta bulunan Ulu Cami, Sara Hatun Cami ve Meryem Ana Kilisesi yerli ve yabancı turistlerin uğrak yerleridir. Harput Kalesi'nden çekilen şekilde görüldüğü gibi günümüze kadar Sara Hatun Cami ve Ulu cami gelmiştir.

Şekil 3.20 Harput Kalesi'nden Gürcü Bey Mahallesi'nin görünümü (Bell, 1909)

Şekil 3.21 Harput Kalesi'nden Harput'un görünümü (Akpolat, 2022)

Gürcü Bey Mahallesi içinde birçok sivil konut barındırmaktaydı. Evler genellikle bitişik nizamda konumlandırılmıştır (Şekil 3.22). Gürcü Bey Mahallesi'nden günümüze sivil konutların ulaşmadığı gözlenmiştir. Bu evlerin yerine park ve bahçe alanları düzenlenmiştir (Şekil 3.23).

Şekil 3.22 Harput Kalesi'nden Sarı Hatun ve Zahiye Mahallerinin görünümü- önde Hacı Murat Yokuşu (Elazığ Müze Müdürlüğü Arşivi, 1900)

Şekil 3.23 Harput Kalesi'nden görünüm (Akpolat, 2022)

Şehroz Mahallesi, genellikle Gayri Müslim nüfusun yaşadığı bir mahalleydi (Şekil 3.24). Minare ve kilise çanının aynı perspektifte görülmesi, dini hoşgörünün yüzyıllarca devam ettiğini göstermektedir. Eski Şehroz Mahallesi'nden çekilen şekil de görüldüğü gibi günümüze sadece Surp Agop Kilisesi'nin kalıntıları kalmıştır (Şekil 3.25). Geleneksel evler günümüze kadar ulaşmamıştır. Bu evlerin yerine doğal ağaçlandırmalar bulunmaktadır

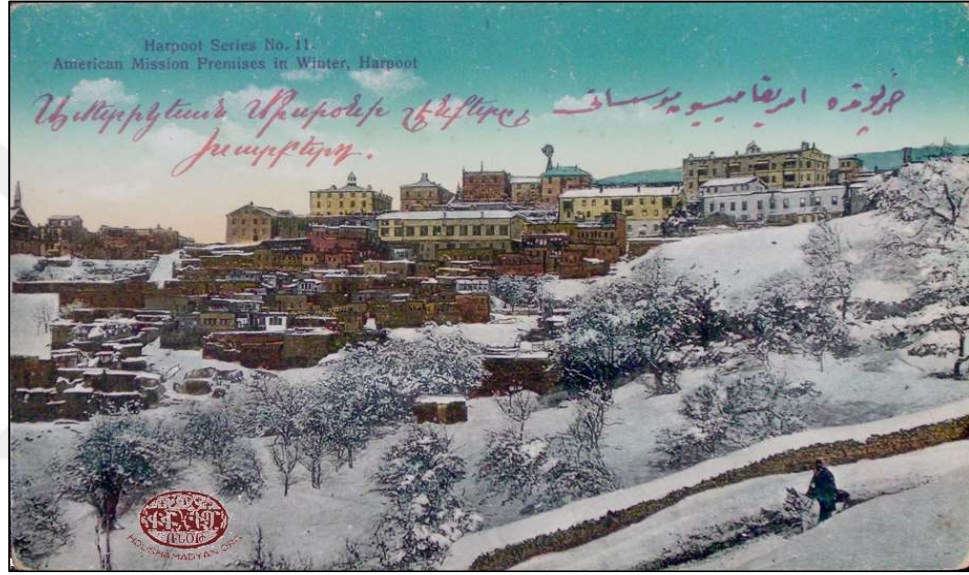

Şekil 3.24 Şehroz Mahallesi'nden Harput Kaya Başı'na bir bakış (Bliss, 1896)

Şekil 3.25 Şehroz Mahallesi'nden Harput Kaya Başı'na bir bakış (Akpolat, 2022)

Şehroz Mahallesi'nde sivil konutlar, dini yapılar ve Fırat Koleji bulunmaktaydı. Fırat Koleji, üç katlı ve dikdörtgen yapıya sahipti. Yapıldığı dönemde, binalarının üstünü toprak dam yerine çatı uygulanması bizlere farklı bir yapım tekniği ve malzemenin tercih edildiğini göstermektedir (Şekil 3.26). Şehroz Mahallesi'nde bulunan sivil yapılar ve Fırat koleji günümüze kadar ulaşmamıştır. Fırat Koleji yerine villaların yapıldığı gözlenmiştir (Şekil 3.27). Sosyo-kültürel yönden zengin olan Harput, günümüzde bu özelliğini büyük ölçüde kaybetmiştir.

Şekil 3.26 Harput girişindeki Şehroz Mahallesi'ne bir bakış (Jacobsen, 1902)

Şekil 3.27 Harput girişindeki Şehroz Mahallesi'ne bir bakış (Akpolat, 2022)

Ağa Mahallesi yoğunlukla Müslümanların yaşadığı bir mahalle olarak bilinmektedir. 20.yüzyıla kadar büyük tahribatlara maruz kalmıştır. Ağa Mahallesi etrafında birçok geleneksel ev bulunmaktaydı (Şekil 3.28). Günümüzde bu evlerin birçoğu ulaşmamıştır. Ağa Mahallesinde sosyo-kültürel yapının değişmesi sonucu insanlar ayırık nizamda, bahçeli ve müstakil evler inşa etmiştir. Ağa Cami, restore edilerek günümüzde kadar ulaşmıştır (Şekil 3.29).

Şekil 3.28 Ağa Mahallesinden bir görünüm (Anonim)

Şekil 3.29 Ağa Camisi'nden bir görünüm (Akpolat, 2022)

20. yüzyılda çekilen fotoğraflarda Harput'un kent dokusunun gelişiminin durduğu görülmektedir. Geçmişte Hoca Mescit Mahallesiinde birçok geleneksel ev yer almaktaydı (Şekil 3.30). Bu evler günümüze ulaşmamıştır. Yerlerine yerel halkın ve turistlerin kullandığı çay bahçeleri, kafeler ve restoranlar yapılmıştır (Şekil 3.31).

Şekil 3.30 Hoca Mescit Mahallesi ve çevresi (Anonim)

Şekil 3.31 Hoca Mescit Mahallesi ve çevresi (Akpolat, 2022)

Geçmişte Harput'ta Hoca Hamamı çevresinde birçok geleneksel ev yer almaktaydı (Şekil 3.32). İki katlı ve bitişik nizamlı bu evlerin birçoğunun günümüze kadar ulaşmadığı, bu evlerin yerine yeni evlerin inşa edildiği gözlenmiştir (Şekil 3.33).

Şekil 3.32 Hoca Hamamı ve çevresi (Anonim)

Şekil 3.33 Hoca Hamamı ve çevresi (Akpolat, 2022)

Alaca Mescit Mahallesi yoğunlukla Müslümanların yaşadığı bir mahalle olarak bilinmekteydi ve bu mahallede birçok geleneksel ev bulunurdu (Şekil 3.34). Günümüzde bu evlerin yerine kafe, lokanta, açık otopark, eğlence alanları inşa edilmiştir. Bu mahalleden günümüze geleneksel ev ulaşmamıştır (Şekil 3.35). Mescit restore edilerek günümüze ulaşmıştır.

Şekil 3.34 Alaca Mescit mahallesinden bir görünüm (Anonim)

Şekil 3.35 Alacalı Cami çevresinden bir görünüm (Akpolat, 2022)

Eski fotoğraflarda Ağa Camisinin çevresinde Üç Lüleli çeşme ve geleneksel Harput evleri görülmektedir (Şekil 3.36). Ağa Cami ve Üç Lüleli çeşme restore edilerek günümüze ulaşmıştır. Geleneksel evlerin ise sadece izleri görülmektedir (Şekil 3.37).

Şekil 3.36 Ağa Camisi ve Üç Lüleli çeşmeden bir görünüm (Anonim)

Şekil 3.37 Ağa Camisi ve Üç Lüleli çeşmeden bir görünüm (Akpolat, 2022)

4. GELENEKSEL HARPUT EVLERİNİN GENEL MİMARİ ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde günümüze kadar ulaşan geleneksel Harput evlerinin mimari özellikleri incelenmiş; Sağır Müftü Konağı, Sunguroğlu Konağı, Şefik Gül Evi, Burcu Kaya Evi, Fehmi Baran I Evi, Fehmi Baran II Evi, Hüseyin Şaşkın Evi, Ahmet Ekşi Evi olmak üzere toplamda sekiz ev detaylı çalışılmıştır.

4.1 Geleneksel Harput Evlerinin Oluşumunu Etkileyen Etmenler

Toplumun ekonomik ve politik yaşantılarının yapılanması ile içinde taşımış olduğu teknolojik imkânları ve kültürel/sosyal eğilimlerini yansıtan çevre, toplumların yaşamışlıkları hakkında önemli ipuçları vermektedir. İçerisine iklim, coğrafya ve topoğrafik oluşumların da dâhil edildiği fiziksel çevre ve ona bağlı olarak şekillenen kültürel çevre, her toplum için ciddi önem taşımaktadır (Gögebakan, 2015). Yapılan çalışma sonucu geleneksel Harput evlerinin plan oluşumunda; aile yapısı, ekonomik yapı, kültürel etkileşim ve coğrafi yapının etkili olduğu gözlenmiştir.

4.1.1 Aile Yapısı

Eski Harput'ta aile yapısı, büyük ve ataerkil bir yapıdaydı. Aynı anda üç kuşak aynı evde yaşamaktaydı. Evin oğlu evlendiği zaman oda sayısı yetersiz olduğu durumlarda, eve yeni bir oda eklenilir ve bu oda yeni evlilere verilirdi. Harput'ta aile yapısının büyüklüğü, evlerin kütsel olarak büyüklüğünü etkilemiştir. Çekirdek ailelerin evleri genellikle küçük olurken, geniş ailelerin evlerinin genellikle daha büyük olduğu tespit edilmiştir.

Harput'ta mahremiyet düşüncesi, geleneksel Harput evlerinde haremlik ve selamlık bölümlerinin oluşmasını etkilemiştir. Haremlik ve selamlık bölümleri genellikle büyük ve zengin ailelerinde görülmektedir.

Harput evlerinde yaşantının gizliliği evlerin pencere boyutlarını etkilemiştir. Evlerin alt katında sokağa bakan pencereleri küçük boyutlu kullanılmıştır. Sokağa bakan üst kat pencerelerin önüne ahşap ızgara süslerin kullanıldığı tespit edilmiştir.

4.1.2 Ekonomik Yapı

Harput'un ekonomik durumu geleneksel Harput evlerinde farklı plan tiplerinin oluşmasını etkilemiştir. Zengin ailelerin evleri daha büyük ve gösterişlidir.

Geleneksel Harput evlerinde haremlik ve selamlık bölümleri, sosyal yapının etkisiyle ekonomik yapısı güçlü ailelerin evlerinde görüldüğü tespit edilmiştir. Ev içindeki bölünmeler orta tabaka ailelerin evlerinde sınırlı olmuştur. Haremlik ve selamlık bölümleri orta tabaka ailelerin evlerinde görülmemektedir. Zengin ve güçlü ailelerin evlerinde bulunan köşk odaları, eyvanlar, kemer sayısı ve süslemeler görülmektedir.

4.1.3 Kültürel Etkileşim

Harput'ta tarih boyunca birçok medeniyet hüküm sürmüş, farklı dinlere ve kültürlere sahip insanlar bir arada yaşamıştır. İslam kültürünün etkisi yaşam alanlarının haremlik ve selamlık bölümlerine ayrılması olmuştur.

Harput'ta Türk, Amerikan, Alman ve Fransız okulları bulunmaktaydı. Bu okullarda eğitim gören öğrenciler, mezun olunca bölgede çalışmaya devam etmiştir. Eski fotoğraflar incelendiğinde Amerikalıların ve Fransızların eğitim ile birlikte yapıların mimari özelliklerine de etki ettikleri gözlenmiştir.

Fırat Koleji, Harput'un eski genel görüntüsü içerisinde etkileyici bir görüntüye sahipti. Kolej, eğimli arazide konumlandırılmıştır ve binalar birbirinin cephesini kapatmamaktadır. Ayrık nizamda olan bu yapı; görünüşü, üç katlı yapıya sahip olması ve oturma alanı olarak büyük olması sebebiyle hafızalara kazınmıştır. Bu ölçekte binaların 19.yüzyılda Harput'ta olması, kültürel etkileşim sonucu farklı mimari yapıların ortaya çıktığını göstermektedir (Şekil 4.1). Cephe ve pencere tipolojileri, geleneksel Harput mimarisi önemsenerek hazırlandığı görülmektedir.

Şekil 4.1 Fırat Koleji ve çevresi (Cingiryan, 19. yy)

Geleneksel Harput evlerin de toprak dam üst örtü olarak kullanılmaktaydı. Kolejlerin üst örtüsünde çatı malzemesinin kullanılması, farklı malzemelerin kültürel etkileşim sonucu Harput'ta kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 4.2).

Şekil 4.2 Fırat Koleji ve çevresi (Kieser, 20.yy)

Geleneksel Harput evleri incelendiğinde, dış duvarlarda taş veya kerpiç malzemenin kullanıldığını görmekteyiz. Fırat Kolejinin dış duvarlarının boya veya boyaya benzer bir malzemeyle kaplandığı görülmektedir (Şekil 4.3).

Şekil 4.3 Fırat Koleji ve çevresi (Kieser, 20.yy)

4.1.4 Coğrafi Yapı

Geleneksel Harput evlerinin oluşumunda iklim, coğrafi yapı ve yöre malzemesi etkili olmuştur. Harput'un karasal iklimi sebebiyle daha çok gün ışığından faydalansın diye evler güney ve güneybatı cephelerine yönlendirilmiştir (Şekil 4.4). Zemin kat duvarları Anadolu'nun birçok bölgesinde olduğu gibi, dışa kapalı, sağır taş duvarlar şeklindedir. Kerpiğin evin üst kat duvarlarında ve alt kat ara duvarlarında kullanıldığı tespit edilmiştir. Geleneksel evlerde yaşayanlar, kışlık yiyeceklerini kurutabilmek için evlerin damlarını kullanmışlardır. Bu evlerin damlarının bakımı her yıl düzenli olarak yapıldığı için evlerin içine suyun gelmesi ve böylece evlerde nemin oluşması engellenmiştir.

Şekil 4.4 Harput batı görünümü (Sommer, 1900)

Harput eğimli bir araziye sahip olması sebebiyle evlerin konumlanmasında bitişik nizam tercih edilmiştir. Geleneksel Harput evleri incelendiğinde evlerin yapımında arazinin eğiminin çok iyi kullanıldığı, alt kat planlarının minimum kazı yapılarak oluşturulduğu gözlenmiştir. Arazi eğimine uygun yapılan evlerin bazılarının alt katlarının bir veya birkaç cephesinin toprağa gömülü olması dolayısıyla evlerin alt katlarında pencere bırakılmadığı gözlenmiştir.

Eğimli arazilerde evlerin alt katlarında topografyaya uygun çözümler ortaya çıkmıştır. Farklı kotlarda bulunan mekânlara basamaklarla girilmektedir. Bu çözümleme üst katlara da yansımıştır. Bazı mekânlar arasında kot farkları bulunmaktadır. Harput, Hüseyinik evlerinde farklı kotlardaki çözümler; özgün plan şemalarının ortaya çıkışına neden olmuştur (Karakaş , 2008). Harput engebeli bir arazi üzerinde olduğu için yerleşim alanları dar alanda sıkışık kalmıştır. Zamanla insanlar bugünkü Elâzığ olan ovaya taşınmıştır. Harput çevresi vadiler akarsu yatakları ovalar ve verimli arazilerle çevrili olan ancak yaşam alanı yönünden müstahkem engebeli bir mevkidir. Harput çevresinde birçok bölge su bakımından zengin olsa da Harput'ta genellikle su sıkıntısı yaşanmış ve şehrin ovaya inme sebeplerinden biri de yaşanan bu sıkıntı olmuştur (Başgün, 2019).

4.1.4.1 İklim

Harput'un mimari yapısını etkileyen unsurlardan biri iklimdir. Harput'un sert karasal iklime sahip olması nedeniyle evleri, kuzey-güney doğrultusunda ve genellikle yaşam

alanları güney ve güneybatı cephelerine konumlandırılmıştır. Evin içinde bulunan ahır ve depo alanlarının genellikle evin kuzey ve doğu cephelerinde yer alır.

Şekil 4.5 Harput Alaca Mescid Mahallesi'nden bir görünüm (Şedele, 1940)

Güneye bakan odalarda büyük boyutlu pencereler kullanılırken, kuzey cephesine bakan bölümlerde pencere yapılmadığı yapılmış olanlar da ise küçük boyutlu pencere tercih edildiği gözlenmiştir (Şekil 4.5).

4.1.4.2 Malzeme

Geleneksel Harput evlerinde taş, kerpiç ve ahşap ana malzeme olarak kullanılmıştır. Zemin katların duvarları genellikle taş ile örülmüşken üst kat duvarları kerpiç ile yapılmıştır. Zemin kat döşemelerinde kayrak taş kullanırken tavan döşemesinde ahşap cisirler tercih edilmiştir. Kapı ve pencerelerde ahşap malzemeler kullanılmıştır (Şekil 4.6).

Geçmiş uygarlıklardan itibaren yapılarda kullanılan taş, ağaç, tuğla ve harç gibi yapı malzemeleri günümüzde halen önemini devam ettirmektedir. Bunun yanı sıra bakır, demir kurşun gibi maden er, bronz gibi alaşımlar, alçı, cam ve çeşitli boyalar, pişmiş toprakla yapılan diğer yapı malzemeleri de eklenince, kentin bölge üzerinde sanatsal anlamda aktif bir kültürel çeşitlilik kazanmasını sağlamıştır (Kuban, 2002).

Şekil 4.6 Kale Meydanı önünden Sarı Hatun Cami'ne çıkan Hacı Murat Yokuşu (Elâzığ Müze Müdürlüğü arşivi, 1900)

Harput'ta bu evlerin pencerelerinde, cam malzemesinden önce odaların ışık alması için yağlı kâğıtların kullanıldığı bilinmektedir. Harput'taki yerleşim yerleri geleneksel ve yöresel özellikler göstermektedir. Harput, yerleşim alanı sınırlı ve eğimli arazi üzerine oluşması sebebiyle dar sokakları olan ve kademeli nizamıyla dizilen evleriyle etkileyici bir yerleşim bölgesine sahiptir. Topoğrafya Harput evlerinin oluşmasında önemli bir etkindir. Evlerin alt katları örme taş duvar ile yapılırken üst katlar genellikle kerpiçten yapıldığı tespit edilmiştir. Yapı elemanlarından kapı ve pencere süs kenarları yontma kireç taşından oluşturulmuştur. (Karayıl, 2018).

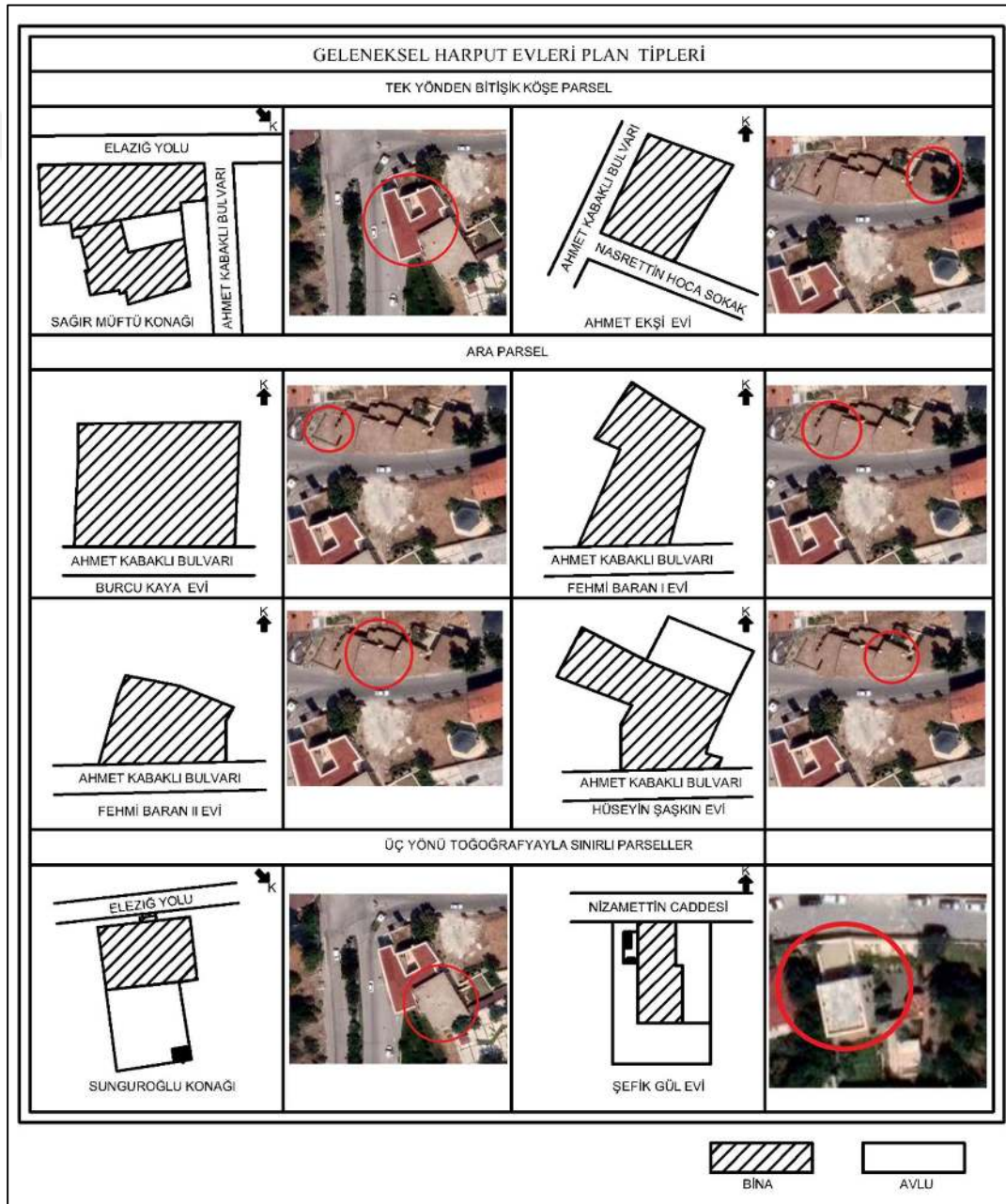
Harput'taki sivil yapıların çoğunda çamur harç ve moloz taş yoğun olarak tercih edilmiştir. Dini yapı örneklerinde ise kireç harç ve taş kullanıldığı tespit edilmiştir (Orakoğlu, 2011).

4.2 Geleneksel Harput Evlerinin Genel Yerleşim Özellikleri

Geleneksel Harput evleri, geleneksel Harput yaşantısını ve mimarisini yansıtmaktadır. Günümüze kadar gelen evler, 19 ve 20. yüzyıllarda yapılmıştır.

Konum

Harput'un geleneksel kent dokusu, yoğun ve sıkışık bir görünümüdür. Kent bütünü önceden planlanmamış ve ihtiyaç oldukça yeni evlerin yapıldığı tespit edilmiştir. Genellikle geleneksel Harput evleri bitişik nizamlıdır. Evlere ait büyük bahçeler görünmemektedir. Geleneksel Harput evleri ara parsellere, tek yönden bitişik köşe parsellere ve üç yönü topoğrafyayla sınırlı parsellere inşa edilmiştir (Şekil 4.7).

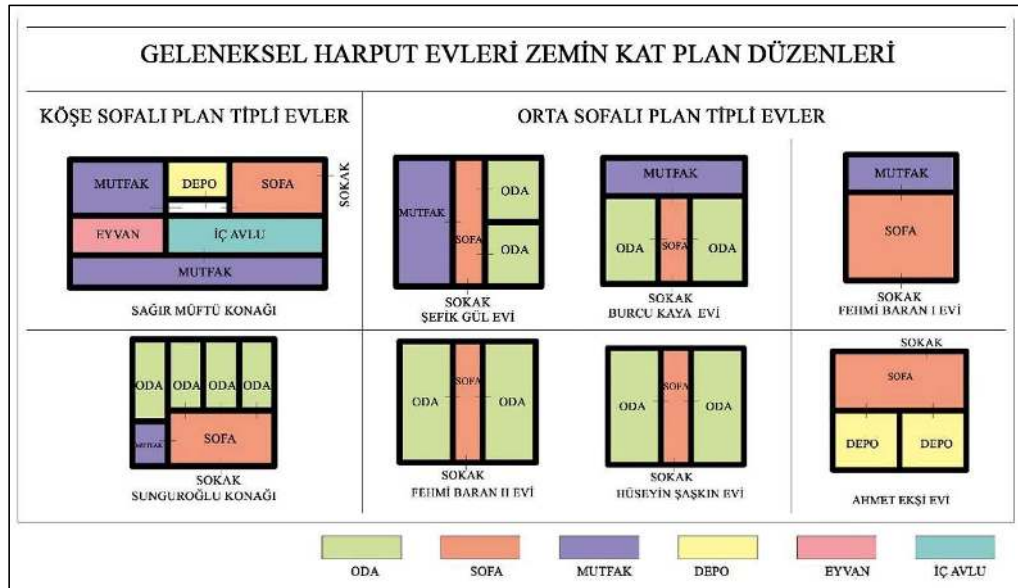
Şekil 4.7 Geleneksel Harput evleri bina-parsel ilişkisi (Akpolat, 2022)

Geleneksel Harput evleri, topoğrafyanın etkisiyle organik bir şekilde oluşmuştur. Topoğrafya evlerin giriş katı ile son katının bağlantısı arasında belirleyici olmuştur. Konaklar, geniş aile bireylerini barındıracak şekilde düzenlenmiştir. Bazı evlerde iç avlu ve dış avlu bulunduğu tespit edilmiştir. Bu avlular evlerin kuzey cephelerine konumlandırıldığı gözlenmiştir. Bu tespit bizlere, Harput'ta sıcak yaz günlerinde insanların serinlemek için avluları kullandığını göstermektedir.

4.3 Geleneksel Harput Evlerinin Plan Düzeni ve Tipolojisi

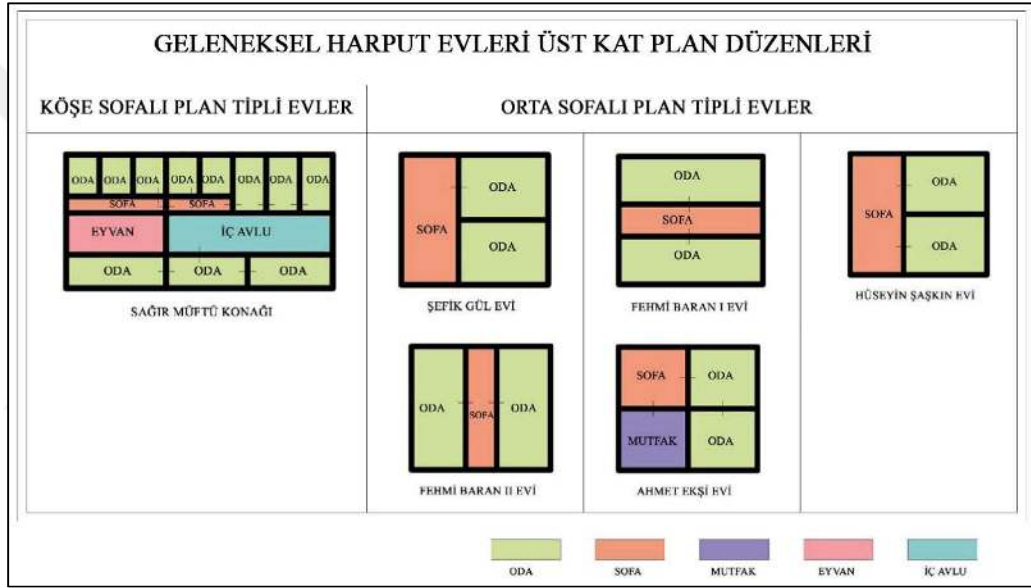
Geleneksel Harput evleri genellikle iki ve üç katlıdır. Evler genellikle kuzey ve güney doğrultuda konumlandırılmıştır. Evler genellikle sofasız, iç sofalı ve dış sofalı olmak üzere üç plan tipinde rastlamak mümkündür. Tezde incelenen evlerin genellikle iç sofa plan tiplerine sahiptir. İç sofa plan tipi; ekonomik, kullanışlı ve odalar arasında geçişi ferah bir şekilde sağlamaktadır.

Geleneksel Harput evlerinin zemin katında; servis birimleri, ıslak hacimler ve yaşama mekânları yer almaktadır. Yemek yapma, bulaşık yıkama, depo ve hayvanların bakımı bu katta yapılır. Zemin katta bazı evlerde dükkân görülmesi ticaret ve konut işlevinin olduğunu göstermektedir. Üst kata ahşap merdiven ile çıkılmaktadır. Üst katta; yatak odaları ve sofa yer almaktadır.

Şekil 4.8 Geleneksel Harput evleri zemin kat plan düzenleri (Akpolat, 2022)

Geleneksel Harput evlerinde genellikle iç sofalı plan türü görülmektedir. İçte bulunan sofa odaların her birime rahatça ulaşılmasını sağlamaktadır. Odalar genellikle güney cephesine yönlendirilirken, mutfak ve ıslak hacimlerin kuzey cephelerine konumlandırıldığı gözlenmiştir (Şekil 4.8). Odalar, çekirdek bir ailenin yaşamını sürdürebileceği birimlerdir. Odaların; gündüzleri oturulduğu, yemek yenildiği, misafir kabul edildiği; geceleri hem oturma hem de yatma alanı olarak kullanıldığı bilinmektedir (Şekil 4.9).

Şekil 4.9 Geleneksel Harput evleri üst kat plan düzenleri (Akpolat, 2022)

Odalar

Geleneksel Harput evlerinde oda düzeni, meskenin ev veya konak olarak kullanım amacına göre değişiklik göstermektedir. Konaklarda haremlik ve selamlık odaları bulunmaktadır. Odalar genellikle güney cepheye konumlandırılmıştır. Odalar genellikle dikdörtgen bir yapıya sahiptir. Giriş katta bulunan odalar genellikle gündelik yaşamın geçtiği ve misafirlerin kabul edildiği birimlerdir. Üst katta bulunan odaların bazıları cumbalıdır. Odaların büyütülmesi amaçlanarak odaların kısa kenarları sokağa doğru çıkıntı yapılmıştır. Oturma alanları dışa dönük ve pencerenin önüne sedirler dizilmiştir. Oda kapıları genellikle içeri doğru açılmakta ve tek kanatlıdır.

Duvarlar genellikle taş veya kerpiç malzemelerle örülmüştür. Duvar yüzeyleri sıvalıdır. Tavanlar ahşap kirişlerle yapılmıştır. Oda zeminleri zemin katta taş kaplama, üst katta ahşap kaplama ile örtülüdür. Odaların kısa kenarı 2,5-4 arası uzun kenarları 4-6 metre arasında değişmektedir (Şekil 4.10).

Şekil 4.10 Geleneksel Harput evleri odasının iç görüntüsü (Akpolat, 2022)

Odalarda oturma, yemek yeme ve uyuma gibi eylemler yapılmaktaydı. Misafir odalarında geniş yüklükler bulunmaktaydı. Başoda olarak adlandırılan misafir odaları, evin en cazibeli odalarıdır ve iç bölümünde süslemeler bulunmaktadır (Şekil 4.11).

Başodaların bazı konaklarda haremlik ve selamlık bölümlerinde ayrı ayrı bulunduğu bilinmektedir. Bu odalarda kışın ısınmak için ocak bulunmaktadır. Çok amaçlı olarak kullanılan bu ocaklar, taş ve mermer gibi malzemelerden yapılmıştır.

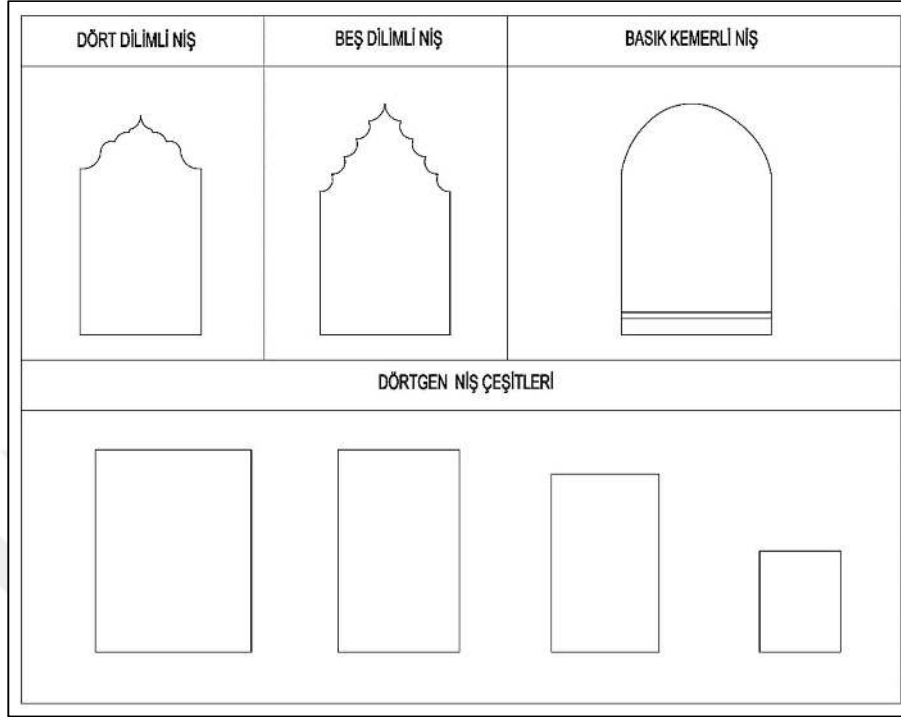
Soğuk kış akşamlarında burada toplanılır, yemekler yenir ve eğlenceler düzenlenirdi. Başodaların büyüklüğü ve süslemeleri o evin gelir kaynağının yüksek olduğunu göstermektedir.

Misafirlerin ağırlandığı baş odalarda genellikle şahnişinler bulunmaktadır. Şahnişinlerin önünde üç, yanlarından birer pencere bulunmaktadır. Bir şahnişinde genellikle beş adet pencere bulunmaktadır. Şahnişinlerin iç kısmında genellikle ahşap sedirler bulunmaktadır. Bu sedirler 40-50 cm arası yükseklikte bulunmaktadır.

Şekil 4.11 Geleneksel Harput evleri başoda örneğinin günümüzde kullanımı ve dışarıdan görünümü (Akpolat, 2022)

Geleneksel Harput evlerinde nişler avlu, sofa ve odalarda yer almaktaydı. İç duvarlarda dört dilimli, beş dilimli, yarım daire kemerli ve dörtgen nişlerin yapıldığı tespit edilmiştir (Şekil 4.12). Nişlere gündelik hayatta kullanılan eşyaları ve hediyelik eşyaları bırakılmaktaydı (Şekil 4.13).

Şekil 4.12 Geleneksel Harput evleri niş örnekleri (Akpolat, 2022)

Şekil 4.13 Geleneksel Harput evleri niş örnekleri (Akpolat, 2022)

Geleneksel Harput evlerinde mutfaklarda ve misafir odalarında ocaklar bulunmaktaydı. Ocaklar yemek yapma ve ısınma gibi çok amaçlı olarak kullanılmaktaydı. Ocaklar kemerli ve taşlardan yapılmıştır (Şekil 4.14).

Şekil 4.14 Geleneksel Harput evleri ocak örneği (Akpolat, 2022)

Sofa (Ev ortası)

Geleneksel Harput evlerinde genellikle iç sofa plan tipi görülmektedir. Geleneksel Harput evlerinde sofa evin çekirdeğini oluşturmaktadır. Birden çok odayı birbirine bağlayan geçiş birimleridir. Odalar arası ve zemin kat ile üst kat arasındaki bağlantıyı sağlamıştır (Şekil 4.15). Evin damlarına bu sofalardan çıkış ile sağlanmaktadır. Küçük evlerde sofa misafir odası olarak kullanılmaktaydı. Büyük konaklarda sofa odaların dağılımını sağlamaktadır. Sofaların duvarlarında gündelik eşyaları bırakmak için nişlerin yapıldığı gözlenmiştir. Alt kattaki sofaların zemini kayrak taşlarla kaplıdır. Üst kattaki sofaların zemini ahşap malzemeyle kaplanmıştır. Alt kattaki sofalarda üst taş kemerlerin bulunduğu gözlenmiştir.

Şekil 4.15 Geleneksel Harput evleri sofa örneği (Akpolat, 2022)

Avlu

Avlu evin merkezi konumdadır. Halk arasında havlu denilmektedir. Ev ile sokak arasında ve ahır, samanlık, odunluk gibi birimlerle bağlantı sağlamaktadır. Birimler arası bağlantının sağlandığı ortak mekândır. Geleneksel Harput evlerinin büyük konaklarında bulunmaktadır. Bu avluların bazılarının üstü açık, bazılarının üstü kapalıydı. Avludan harem odalarına ve mutfak gibi birimlere kapılar açılmaktadır. Burada gündelik işler yapılmaktaydı. Meşhur Harput Dibek kahvesinin bu avlularda mermerden oyulmuş dibeklerde hazırlandığı bilinmektedir (Şekil 4.16). Avluların bazılarında su kuyuları bulunmaktaydı. Bu su kuyularına sıcak yaz günlerinde serinletmek amacıyla meyveler, yoğurtlar ve ayranlar indirilmekteydi.

Şekil 4.16 Geleneksel Harput evleri avlu örneği (Akpolat, 2022)

Mutfak

Halk arasında matbah denilmektedir. Geleneksel Harput evlerinde mutfaklar genellikle giriş katlarda bulunmaktaydı. Mutfaklarda ocak veya tandırlar bulunmaktaydı (Şekil 4.17). Gündelik yemekler mutfaklarda hazırlanmaktaydı. Küçük evlerde mutfaklar evin içinde zemin katta bulunmaktaydı. Büyük konaklarda mutfaklar ev içinde ve avlu içinde görülmekteydi.

Geleneksel Harput evlerinde mutfakların genellikle kuzey ve doğu cephelerine konumlandırıldığı gözlenmiştir. Günümüzde mutfaklar büyük ve gösterişli yapılırken geleneksel Harput evlerinde mutfaklar küçük alanlara sahip ve sade bir iç çizim tasarımına sahiptir.

Şekil 4.17 Geleneksel Harput evleri mutfak örneği (Akpolat, 2022)

Kiler

Kilerler bu evler için çok önemlidir. Hasat döneminden sonra toplanan kuru erzakların istiflendiği alanlardır. Aileler erzaklarını kilerlerde depolamaktaydı. Kuru bakliyat, kurutmalıklar, etler vs malzemeler burada saklanmaktaydı (Şekil 4.18). Genellikle karanlık ve serin yerler seçilmekteydi. Geleneksel Harput evlerinde kilerler mutfağın yanında bulunmaktadır. Kilerlerde genellikle pencere bulunmamaktadır.

Şekil 4.18 Geleneksel Harput evleri kiler örneği (Akpolat, 2022)

Banyo

Harput halk arasında yıkanma eylemi, kent içinde bulunan hamamlar tarafından karşılanmıştır. Evler incelendiği zaman günümüze ulaşan banyo örneği görülmemiştir. Günümüzde restore edilen evlerde odaların içinde banyoların yapıldığı tespit edilmiştir.

Tuvalet

Halk arasında hela, ayakyolu, memişhane gibi isimler denilmektedir. Harput'un yer altında kanalizasyon hatları bulunmamaktadır. Bu sebeple evlerin köşelerinde çukurların açılmaktaydı. Tuvaletler evlerin zemin katlarında bulunmaktaydı.

Ahır

Geleneksel Harput evlerinin bazılarında ahırlar görülmekteydi. Sokağa açılan ana kapıdan ahıra giriş çıkış sağlatılmaktaydı. Ahırlar zemin veya bodrum katta yer almaktaydı (Şekil 4.19). Ahırların büyüklüğü evin ekonomik durumuna göre

değişiklik göstermektedir. Evlerde ahırlar için küçük alanlar tasarlanmıştır. Konaklarda ahırlar için büyük alanlar bırakılmıştır. Büyük ahırlarda samanlık ve depo birimleri bulunmaktadır. Ahırların ev içinde tasarlanması soğuk kış günlerinde üst kat odalarının daha çok ısınmasını sağladığını düşünülmektedir. Bu ahırlarda binek, evcil, büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar bulunmaktaydı.

Şekil 4.19 Geleneksel Harput evleri ahır örneği (Akpolat, 2022)

Merdiven

Geleneksel Harput evlerinde merdivenler yapı içerisinde çoğunlukla sofada ve avluda bulunmaktadır. Ev içerisinde alt ve üst kat arasında bağlantı sağlamaktadır. Merdiven basamak sayısı kat yüksekliğine göre değişmektedir. Merdiven basamak genişliği 22-28 cm arasında değişmektedir (Şekil 4.20). Avlularda ve sofalarda taş merdivenlerin bulunduğu tespit edilmiştir. Ev içinde alt ve üst kat arasındaki geçişte ahşap malzemeli merdivenler kullanılmıştır.

Şekil 4.20 geleneksel Harput evleri merdiven örneği (Akpolat, 2022)

4.4 Geleneksel Harput Evleri Cephe Düzeni

Alan çalışması sırasında içine girilen evlerin cepheleri incelenmiştir. İncelenen evlerde birbirinden farklı tipolojiler saptanmıştır. Evlerin sokak ve manzaraya bakan cephelerinin, zengin ve hareketli olduğu gözlenmiştir. Cephelerde simetrik düzenlemeler çok az görülmektedir (Şekil 4.21). Geleneksel Harput evlerinin giriş cephelerinde genellikle şahnışın bulunmaktadır (Şekil 4.22).

Şekil 4.21 Ağa Cami yakınında bir ev (Anonim, 1970)

Şekil 4.22 Ağa Cami yakınında bir ev (Anonim, 1970)

Geleneksel Harput evlerinin bazılarında alt kat dükkân olarak, üst kat ise ev olarak kullanılmaktaydı. Üst kat pencerelerinde ahşaptan yapılmış düz ve çapraz ızgaralı pencere korkulukları bulunmaktaydı (Şekil 4.23).

Şekil 4.23 Kurşunlu Cami'den üç lüleli çeşmeye inen cadde ki yitirilen evler (Anonim, 1930)

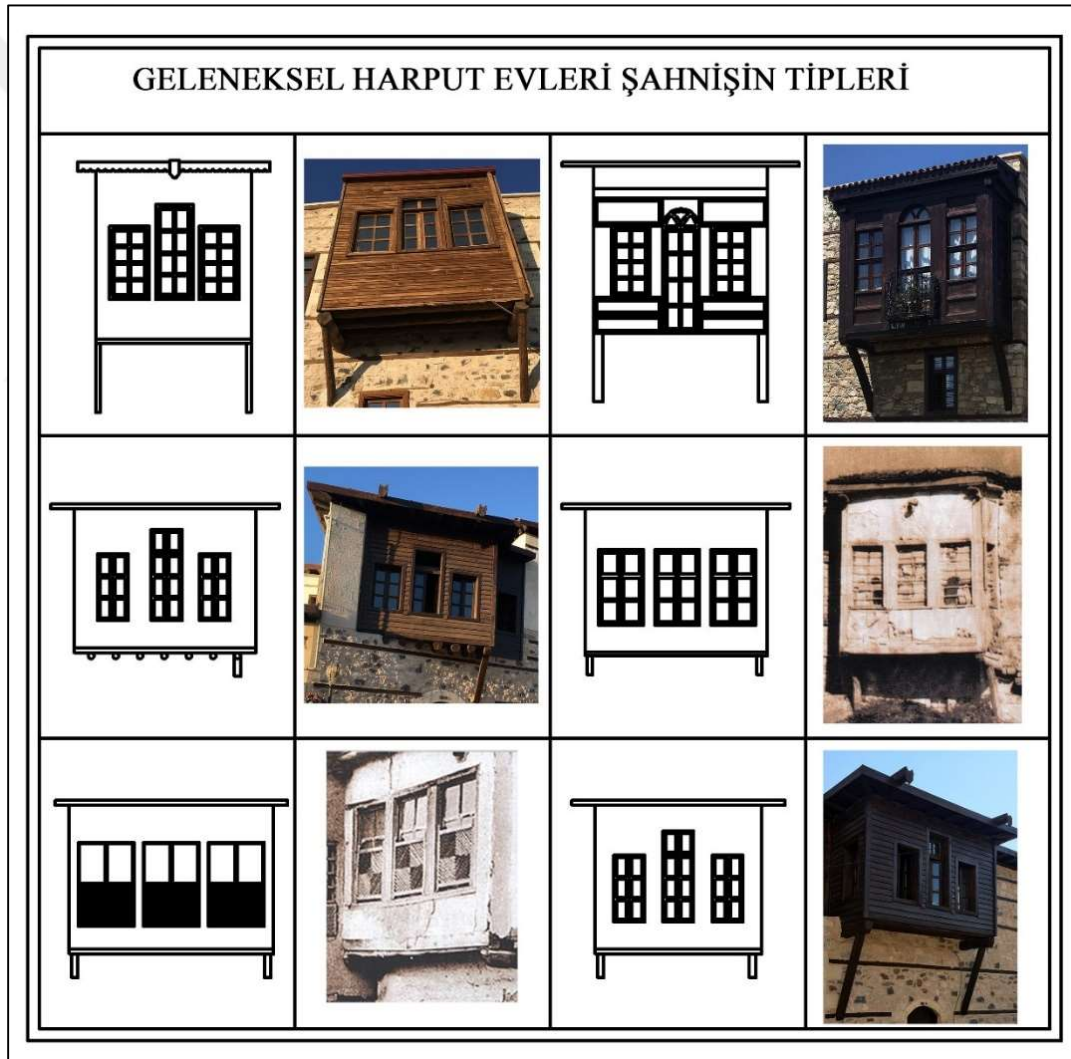
Geleneksel Harput evlerinin cephe düzenini, evin vaziyet konumlandırılması, evin planı, evin büyüklüğü, cadde ve sokak ile ilişkisi, kullanıcının maddi gücü belirlemiştir.

İncelenen eski fotoğraflar ve arşivler sonrası evlerin büyük bir çoğunluğunda giriş cephesinde şahnişinlerin bulunduğu tespit edilmiştir. Çoğu evde evlerin giriş kapısı basık taş kemerli ahşap kanatlı kapıdan oluşmaktadır. Büyük konakların kapıları çift kanatlıdır.

Evlerin alt katındaki pencerler genellikle küçük boyutlu, üst kattaki pencerelerin büyük boyutlu oldukları tespit edilmiştir. Evlerin cumba, pencere ve kapıları ayrı ayrı incelenmiştir.

4.4.1. Cumbalar

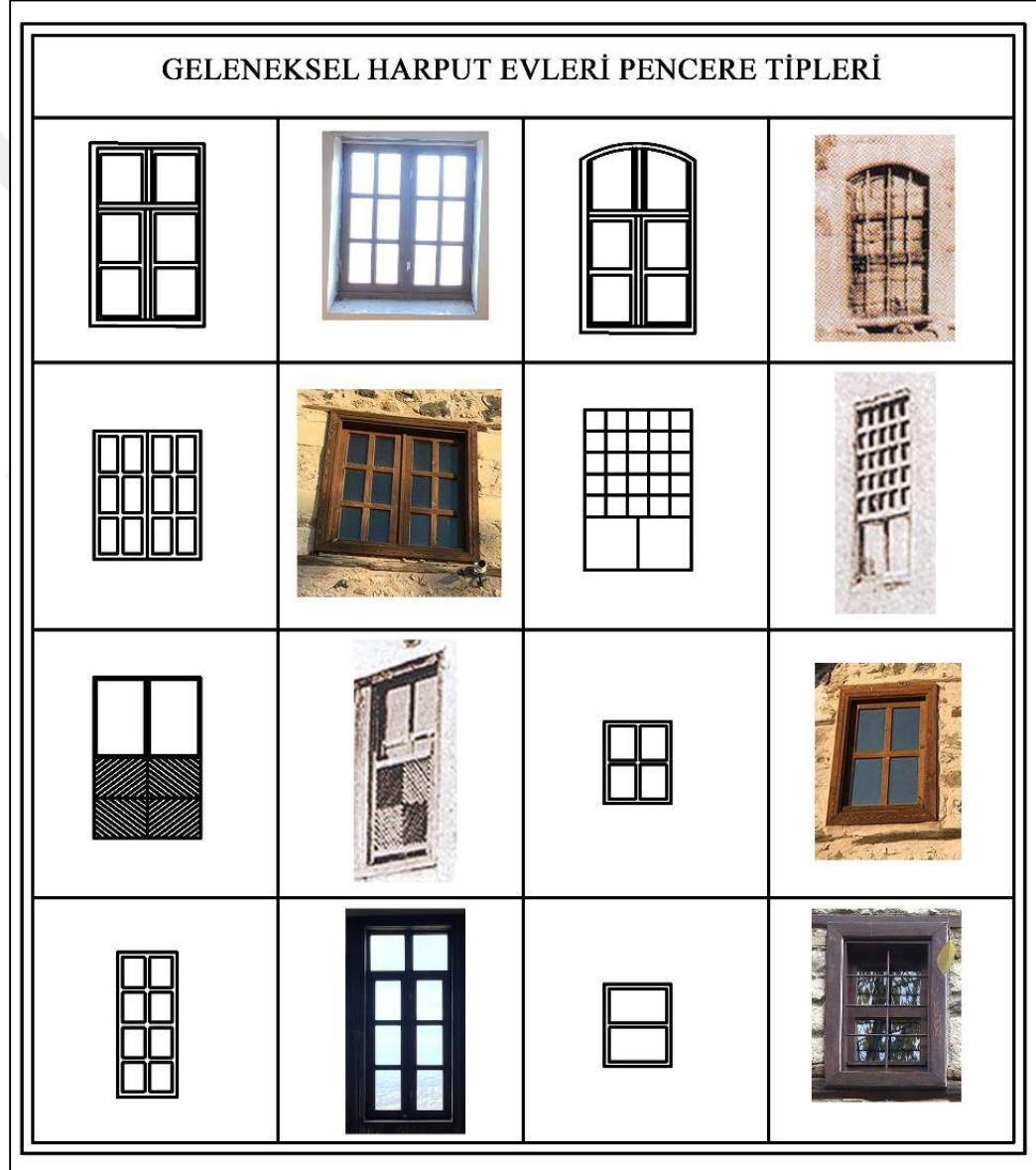
Üst katta yer alan odaların büyütülmesi amacıyla, ahşap veya kerpiç konsollarla binadan dışarı çıkmaktadır. Sokağa bakan cumbaların ön ve yan taraflarında pencereler bulunmaktadır. Genellikle şahnişinlerin ön yüzlerinde üç adet pencere bulunmaktadır (şekil 4.24). Ortadaki pencere diğerlerine göre daha büyüktür. Şahnişin payanda uzunlukları değişkenlik göstermektedir. Şahnişin pencere tipleri dikdörtgen şeklindedir.

Şekil 4.24 Geleneksel Harput evleri şahnişin tipleri (Akpolat, 2022)

4.4.2. Pencereleer

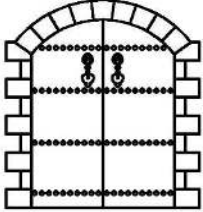
Geleneksel Harput evleri pencere tipleri çeşitlilik göstermektedir. Pencereleerde yekpare cam yerine bölünmüş cam yüzeyler kullanılmıştır (Şekil 4.25). Pencereleer genellikle iki kanatlıdır. İki katlı evleerın alt kat odalarının pencereleeri küçük, üst kat odalarının pencereleeri büyüktür.

Şekil 4.25 Geleneksel Harput evleri pencere tipleri (Akpolat, 2022)

4.4.3. Kapılar

Geleneksel Harput evlerine darvaza denilen; yuvarlak taş kemerli, büyük ahşap kanatlı kapıyla girilmektedir. Konakların dış kapıları genelde çift kanatlıyken, evlerin dış kapıları tek kanatlıdır. Oda kapıları sade ve tek kanatlıdır. Geleneksel Harput evleri kapıları çift kanatlı ve tek kanatlı olarak sınıflandırılmıştır (Şekil 4.26). Çift kanatlı kapıların genişlikleri 130 ile 180 cm arasındadır. Tek kanatlı kapılar 80 ile 90 cm arasında genişliğe sahiptir. Kapıların uzunlukları kullanım amacına göre 210 ile 250 cm arası değişmektedir.

GELENEKSEL HARPUT EVLERİ KAPI TİPLERİ			
ÇİFT KANATLI KAPILAR		TEK KANATLI KAPILAR	
			
			
			
			

Şekil 4.26 Geleneksel Harput evleri kapı tipleri (Akpolat, 2022)

4.5 Geleneksel Harput Evlerinde Malzeme ve Yapım Teknikleri

Bu bölümde Geleneksel Harput evlerinin yapı öğeleri ve taşıyıcı sistemi anlatılmıştır. Yapı malzemelerinin özelliklerine göre sınıflandırılarak tablolara aktarılmıştır.

4.5.1. Malzeme

Geleneksel Harput evlerinin yapımında taş, kerpiç, ahşap, metal ve alçı malzemeleri kullanılmıştır. Ana yapı malzemesi taş ve kerpiçtir. Taş malzemesinin dönemin yerel merkez köylerindeki taş ocaklarından sağlandığı düşünülmektedir. Kerpiç tuğlalar ise yapılacak inşaatın sahasında üretildiği bilinmektedir. Kapı ve pencere kanatlarında, merdivenlerde, üst kat döşemelerinde ve dolap kapaklarında ahşap malzeme kullanılmıştır. Kerpiç ile yapılmış iç duvarlarda alçı malzeme kullanılmıştır. Kapı tokmaklarında, kol ve kilitlerinde metal malzeme kullanıldığı tespit edilmiştir.

4.5.2. Yapım Teknikleri

Geleneksel Harput evlerinde yığma yapı tekniği kullanıldığı tespit edilmiştir. Üç ile altı metre arası modüler taşıyıcı sistem kullanılmıştır. Taşıyıcı sistemde taş, kerpiç ve ahşap malzemeler kullanılmıştır (Şekil 4.27). Giriş katlarda geniş açıklıkları daha iyi geçmek için sivri uçlu taş kemerler kullanıldığı gözlenmiştir. Dikey doğrultudaki çatlamları engellemek için ahşap hatılların kullanıldığı gözlenmiştir.

Şekil 4.27 Geleneksel Harput evleri taşıyıcı sistem (Akpolat, 2022)

Geleneksel Harput evlerinde duvarların ana yapım malzemeleri taş ve kerpiçtir. Taş duvarların genellikle temellerde, dış duvarlarda ve iç duvarlarda kullanıldığı gözlenmiştir. Zemin kat duvarları genellikle üst katlara göre daha özensiz taşlardan yapıldığı gözlenmiştir. Dış duvarlar 50-70 cm kalınlığında, iç duvarlar 20-30 cm kalınlığında olduğu tespit edilmiştir. İki katlı evlerde genellikle üst kat duvarları alt kat duvarlarından daha yüksek tutulmuştur. Duvarlara gelen ağırlığı yatay bir şekilde dağıtmak için ahşap hatılların kullanıldığı gözlenmiştir. Bu hatılların 70, 100, 150 cm aralıklarla uygulanmıştır.

Şekil 4.28 Geleneksel Harput Evleri duvar görünümleri (Akpolat, 2022)

Duvarların ahşap hatıllarla desteklendiği ve gündelik eşyaları bırakmak için duvarlarda nişlerin yapıldığı görülmektedir (Şekil 4.28).

Geleneksel Harput evlerinin tavanları genellikle ahşap cisirlerle inşa edilip ve ahşap malzemeyle kaplandığı görülmektedir. Köşk odalarının tavanlarında bezemeli zengin ahşap işçiliğin sunulduğu tavan örtüleri yer almaktadır (Şekil 4.30). Ahır ve depo gibi servis birimlerinde, moloz örgülü tonoz örtüler kullanılmıştır. Ahşap cisirlerin çapları genellikle 25-30 cm arasındır. Ahşap cisirler, 45-50 cm boşluklarla tavanları kaplamıştır. Ahşap kirişlerin arasına, haşerelerin ürememesi için sönmüş kireç döküldüğü bilinmektedir.

Şekil 4.29 Geleneksel Harput evleri tavan detayları (Akpolat, 2022)

5. HARPUTTAKİ GELENEKSEL EVLERİN KORUNMUŞLUK DURUMUNA GÖRE İNCELENMESİ

5.1 Restorasyon Uygulaması Yapılan Harput Evleri

Bu bölümde geleneksel evler 2023 verilerine göre incelenmiştir. Geleneksel Harput evleri sosyal yapının değişimi, terk edilmesi, evlerin düzenli olarak bakım ve onarımı yapılmaması sebebiyle bozulma süreci başlamıştır. Kullanılmayan boş evlerde; bakımsızlık sebebiyle, yıkılmalar meydana gelmiştir.

Zamanla bu evler Elazığ Belediyesi ve özel firmalar tarafından satın alınmıştır. Özgün kullanım biçimleri ve evlerden beklenen kullanıcı istekleri sebebiyle evlere restorasyonlar yapılmıştır. Bu evlere yeni işlevler verilmiştir.

Yeni işlev sebebiyle evlerin iç bölümleri ve dış düzenlemelerinde değişiklikler meydana gelmiştir. Mimari planlarda değişme, kapatma, yıkılma, ekleme, malzeme değişikliği ve yapısal sorunlar incelenmiştir.

Evlerin içinde banyo olmayışı, bu ıslak hacimlerin yapılmasına gereklilik duyulmuştur. Yapılar da yeni ihtiyaçları karşılamak için yeni birimlere kapılar, duvarlar eklenmiş ve merdiven düzenlemeleri yapılmıştır.

Yapıların özgün dokusunu korumak için yapılacak uygulamalar dar bir çerçeve içinde bulunmaktadır. Uygulamalar ele alındığında yapıda ve mekanik sistemlerde gerçekleştirilebilecek iyileştirmeler açısından da ele alınmıştır.

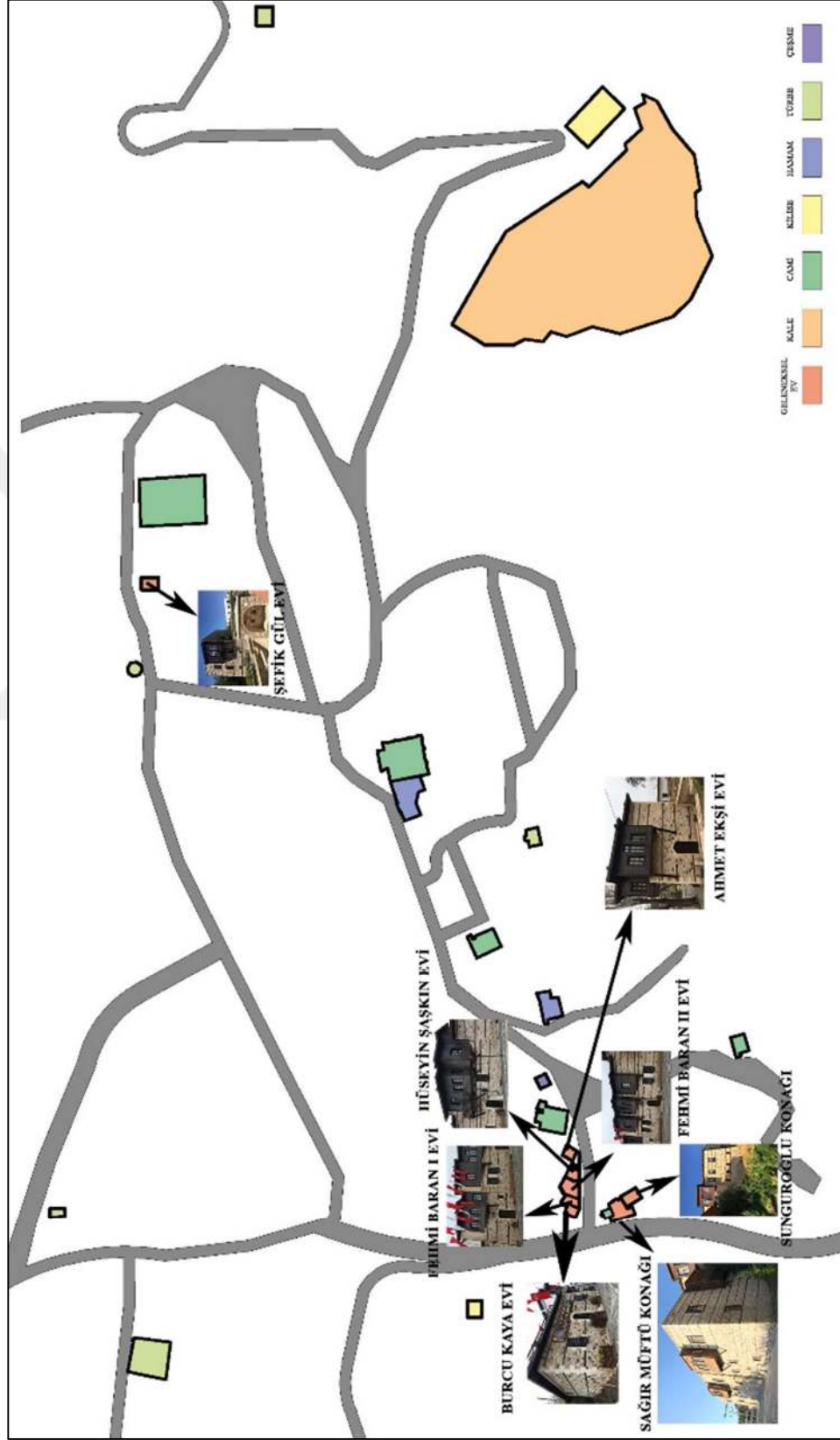
Harput'ta bulunan Burcu Kaya Evi, Fehmi Baran I Evi, Fehmi Baran II Evi, Hüseyin Şaşkın Evi, Ahmet Ekşi Evi değişik dönemlerde farklı işlevlerde kullanılmış ve onarımlardan geçmiştir. 2010 yılında yapılan restorasyon süreçlerinde yapıların dış duvar malzemesi kireç katkılı sıva ile kaplandığı görülmektedir. Ancak 2021 yılında yapılan restorasyon sürecinde yapıya yeni bir işlev verilmek suretiyle yüzeydeki kireç katkılı sıvanın kaldırıldığı görülmektedir (Şekil 5.1).

Şekil 5.1 Harput'taki evlerin onarım süreçleri (Akpolat, 2022)

Restorasyonu yapılan Sağır Müftü Konağı, Sunguroğlu Konağı, Sunguroğlu Konağı, Şefik Gül Evi, Burcu Kaya Evi, Fehmi Baran I Evi, Fehmi Baran II Evi, Hüseyin Şaşkın Evi, Ahmet Ekşi Evi ve Harput'taki tarihi değer taşıyan yapıların konumları görülmektedir (Şekil 5.2).

Sağır Müftü Konağı, Sunguroğlu Konağı, Sunguroğlu Konağı, Şefik Gül Evi, Burcu Kaya Evi, Fehmi Baran I Evi, Fehmi Baran II Evi, Hüseyin Şaşkın Evi, Ahmet Ekşi Evi ayrıntılı olarak incelenmiştir (Şekil 5.3).

Şekil 5.2 Harput alan çalışması (Akpolat, 2022)

Korum	Çalışılan Harput Evlerinin Genel Özellikleri							
	Sağır Müftü Konağı	Sunguroğlu Konağı	Şefik Gül Evi	Burcu Kaya Evi	Fehmi Baran I Evi	Fehmi Baran II Evi	Hüseyin Şaşkın Evi	Ahmet Eksi Evi
	Elazığ, Harput Mahallesi, Elazığ Yolu Caddesi	Elazığ, Harput Mahallesi, Elazığ Yolu Caddesi	Elazığ, Harput Mahallesi, Nizamettin Caddesi	Elazığ, Harput Mahallesi, Ahmet Kabaklı Bulvarı	Elazığ, Harput Mahallesi, Ahmet Kabaklı Bulvarı	Elazığ, Harput Mahallesi, Ahmet Kabaklı Bulvarı	Elazığ, Harput Mahallesi, Ahmet Kabaklı Bulvarı	Elazığ, Harput Mahallesi, Nasrettin Hoca Sokakı
Ada No	15	15	51	81	81	81	81	81
Parsel No	5,6,7	4,5,6,7,8	4	4	5	6	7	8
Yapım Tarihi	19. yy	19. yy	19. yy	19. yy	19. yy	19. yy	19. yy	19. yy
Kat Adedi	3	2	3	1	2	2	2	2
Plan Tipi	Köşe Sofalı Plan Tipi	Köşe Sofalı Plan Tipi	Orta Sofalı Plan Tipi	Orta Sofalı Plan Tipi	Orta Sofalı Plan Tipi	Orta Sofalı Plan Tipi	Orta Sofalı Plan Tipi	Orta Sofalı Plan Tipi
Üst Örtü	Kırma Çatı	Kırma Çatı	Taş Duvar ve Kerpiç Dam	Taş Duvar ve Kerpiç Dam	Taş Duvar ve Kerpiç Dam	Taş Duvar ve Kerpiç Dam	Taş Duvar ve Kerpiç Dam	Taş Duvar ve Kerpiç Dam
Yapım Tekniği	Taş Duvar ve Kerpiç Duvar	Taş Duvar ve Kerpiç Duvar	Taş Duvar ve Kerpiç Duvar	Taş Duvar ve Kerpiç Duvar	Taş Duvar ve Kerpiç Duvar	Taş Duvar ve Kerpiç Duvar	Taş Duvar ve Kerpiç Duvar	Taş Duvar ve Kerpiç Duvar
Malzeme	Doğal Taş ve Kerpiç	Doğal Taş ve Kerpiç	Doğal Taş ve Kerpiç	Doğal Taş ve Kerpiç	Doğal Taş ve Kerpiç	Doğal Taş ve Kerpiç	Doğal Taş ve Kerpiç	Doğal Taş ve Kerpiç
Güncel Durumu	Restore Edilmiş	Restore Edilmiş	Restore Edilmiş	Restore Edilmiş	Restore Edilmiş	Restore Edilmiş	Restore Edilmiş	Restore Edilmiş
Güncel İşlevi	Harput Basın Müzesi	Kudép Birimi ve Harput Sergi Salonu	Müze Ev	Belediye Konukevi	Belediye Konukevi	Belediye Konukevi	Belediye Konukevi	Belediye Konukevi

Şekil 5.3 Çalışılan evlerin genel özellikleri (Akpolat, 2022)

5.1.1 Sağır Müftü Konağı

Sağır Müftü Konağı Elâzığ yolu üzerinde Harput Mahallesi girişinde bulunmaktadır. Yapı üç katlıdır, günümüze kadar ulaşan Harput evleri arasında Sağır Müftü Konağı taban alanı olarak en büyük alana sahiptir ve Harput evleri arasında iç avlu yapısına sahip tek sivil konuttur. 19. yüzyılda yapıldığı bilinmektedir ve 1985 yılında geleneksel konut olarak tescil edilmiştir. Sağır Müftü Konağı, günümüze kadar ev, lokanta ve kahvehane gibi işlevlerde kullanılmıştır. 2021 yılında Sağır Müftü Konağı'nın, Elâzığ Basın Müzesi ve Basın Evi olarak işlev verilmesi kararı alınmıştır. Sağır Müftü Konağı dörtgen planlı ve iç avlulu bir yapıya sahiptir (Şekil 5.4). Sağır Müftü Konağı bodrum, zemin, üst kat olarak tasarlanmıştır (Şekil 5.5).

Sağır Müftü Konağı'na halk dilinde büyük giriş kapısına “darvaza” denilen büyük bir kapı ile girilmektedir. Bu giriş kapılarının nitelikleri o evin sosyoekonomik yapısını yansıtmaktadır.

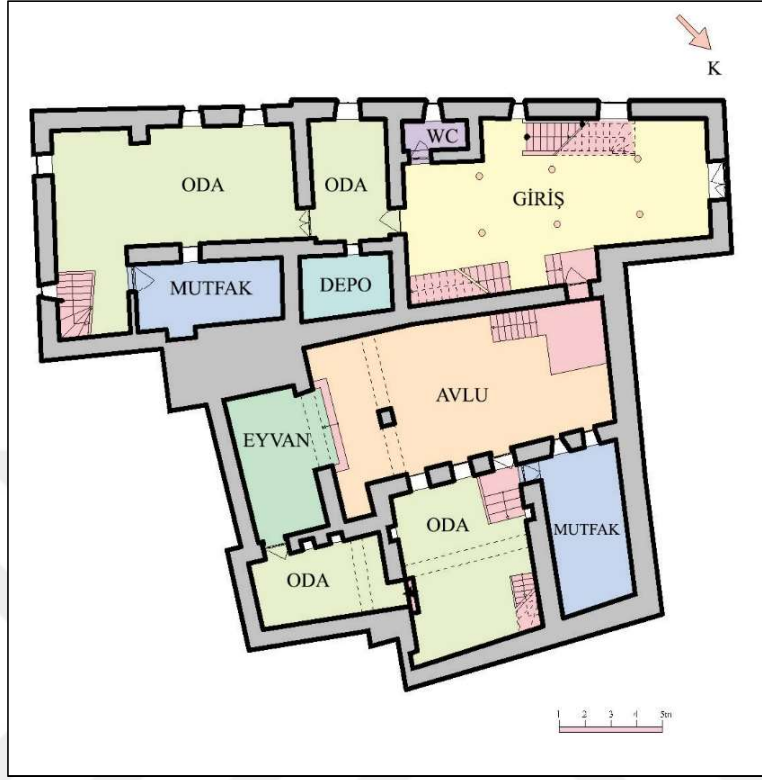
Zemin katta oda, mutfak, kiler ve WC mekânları bulunmaktadır (Şekil 5.6). Taşlıktan merdiven ile kuzey cephesinde yer alan iç avluya gidilmektedir. Bu da bize genellikle iç avlunun sıcak yaz günlerin de kullanıldığını göstermektedir. İç avlu, eyvan ve diğer odaları birbirine bağlamaktadır. Zemin kattan üst kata ahşap merdivenle çıkılmaktadır. Üst katta oda, sofa, koridor ve WC mekânları bulunmaktadır (Şekil 5.7). Zemin kattan çelik bir merdivenle bodrum kata inilmektedir. Bodrum katın arazi eğimi dolayısıyla oluştuğu gözlenmektedir (Şekil 5.8).

Şekil 5.4 Sağır Müftü Konağı güneybatı cephesi (Anonim,1970)

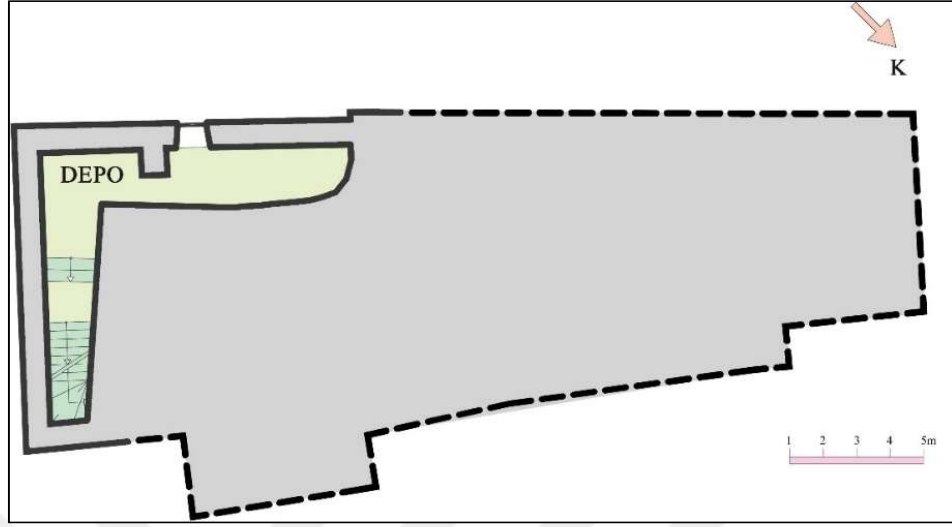
Şekil 5.5 Sağır Müftü Konağı güneybatı cephesi (Akpolat, 2022)

Şekil 5.6 Sağır Müftü Konağı zemin kat planı (Akpolat, 2021)

Şekil 5.7 Sağır Müftü Konağı üst kat planı (Akpolat, 2021)

Şekil 5.8 Sağır Müftü Konağı bodrum kat planı (Akpolat, 2021)

Zemin kat pencereleri görüş mesafesinden yüksekte bulunmakta ve küçük boyuttadır (Şekil 5.9). Bu sayede evin mahremiyetinin sağlandığı düşünülmektedir. Üst kattaki odalar, kışların uzun ve soğuk geçtiği Harput'ta güney ve güney batıdaki cephelere konumlandırılmıştır. Üst katta, oda yükseklikleri uzun tutulmuş, büyük pencereler kullanılmış ve şahnişinler yapılmıştır (Şekil 5.10).

Ana taşıyıcı duvarlar moloz taş ile örülmüş, 70 cm genişliğindeyken bölücü duvarlar 30 cm'e kadar düşmektedir. Duvarlarda ve kemerlerde moloz taş, bodrum ve zemin kat döşemesinde kayrak taş kullanılmıştır. Pencerelerde, kapılarda ve merdivende ahşap malzeme kullanılmıştır. Üst kat döşemesinde ahşap kaplama kullanılmış ve dam katı ahşap cisirlerle örülmüş, üzerine toprak serilmiştir (Şekil 5.11).

Şekil 5.9 Sağır Müftü Konağı güneybatı cephesi (Ataman, 1990)

Şekil 5.10 Sağır Müftü Konağı güneybatı cephesi (Akpolat, 2021)

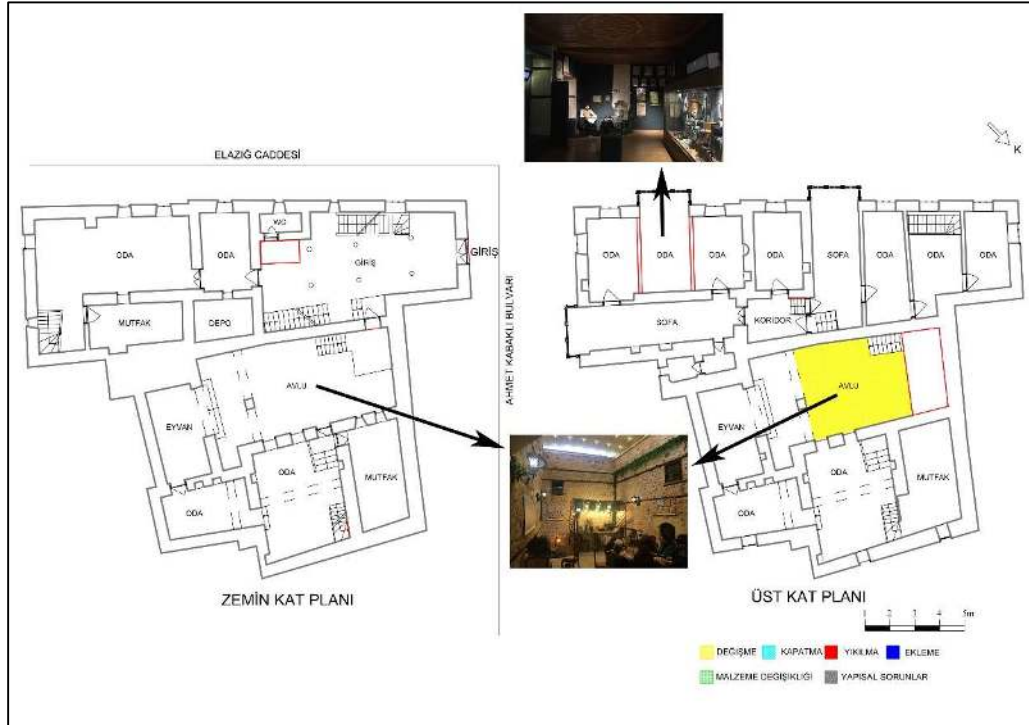

Şekil 5.11 Sağır Müftü Konağı iç avlusu ve giriş kapısı (Akpolat, 2021)

5.1.1.1 Restorasyon Sonrası Değerlendirilmesi

Özgün işlevi ev olan Sağır Müftü Konağı'nın, günümüzde Basın Müzesi ve Basın Evi olarak kullanılması planlanmıştır. Yapının mülkiyeti Elâzığ Belediyesi'ne aittir.

Sağır Müftü Konağı'nda yeni işlev sonrası yapıda fiziksel değişiklikler meydana gelmiştir. Konağın üst katında bulunan ve güneybatı cephesine bakan odaların ara bölme duvarları kaldırılarak tek bir oda haline getirilmiştir (Şekil 5.12).

Şekil 5.12 Sağır Müftü Konağı'nın fiziksel plan değişimi (Akpolat, 2023)

Yapının üst katında bulunan ocağa yapılan müdahaleler ocağın özgünlüğünü olumsuz yönde etkilemiştir (Şekil 5.13). Yetersiz aydınlatma elemanları gözlenmiştir.

Şekil 5.13 Sağır Müftü Konağı üst kat oda (Akpolat, 2021)

Yapının ısıtma sistemi incelendiğinde doğal gaz tesisatı ve split klimalarla ısıtıldığı gözlenmiştir. Isıtma sistemi çalışırken büyük bir enerji harcandığı ve farklı işleve sahip mekânlarda aynı petek boyları kullanıldığı görülmüştür. Elektrik panosu ve klima dış ünitesinin, yapının dışında açık bir şekilde bulunması, görsel kirlilik oluşturmaktadır (Şekil 5.14). Yapıda yangın alarmı bulunmasına rağmen yangın söndürme sistemi bulunmamaktadır. Yapı içinde yetersiz yangın tüpleri tespit edilmiştir.

Şekil 5.14 Sağır Müftü Konağı kuzeydoğu cephesi (Akpolat, 2021)

Restorasyon sürecinde priz besleme kablosu duvar üst yüzeyinde yapılmıştır. Sonradan taş duvar kırılarak kablo çekilmiş ve taş duvar, özgün olmayan alçı

malzemesi ile kapatılmıştır (Şekil 5.15). Bu durum yapının iç mekânlarında görsel kirlilik oluşturmaktadır.

Şekil 5.15 Taş duvarın alçıyla kapatılması ve sıva üstü görülen tesisat (Akpolat, 2021)

Yapı içinde sonradan kablo çekilmiş ve odalara dağıtım yapılmıştır. Yapıya sonradan klima eklenmiş ve CCTV cihaz kablolarının sıva üstüne eklendiği tespit edilmiştir (Şekil 5.16). 2010 yılında yapılan restorasyon çalışması tamamlanan Sağır Müftü Konağı, 2021 yılında tekrar tadilat çalışmalarına başlanmıştır.

Şekil 5.16 Klima montajı tesisat bağlanması CCTV kabloların gözükmesi (Akpolat, 2021)

2022 yılında yapılan restorasyon çalışmaları sonrasında Sağır Müftü Konağı, Harput Basın Müzesi olarak işlevlendirilmiştir. 2023 itibariyle sonrası Sağır Müftü Konağı halka açılmıştır. Duvarların gri renge boyandığı tespit edilmiştir (Şekil 5.17).

Şekil 5.17 Sağır Müftü Konağı'nın yeni işlev verilen odaların görünümü (Akpolat, 2023)

Sağır Müftü Konağının iç avlusunun üstü alüminyum sistem ile kapatılmıştır. Bu örtü kışın müzenin ısısal dengesini sağlamaktadır. Yaz aylarında bu örtü açılabilir (Şekil 5.18).

Şekil 5.18 Sağır Müftü Konağı'nın iç avlusuna çatı eklenmesi (Akpolat, 2023)

Tablo 5.1 Sağır Müftü Konağı Tespit Tutanağı (Akpolat,2021)

SAĞIR MÜFTÜ KONAĞI TESPİT TUTANAĞI				
Ada:15 Parsel:5-6-7	Adı	Yeri	Yapım Tarihi	Anıtsal Türü
	Sağır Müftü Konağı	Elazığ	19.yy	Sivil Yapı
	  			
	Özgün İşlevi	Güncel Kullanımı	Yapının Sahibi	Kat sayısı
	Ev	Basın Müzesi ve Basın Evi	Elazığ Belediyesi	3
	Giriş	Odalar	Merdiven	Avlu
Zemin	Kayrak Taş Kaplama	Kayrak Taş Kaplama	Ahşap	Kayrak Taş Kaplama
Duvar	Moloz Taş duvar	Moloz Taş duvar	Moloz Taş Duvar	Moloz Taş Duvar
Üst Örtü	Ahşap kiriş ve t. döşeme	Ahşap kiriş ve t. döşeme	Ahşap kiriş ve t. döşeme	Açık
Yapıda Bulunan Mekanik Sistemler				
Temiz su	Havalandırma	Isıtma	Soğutma	Yangın Güvenlik
Var	Doğal Havalandırma	Doğal gaz	Split Klima	Yangın sensörü var
Yapıda Bulunan Elektrik Sistemler				
CCVT	Aydınlatma	Elektrik kabloları	Elektrik panoları	Yangın Güvenlik
Var	Var	Sıva üstü ve gömülü	Sıva Üstü	Yetersiz yangın tüpleri
Yapının Özgünlüğünü Bozan Müdahaleler ve Tespit Edilen Eklmeler				
Onarım Amaçlı Müdahaleler				X
Özgün Olmayan Ek Yapı				
Yapı İçinde Bölünmeler				
Malzeme Değişikliği				X
Dekorasyon Amaçlı Müdahaleler				
Teknolojik İhtiyaçlar İçin Yapılan Müdahaleler				X
Özgün Olmayan Doğramalar				
Elektrik ve Mekanik Tesisat Elemanları Eklenmesi				X
Cephede Değişiklik				
Uygun Olmayan Kullanım				

5.1.2 Sunguroğlu Konağı

Sunguroğlu Konağı, Elâzığ yolu üzerinde Harput Mahallesi girişinde bulunmaktadır. Yapı iki katlıdır ve dış avlulu bir yapıya sahiptir. Harput Mahallesi'nde ada 15, parsel 7' de yer almaktadır. 19. yüzyılda yapıldığı bilinmektedir ve 1980 yılında geleneksel konut olarak tescil edilmiştir. Sunguroğlu Konağı 20. yüzyıla kadar ev olarak kullanılmıştır ve 2009 yılında restore edilerek çeşitli işlevlerde kullanılmıştır (Şekil 5.19). Sunguroğlu Konağı günümüzde KUDEP tarafından kullanılmaktadır.

Sunguroğlu Konağı bodrum, zemin kat olarak tasarlanmış; iki katlı dikdörtgen planlı ve dış avlulu bir yapıya sahiptir (Şekil 5.20). Taş bir merdiven ile Sunguroğlu Konağı'na kuzey doğu cephesinden, halk dilinde “darvaza” denilen büyük dış kapı ile zemin kata girilmektedir.

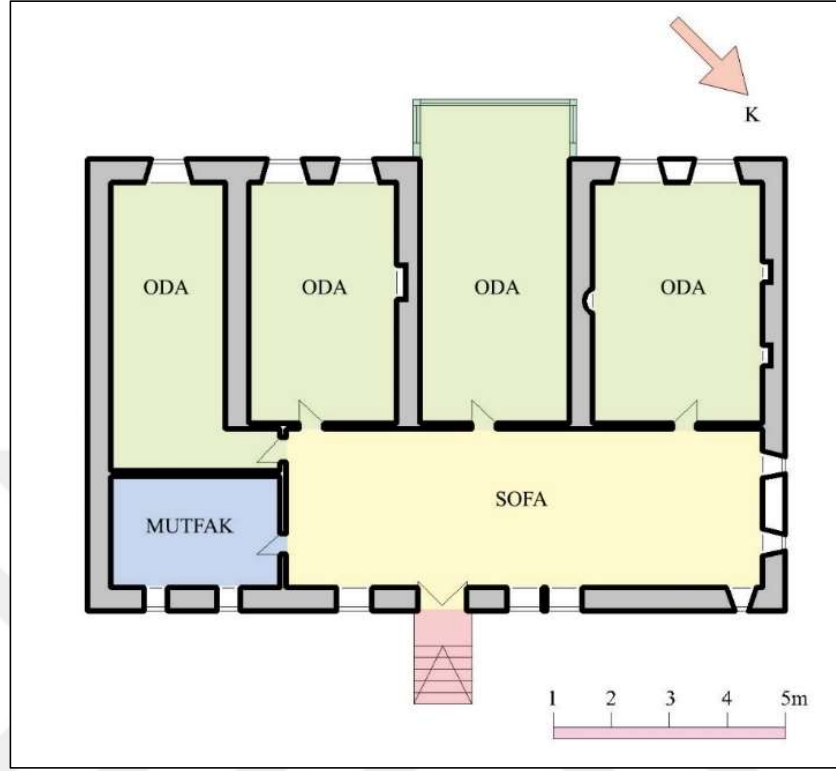
Zemin katta oda ve mutfak mekânları bulunmaktadır (Şekil 5.21). Zemin katta odalar güneybatı cephesine konumlanmıştır. Evin içinden bodrum katına inen merdiveni bulunmamaktadır ve dış avludan bodrum kata girilmektedir. Bodrum katının arazi eğimi dolayısıyla oluştuğu gözlenmektedir. Bodrum kat ahır olarak kullanılmış ve samanlık, ahır ve depo olarak üç bölümden oluşmuştur (Şekil 5.22).

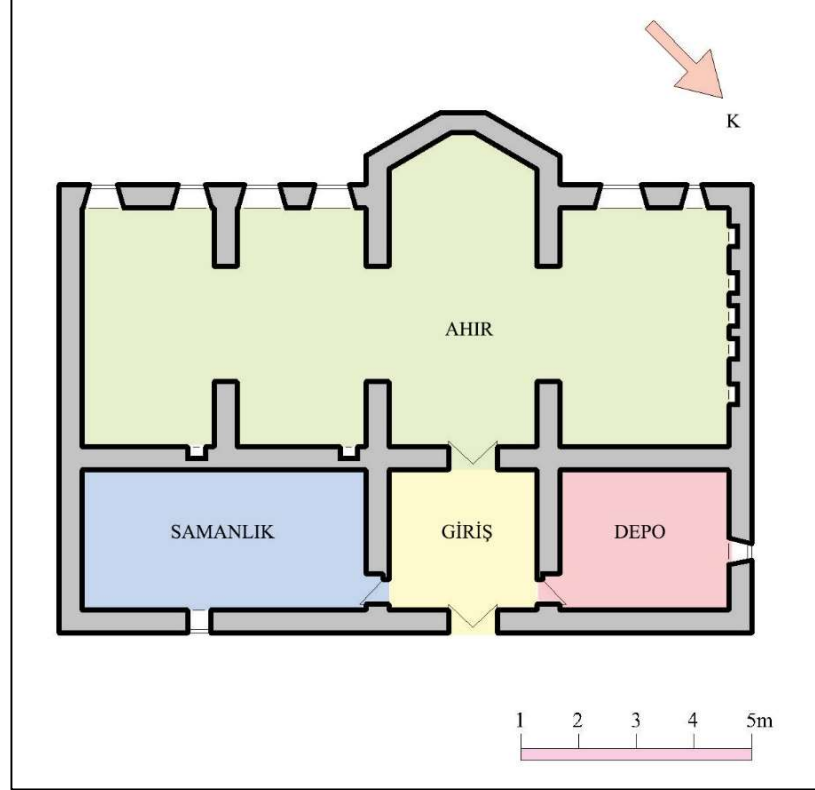
Şekil 5.19 Sunguroğlu Konağı güneybatı cephesi (Anonim, 1977)

Şekil 5.20 Sunguroğlu Konağı güneybatı cephesi (Akpolat, 2022)

Şekil 5.21 Sunguroğlu Konağı zemin kat planı (Akpolat, 2021)

Şekil 5.22 Sunguroğlu Konağı bodrum kat planı (Akpolat, 2021)

Güneybatı cephesinde burcun üzerine inşa edilmiş bir adet şahnişin bulunmaktadır (Şekil 5.23). Bu da bize Harput'un bir zamanlar surlarla çevrili olabileceğini düşündürmektedir. Harput'un soğuk ikliminden korunmak ve güneş ışığından faydalanmak için zemin kattaki odalarda pencereler büyük boyutta yapıldığı gözlenmektedir (Şekil 5.24). Bodrum katta küçük boyutlu pencereler kullanıldığı görülmektedir.

Dış cephesinde ana yapı malzemesi moloz taş duvarlardır ve süslemeli bir giriş kapısına sahiptir (Şekil 5.25). Duvarları birbirine bağlayan ahşap hatıllar kullanılmıştır. Pencerelerde ve kapılarda ahşap malzeme kullanılmıştır. Zemin kat döşemesi ahşap katlamayken bodrum kat döşemesi kayrak taş kaplamadır. Bodrum katta üst açıklıkta sivri uçlu kemerler ve tonozlar kullanılmıştır.

Şekil 5.23 Sunguroğlu Konağı güney cephesi (Ataman, 1990)

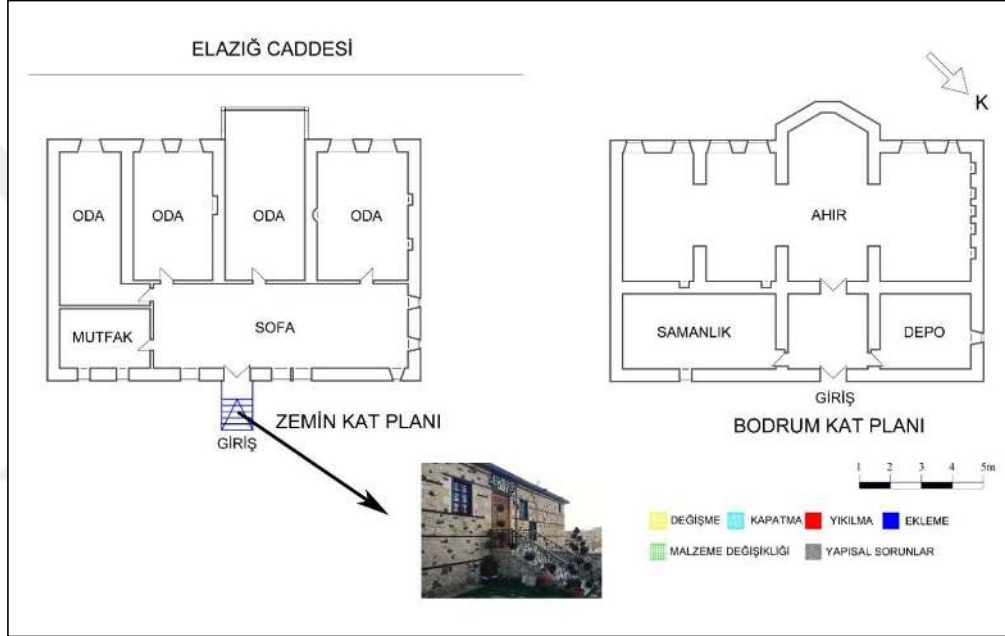
Şekil 5.24 Sunguroğlu Konağı güney cephesi (Akpolat, 2021)

Şekil 5.25 Sunguroğlu Konağı dış avludan görünüm ve giriş kapısı (Akpolat,2021)

5.1.2.1 Restorasyon Sonrası Değerlendirilmesi

Sunguroğlu Konağı aslen ev olarak kullanılırken günümüzde KUDEP olarak kullanılmaktadır. Yapının sahibi Elâzığ Belediyesi'dir. Yeni işlev sonrası yapıda fiziksel değişiklikler meydana gelmiştir. Bodrum katta, restorasyon sırasında eskiyen kapı ve pencerelerde yenilemeler gözlenmiştir. Yapıya restorasyon aşamasında dış merdiven eklendiği tespit edilmiştir (Şekil 5.26).

Şekil 5.26 Sunguroğlu Konağı'nın fiziksel plan değişimi (Akpolat, 2023)

Yapının zemin katında ev içi düzenlemeler ve kullanılan eşyalar değiştirilmiş, yeni işleve göre toplantı masası ve çalışma masası eklenerek iç donanım değiştirilmiştir (Şekil 5.27).

Şekil 5.27 Sunguroğlu Konağı sofa görünümü (Akpolat, 2021)

Günümüz ihtiyaçları yapılardan beklentileri değiştirmiştir. Sunguroğlu Konağı'nda, değişen bu beklentilere göre elektrik ve su tesisatlarının çekildiği gözlenmiştir. Yapı da temiz su bulunmakta ve doğalgaz ile ısıtılmaktadır. Yangın alarm sistemi bulunmasına rağmen yangın söndürme sistemi bulunmadığı gözlenmiştir. Yetersiz yangın tüplerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Sunguroğlu Konağı zemin kat duvarına sıva üstü monte edilen elektrik tesisat panoları yangın için tehlikeli olduğu gözlenmiştir ve yapı içinde şekil sıva üstü elektrik kablolarının metal borulardan geçirildiği tespit edilmiştir (Şekil 5.28).

Şekil 5.28 Sunguroğlu Konağı kuzeydoğu cephesi ve Sunguroğlu Konağı zemin kat (Akpolat, 2021)

Yapının özgün planında bodrum katı; ahır, samanlık ve depo olarak inşa edilmiştir. Restorasyon sonrası yapının bodrum katı “Harput Sergi Salonu” olarak işlevlendirilmiştir. Bu işleve yönelik dekorasyon ve uygulamaların yapıldığı gözlenmiştir (Şekil 5.29).

Aydınlatma armatürlerinin bodrum kat tonozlarına metal konstrüksiyonlarla ankraj edildiği tespit edilmiştir (Şekil 5.30). Eser aydınlatmaları doğal taş duvarlara zamanla zarar verebilmektedir. Aydınlatmalar ziyaretçi olduğu saatlerde kullanılmalıdır.

Şekil 5.29 Sunguroğlu Konağı bodrum katının iç donanımı değiştirilerek sergi salonuna dönüştürülmesi (Akpolat, 2021)

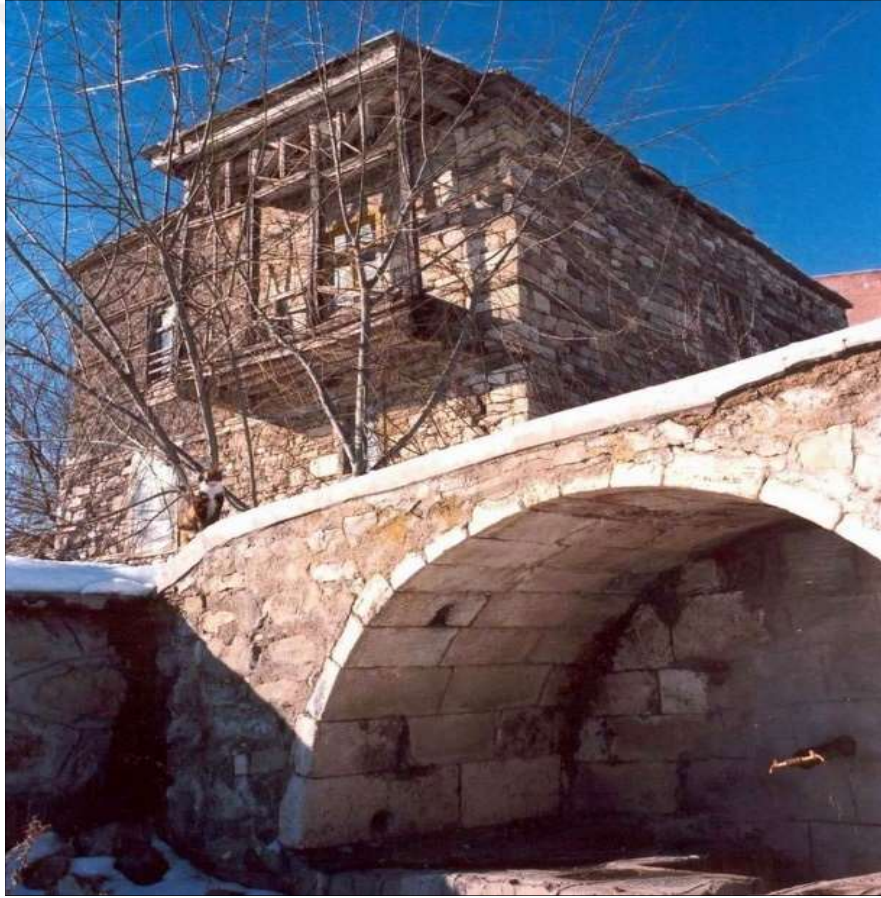
Şekil 5.30 Sunguroğlu Konağı Bodrum kata aydınlatma elemanlarının eklenmesi (Akpolat, 2021)

Tablo 5.2 Sunguroğlu Konağı Tespit Tutanağı (Akpolat,2021)

SUNGUROĞLU KONAĞI TESPİT TUTANAĞI				
Ada:15 Parsel:4-5-6-7-8	Adı	Yeri	Yapım Tarihi	Anıtsal Türü
	Sunguroğlu Konağı	Elazığ	19.yy	Sivil Yapı
				
	Özgün İşlevi	Güncel Kullanımı	Yapının Sahibi	Kat sayısı
	Ev	KUDEP birimi	Elazığ Belediyesi	2
	Giriş	Odalar	Merdiven	Avlu
Zemin	Kayrak Taş Kaplama	Kayrak Taş Kaplama	Ahşap	Kayrak Taş Kaplama
Duvar	Moloz Taş duvar	Moloz Taş duvar	Moloz Taş Duvar	Moloz Taş Duvar
Üst Örtü	Ahşap kiriş ve t. döşeme	Ahşap kiriş ve t. döşeme	Ahşap kiriş ve t. döşeme	Açık
Yapıda Bulunan Mekanik Sistemler				
Temiz su	Havalandırma	Isıtma	Soğutma	Yangın Güvenlik
Var	Doğal Havalandırma	Doğal gaz	Split Klima	Yangın sensörü var
Yapıda Bulunan Elektrik Sistemler				
CCVT	Aydınlatma	Elektrik kabloları	Elektrik panoları	Yangın Güvenlik
Var	Var	Sıva üstü ve gömülü	Sıva Üstü	Yetersiz yangın tüpleri
Yapının Özgünlüğünü Bozan Müdahaleler ve Tespit Edilen Eklmeler				
Onarım Amaçlı Müdahaleler				X
Özgün Olmayan Ek Yapı				
Yapı İçinde Bölünmeler				
Malzeme Değişikliği				X
Dekorasyon Amaçlı Müdahaleler				X
Teknolojik İhtiyaçlar İçin Yapılan Müdahaleler				X
Özgün Olmayan Doğramalar				
Elektrik ve Mekanik Tesisat Elemanları Eklenmesi				X
Cephede Değişiklik				
Uygun Olmayan Kullanım				

5.1.3 Şefik Gül Evi

Şefik Gül Evi Harput Mahallesi'nde Nizamettin Caddesi üzerinde eğik minaresi ile ünlü Harput Ulu Cami yanında bulunmakta ve ada 51, parsel 4' te yer almaktadır. Yapı üç katlıdır, yapının dış avlusu bulunmaktadır (Şekil 5.31). 20. yüzyıla kadar ev olarak kullanılmış ve 2005 yılında restorasyon işlemleri tamamlanmıştır (Şekil 5.32). Restorasyonu tamamlanmasına rağmen hala tescilli bir yapı olmadığı tespit edilmiştir. Günümüzde kültür müzesi olarak kullanılmakta ve belirli saatler içerisinde halka açılmaktadır.

Şekil 5.31 Şefik Gül Evi güneydoğu cephesi (Balaban, 2003)

Simülasyon programı vasıtasıyla farklı saatlerde yapılan çalışmada Şefik Gül Kültür Evi binasının yönü, enerji ihtiyaçları incelendiğinde en iyi mevcut bina yönlendirme olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç günümüz yapıları için doğru bina yönü ve yönlendirilmesinin önemini göstermiştir (Özdemir, 2019).

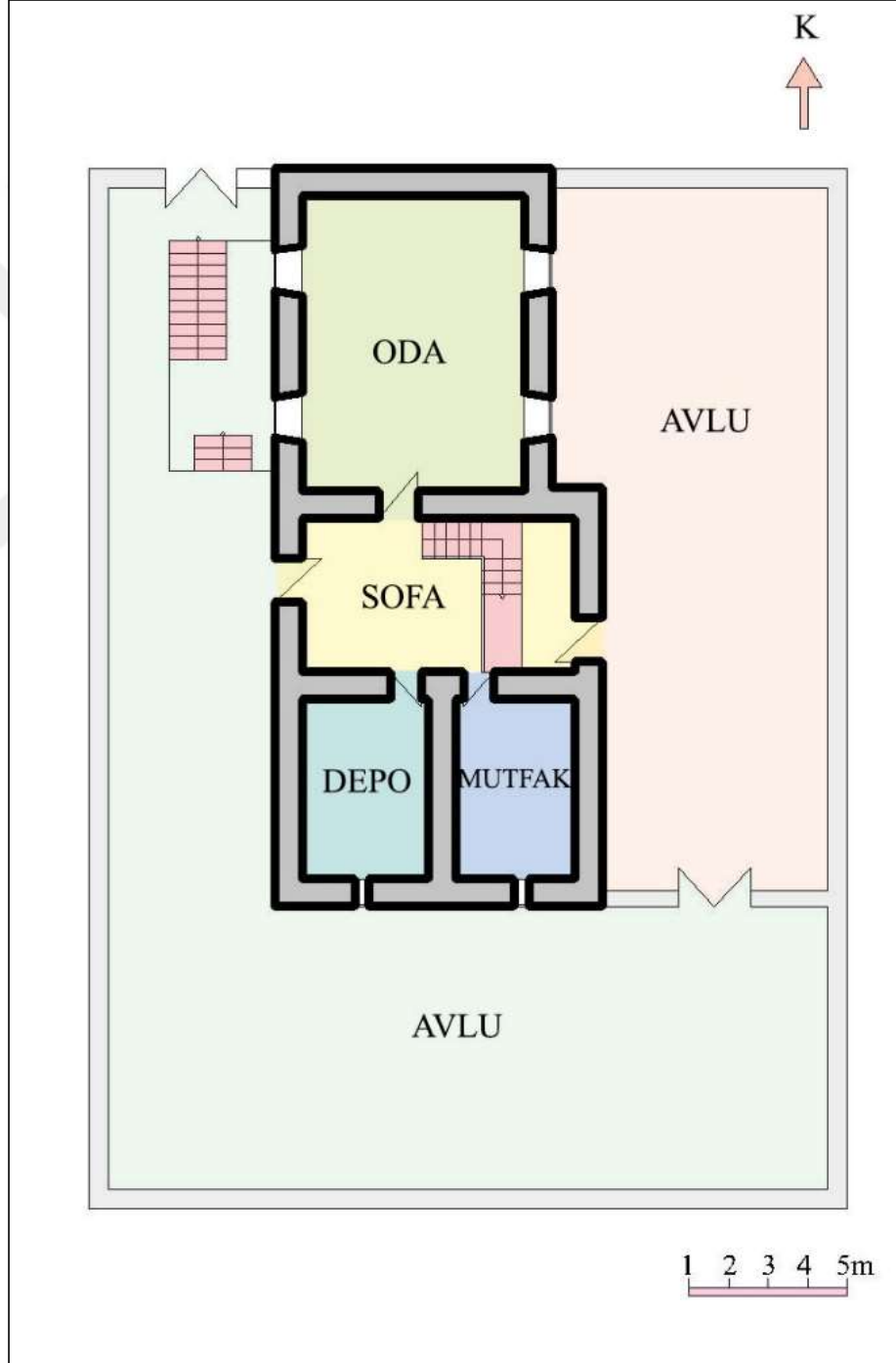

Şekil 5.32 Şefik Gül Evi güneydoğu cephesi (Akpolat, 2021)

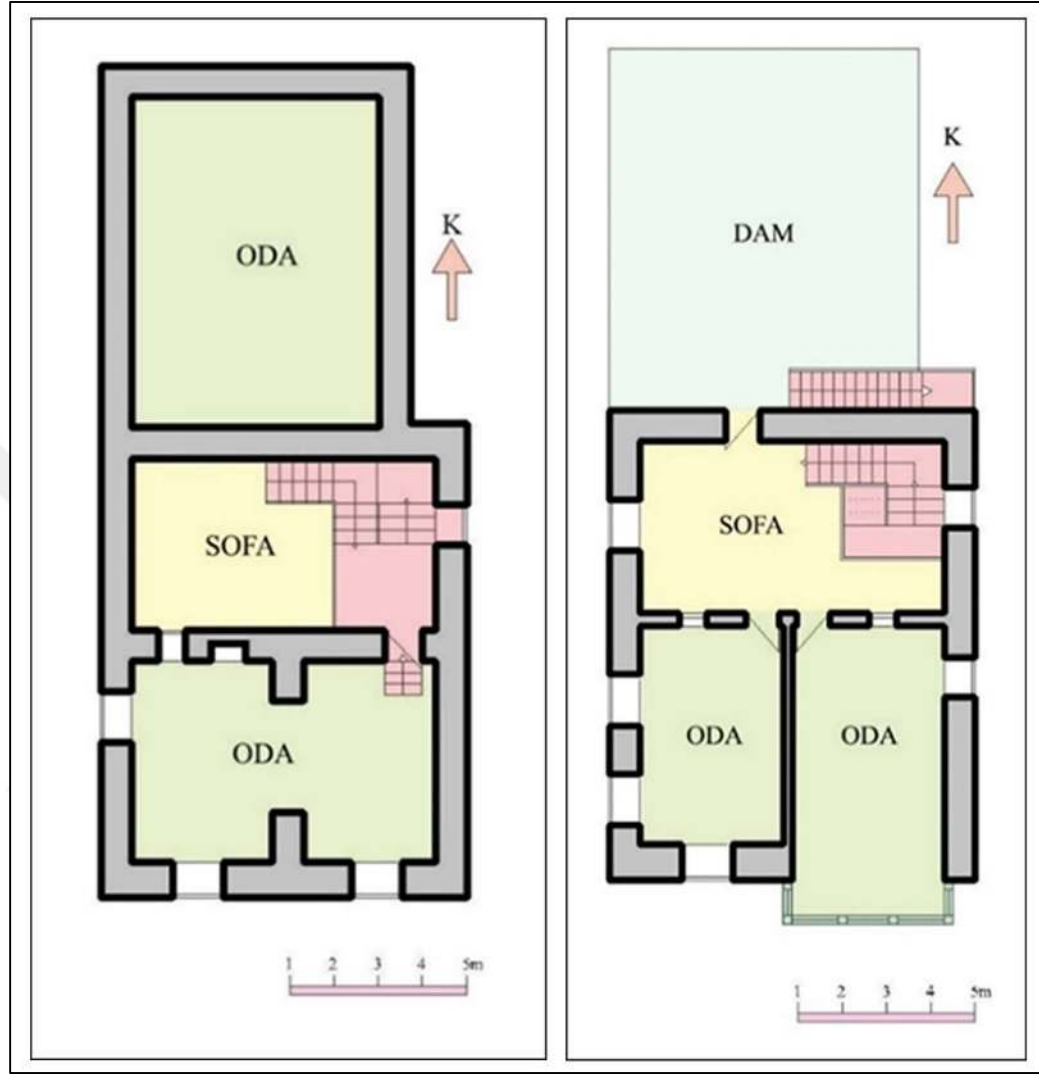
Şefik Gül Evi dış avlulu iç sofalı bir plana sahiptir (Şekil 5.33). Evin odaları, güney cephesine yönlendirilerek soğuk iklime sahip Harput'ta güneşli gün sayısından maksimum derecede faydalanılması sağlanmıştır.

Kuzey cephesinde bulunan çift kanatlı ve yuvarlak kemerli halk dilinde “darvaza” denilen dış kapıyla yapının dış avlusuna girilmektedir ve taş merdivenlerden inilerek Şefik Gül Evi'ne ulaşılır. Diktörtgen yapıli bir plana sahiptir; zemin, ara kat, üst kat olmak üzere üç kattan oluşur. Zemin katın kuzey cephesindeki oda ile güney

cephesinde bulunan mutfak ve depo sofa ile bağlantılıdır. Ara katta güney cephesine konumlandırılan bir oda ile zemin katta kuzey cephesinde bulunan odanın üstünün dam olarak kullanıldığı gözlenmiştir (Şekil 5.34). Üst katta bulunan iki oda güney cephesine konumlandırılmıştır.

Şekil 5.33 Şefik Gül Evi zemin kat planı (Akpolat, 2021)

Şekil 5.34 Şefik Gül Evi ara kat ve üst kat planı (Akpolat, 2021)

Güney cephesinde bir adet şahnişin bulunmaktadır (Şekil 5.35). Zemin katta küçük boyutlu pencereler kullanılırken ara kat ve üst katta büyük boyutlu pencereler kullanılmıştır. Şefik Gül Evi'nin kuzey cephesinde dama çıkan merdiveni bulunmaktadır (Şekil 5.36).

Şekil 5.35 Şefik Gül Evi güneydoğu cephesi (Akpolat, 2021)

Şekil 5.36 Şefik Gül Evi kuzeybatı cephesi (Akpolat, 2021)

Dış avluya ahşap kanatlı, yuvarlak taş kemerli bir kapı ile girilmektedir (Şekil 5.37). Şefik Gül Evi'nin dış cephesinde ana yapı malzemesi moloz taş olan, ahşap hatıllı duvarlar bulunmaktadır. Pencerelede ve kapılarda ahşap malzeme kullanılmıştır. Zemin katı kayrak taş kaplama ile kaplıyken ara kat ve üst katlar ahşap malzeme ile kaplıdır. İç kapılar, pencereler ve merdivende ahşap malzeme kullanılmıştır.

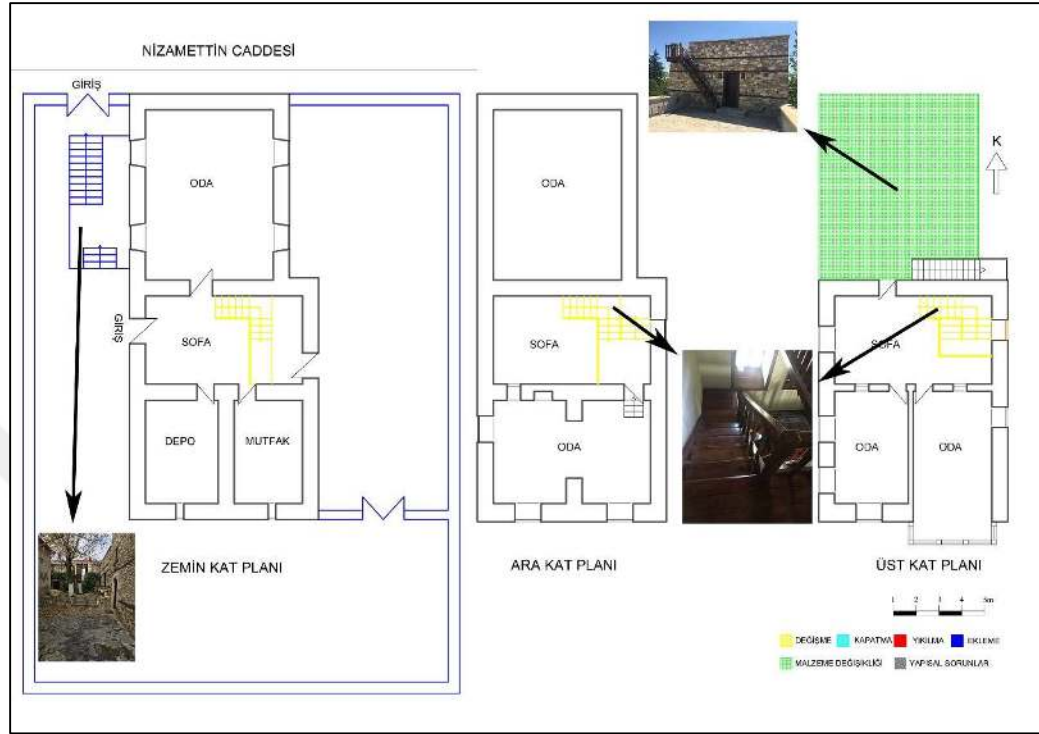
Şekil 5.37 Şefik Gül Evi giriş kapısı ve giriş sofası (Akpolat, 2021)

5.1.3.1 Restorasyon Sonrası Değerlendirilmesi

Şefik Gül Evi, yakın zamana kadar özgün işlevini devam ettirmiş, 2004-2005 yılları arasında restore edilmiş ve daha sonra müze ev olarak kullanılmaya başlanmıştır. Yapının mülkiyeti Gülsan A.Ş.'ye aittir. Bu müze günün belirli saatlerinde ziyaret için halka açıktır. Yapılan alan çalışmasında incelenen geleneksel Elâzığ evleri arasında günümüzde en çok ziyaret edilen yapı olduğu tespit edilmiştir. Yapı, Harput'ta bulunan tek kültür müzesi olduğu için ziyaretçiler tarafından ilgi çekmektedir.

Yapının sürekli kullanılması sayesinde ziyaretçiler bu ev hakkında bilgi edinebilmektedir. Her yıl düzenli olarak kapı ve pencerelerin boyandığı ve evin tamiratlarının yapıldığı gözlenmiştir. Yapının tescilli olmadığı tespit edilmiş ve tescil dosyası düzenlenmelidir.

Şefik Gül Evi'nde Yeni işlev sonrası yapıda fiziksel değişiklikler meydana gelmiştir. Yapının etrafına bahçe duvarlarının eklendiği gözlenmiştir. Yapının batı cephesine taş merdivenin eklendiği tespit edilmiştir. Yapı içinde yeni ihtiyacı karşılamak için merdiven düzenlemesi yapılmıştır (Şekil 5.38). Yapıda kapı, pencere ve merdiven restorasyonunda yenilemeler gözlenmiştir.

Şekil 5.38 Şefik Gül Evi'nin fiziksel plan değişimi (Akpolat, 2023)

Zemin katın kuzey cephesinde yer alan özgün işlevinde tandır odası ve mutfak olarak kullanılan birim yeni işlevde fotoğraf albümlerinin bulunduğu misafir odası olarak kullanılmaktadır (Şekil 5.39).

Şekil 5.39 Şefik Gül Evi zemin kat odası ve sofa (Akpolat, 2021)

Zemin katta bulunan ahır ve merak bölümleri mutfak ve depo bölümlerine dönüştürülmüştür. Mutfak bölümündeki dolaplarda; aslına uygun ahşap terekler

kullanılmıştır, bakır tencereler ve tavalar teşhir ürünü olarak sergilenmektedir (Şekil 5.40). Mutfağa temiz su tesisatı çekilmiştir.

Şekil 5.40 Şefik Gül Evi zemin katta bulunan ahır ve merak bölümlerinin mutfak ve depoya dönüştürülmesi (Akpolat, 2021)

Yapıyı ısıtmak için mekanik tesisat bulunmamaktadır. Yapıyı ısıtmak için zemin katta soba kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 5.41). Yapıda yangın söndürme alarmı ve sistemi bulunmadığı gözlenmiştir. Yapıda yetersiz yangın tüpleri bulunmaktadır. Yapının güncel işlevine uygun mekanik projesi hazırlanmalıdır.

Şekil 5.41 Şefik Gül Evi ara kat ve üst kat oda (Akpolat, 2021)

Üst katta yetersiz aydınlatma elemanları olduğu gözlenmiştir. Üst katta bulunan ocağın restorasyon sırasında özgünlüğünü kaybettiği gözlenmiştir (Şekil 5.42).

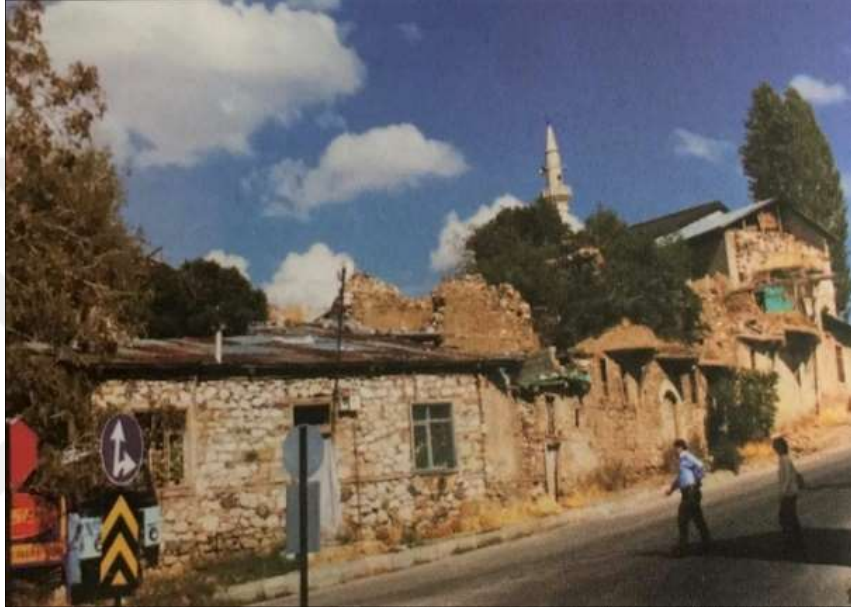
Şekil 5.42 Şefik Gül Evi üst kat oda ve ocak restorasyonu (Akpolat, 2021)

Tablo 5.3 Şefik Gül Evi Tespit Tutanağı (Akpolat, 2021)

ŞEFİK GÜL EVİ TESPİT TUTANAĞI				
Ada:51 Parsel:4	Adı	Yeri	Yapım Tarihi	Anıtsal Türü
	Şefik Gül Evi	Elazığ	19.yy	Sivil Yapı
				
	Özgün İşlevi	Güncel Kullanımı	Yapının Sahibi	Kat sayısı
	Ev	Müze Ev	Gülsan A.Ş	3
	Giriş	Odalar	Merdiven	Dış Avlu
Zemin	Kayrak Taş Kaplama	Kayrak Taş Kaplama	Ahşap	Kayrak Taş Kaplama
Duvar	Moloz Taş duvar	Moloz Taş duvar	Moloz Taş Duvar	Moloz Taş Duvar
Üst Örtü	Ahşap kiriş ve t. döşeme	Ahşap kiriş ve t. döşeme	Ahşap kiriş ve t. döşeme	Açık
Yapıda Bulunan Mekanik Sistemler				
Temiz su	Havalandırma	Isıtma	Soğutma	Yangın Güvenlik
Var	Doğal Havalandırma	Soba	Yok	Yangın sensörü yok
Yapıda Bulunan Elektrik Sistemler				
CCVT	Aydınlatma	Elektrik kabloları	Elektrik panoları	Yangın Güvenlik
Yok	Var	Sıva üstü ve gömülü	Sıva Üstü	Yetersiz yangın tüpleri
Yapının Özgünlüğünü Bozan Müdahaleler ve Tespit Edilen Eklmeler				
Onarım Amaçlı Müdahaleler				X
Özgün Olmayan Ek Yapı				
Yapı İçinde Bölünmeler				
Malzeme Değişikliği				X
Dekorasyon Amaçlı Müdahaleler				X
Teknolojik İhtiyaçlar İçin Yapılan Müdahaleler				X
Özgün Olmayan Doğramalar				
Elektrik ve Mekanik Tesisat Elemanları Eklennesi				X
Cephede Değişiklik				
Uygun Olmayan Kullanım				

5.1.4 Burcu Kaya Evi

Burcu Kaya Evi, Ahmet Kabaklı Bulvarı üzerinde, Harput Mahallesi girişinde bulunmakta ve ada 81, parsel 4' te yer almaktadır. 2007 yılında tescilli edilmiştir. Yapı tek katlıdır ve günümüze kadar ulaşan Harput evleri arasında tek katlı yapısıyla diğer evlerden farklıdır (Şekil 5.43).

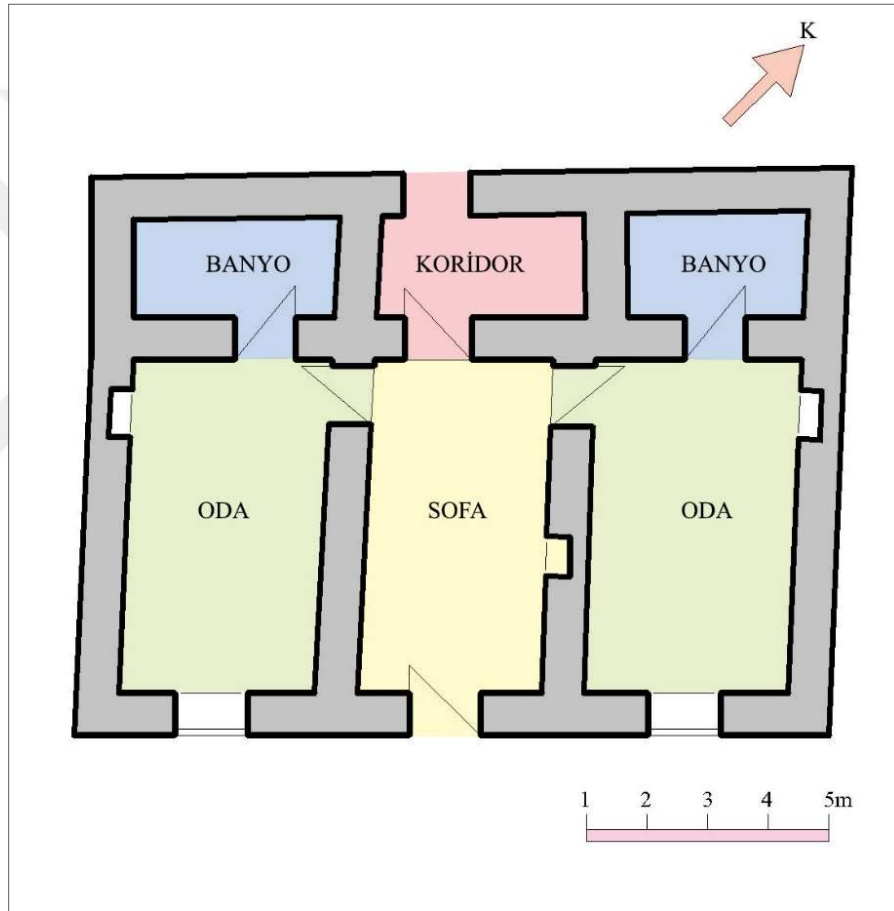
Şekil 5.43 Burcu Kaya Evi güneybatı cephesi (Öztürk ve Coşkun, 2014)

Şekil 5.44 Burcu Kaya Evi güneybatı cephesi (Akpolat, 2021)

Burcu Kaya Evi 20. yüzyıla kadar ev ve butik otel olarak kullanılırken günümüzde Belediye Konukevi işleviyle kullanılmaktadır (Şekil 5.44).

Türk evi genellikle bir kat inşa edilmesine rağmen, zamanla kat adedi artmıştır. Bu evler tercih sebebiyle tabii zeminden bir buçuk metre veya iki metreye kadar inşa edildiği tespit edilmiştir. (Eldem , 1954).

Şekil 5.45 Burcu Kaya Evi zemin kat planı (Akpola, 2021)

Dikdörtgen planlı bir yapıya sahiptir ve tek katlıdır. Zemin katında ortada bir sofa ve iki yanında odalar bulunmaktadır (Şekil 5.45). Odalar güney cephesine konumlandırılmıştır. Dama çıkış merdiveni evin dışında ve kuzey cephesinde bulunmaktadır. Yapının bodrum katı bulunmamaktadır. Çekirdek bir ailenin yaşaması için daha uygun olduğu düşünülmektedir.

Yapının güneybatı cephesi oldukça sade ve düzdür. (Şekil 4.46). Yapının sadece giriş cephesinde pencereler bulunmaktadır ve diğer cephelerde pencere bulunmadığı gözlenmiştir (Şekil 5.47).

Şekil 5.46 Burcu Kaya Evi güneybatı cephesi (Anonim)

Harput'un zemin yapısı sert kayaçlı yapıya sahip olduğu için, geleneksel Harput evlerinin temelleri arazinin eğimine göre inşa edilmiştir. Arazi eğimi sebebiyle doğal oluşan bölümler oda, kiler veya ahır olarak faydalanmıştır. Temel yapımında irili taşlar kullanılırken duvar yapımında dere taşları kullanılmıştır. (Kahraman , 2010).

Şekil 5.47 Burcu Kaya Evi güneybatı cephesi (Akpolat, 2021)

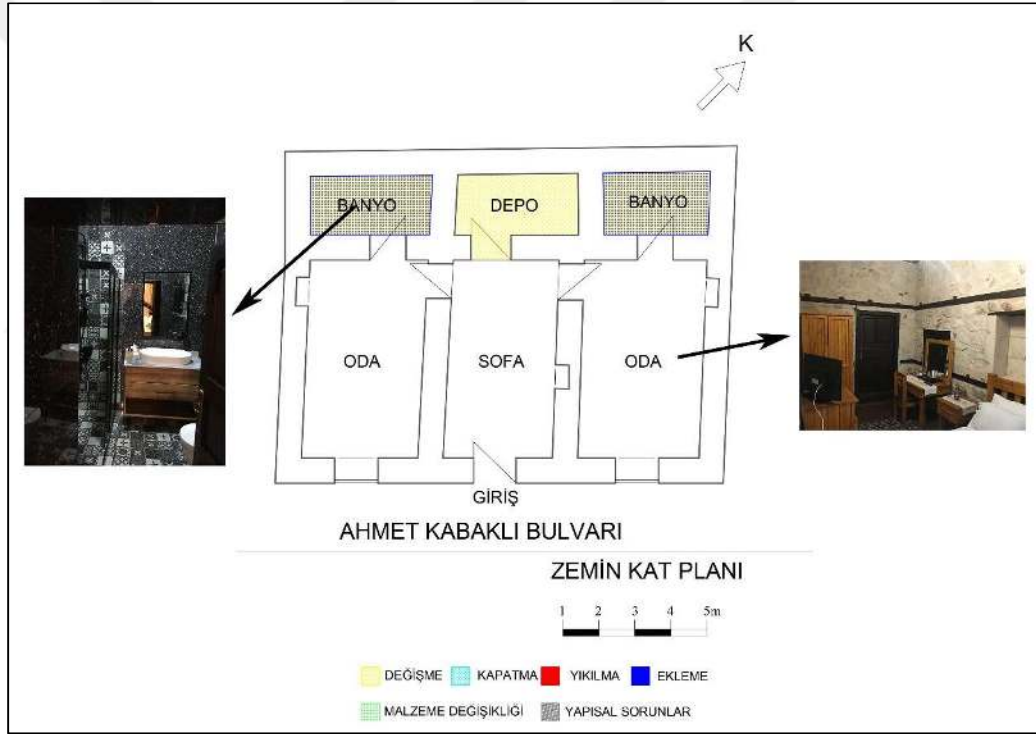
Burcu Kaya Evi dış cephesinde ana yapı malzemesi moloz taş duvarlardır. Duvarları birbirine bağlayan ahşap hatıllar bulunmaktadır; dış kapısında ahşap kanat, yuvarlak taş kemer kullanılmıştır (Şekil 4.48). Pencerelelerde ve kapılarda ahşap malzeme kullanılmıştır. Tavan ahşap cisirlerle yapılmış ve üzeri toprak dam ile örtülmüştür. Zemin katı kayrak taş ile kaplıdır. İç kapılar, pencereleler ve üst döşemelerde ahşap malzemeler kullanılmıştır.

Şekil 5.48 Burcu Kaya Evi sofa ve giriş kapısı (Akpolat, 2021)

5.1.4.1 Restorasyon Sonrası Değerlendirilmesi

Burcu Kaya Evi 20. yüzyıla kadar ev olarak kullanılmıştır. Yapının; 2010 yılında restorasyon çalışmaları tamamlanmış, yapı bir süre butik otel olarak kullanılmıştır. Yapı 2021 yılında tekrar restore edilerek, 2022 yılının son çeyreğinde Belediye Konukevi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Yapının mülkiyeti Elâzığ Belediyesi'ne aittir. Yeni işlev sonrası yapıda fiziksel değişiklikler meydana gelmiştir. Yapının zemin katına, yeni iç duvarlar eklenerek ek banyoların oluşturulduğu tespit edilmiştir (Şekil 5.49).

Şekil 5.49 Burcu Kaya Evi'nin fiziksel plan değişimi (Akpolat, 2023)

Yapının eski fotoğrafları incelendiğinde restorasyon sırasında özgün olmayan giriş kapısı kullanılmış ve pencere boşluğunun duvar ile kapatıldığı gözlenmiştir (Şekil 5.50).

Şekil 5.50 Burcu Kaya Evi güneybatı cephesi (Akpolat, 2021)

Yapıda genel olarak restorasyon sırasında yenileme tekniği kullanılmıştır. Yapının yağışlı günlerde damdan su almaması için geçici bir çözüm olarak plastik örtüyle kaplandığı görülmektedir (Şekil 5.51).

Yapıda temiz su tesisatı bulunmaktadır ve yapının ısıtılması doğalgaz tesisatı ile sağlanmaktadır. Yapı da yangın alarm tesisatı ve yangın söndürme sisteminin bulunmadığı tespit edilmiştir. (Şekil 5.52). Yetersiz yangın tüpleri bulunmaktadır.

Şekil 5.51 Burcu Kaya Evi kuzeybatı cephesi (Akpolat, 2021)

Şekil 5.52 Burcu Kaya Evi giriş (Akpolat, 2021)

Şekil 5.53 Burcu Kaya Evi zemin kat oda ve sofasında sıva üstü uygulamalar (Akpolat, 2021)

Yapıda elektrik tesisatlarının sıva üstü yapıldığı gözlenmiş ve sigorta kutusunun açık bir şekilde duvara monte edildiği gözlenmiştir (Şekil 5.53). Yapı içinde CCTV sistemi bulunmamaktadır.

Burcu Kaya Evi'nin pencere korkuluklarında yapıya özgün olmayan modellerin kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 5.54).

Şekil 5.54 Burcu Kaya Evi'nin güneybatıdan görünümü (Akpolat, 2023)

Evin iç bölümlerinin ıslak hacimlerinde yapıya özgün olmayan malzemeler kullanılmıştır (Şekil 5.55).

Şekil 5.55 Burcu Kaya Evi'nin ek banyolarının iç donanımı (Akpolat, 2023)

Tablo 5.4 Burcu Kaya Evi Tespit Tutanağı (Akpolat, 2021)

BURCU KAYA EVİ TESPİT TUTANAĞI				
Ada:81 Parsel:4	Adı	Yeri	Yapım Tarihi	Anıtsal Türü
	Burcu Kaya Evi	Elazığ	19.yy	Sivil Yapı
				
	Özgün İşlevi	Güncel Kullanımı	Yapının Sahibi	Kat sayısı
	Ev	Belediye Konukevi	Elazığ Belediyesi	1
	Giriş	Odalar	Merdiven	Avlu
Zemin	Kayrak Taş Kaplama	Kayrak Taş Kaplama	—	—
Duvar	Moloz Taş duvar	Moloz Taş duvar	—	—
Üst Örtü	Ahşap kiriş ve t. döşeme	Ahşap kiriş ve t. döşeme	—	—
Yapıda Bulunan Mekanik Sistemler				
Temiz su	Havalandırma	Isıtma	Soğutma	Yangın Güvenlik
Var	Doğal Havalandırma	Doğalgaz	Yok	Yangın sensörü yok
Yapıda Bulunan Elektrik Sistemler				
CCVT	Aydınlatma	Elektrik kabloları	Elektrik panoları	Yangın Güvenlik
Yok	Var	Sıva üstü ve gömülü	Sıva Üstü	Yetersiz yangın tüpleri
Yapının Özgünlüğünü Bozan Müdahaleler ve Tespit Edilen Eklèmeler				
Onarım Amaçlı Müdahaleler				X
Özgün Olmayan Ek Yapı				
Yapı İçinde Bölünmeler				X
Malzeme Değişikliği				X
Dekorasyon Amaçlı Müdahaleler				X
Teknolojik İhtiyaçlar İçin Yapılan Müdahaleler				X
Özgün Olmayan Doğramalar				X
Elektrik ve Mekanik Tesisat Elemanları Eklenmesi				X
Cephede Değişiklik				
Uygun Olmayan Kullanım				X

5.1.5 Fehmi Baran I Evi

Fehmi Baran I Evi, Ahmet Kabaklı Bulvarı üzerinde Harput Mahallesi girişinde bulunmaktadır. Ada 81, parsel 5' te yer almaktadır. Yapı 2007 yılında tescil edilmiştir. Yapı iki katlıdır ve 19. yüzyılda yapıldığı bilinmektedir (Şekil 5.56).

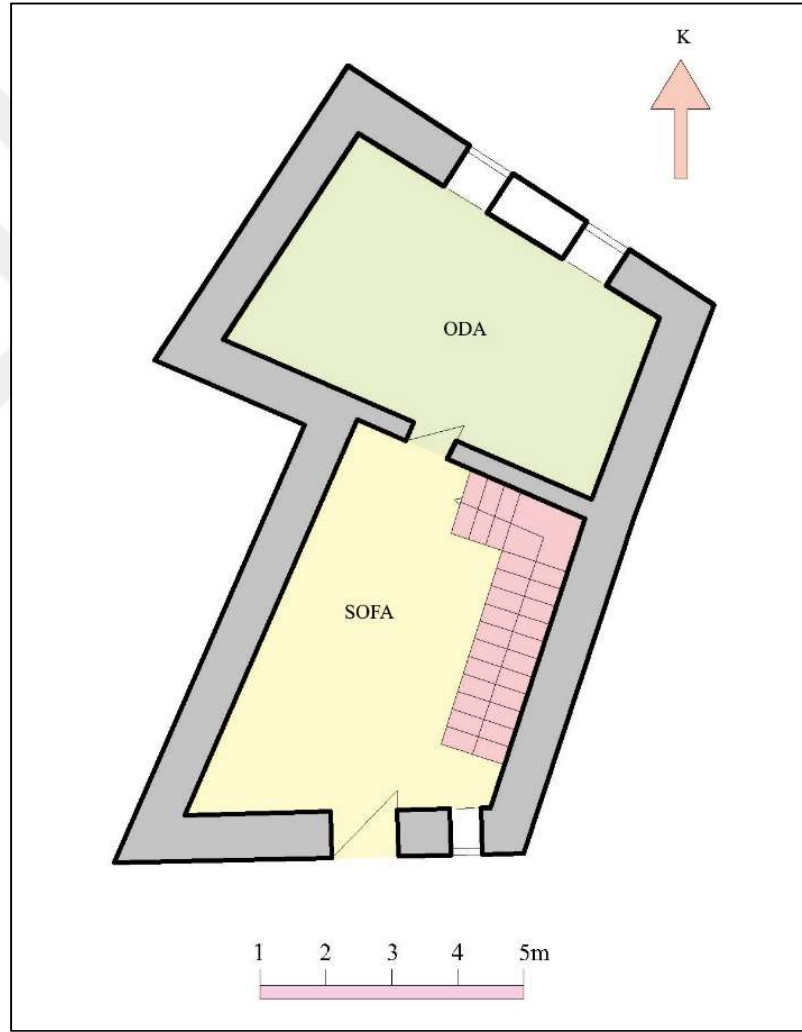
Şekil 5.56 Fehmi Baran I Evi güneybatı cephesinden görünüm (TRT, 1986)

Fehmi Baran I Evi, günümüze kadar ev ve butik otel işlevlerinde kullanılmıştır. Fehmi Baran I Evi, Belediye Konukevi olarak kullanılmasına karar verilmiştir (Şekil 5.57).

Şekil 5.57 Fehmi Baran I Evi güneybatı cephesinden görünüm (Akpolat, 2021)

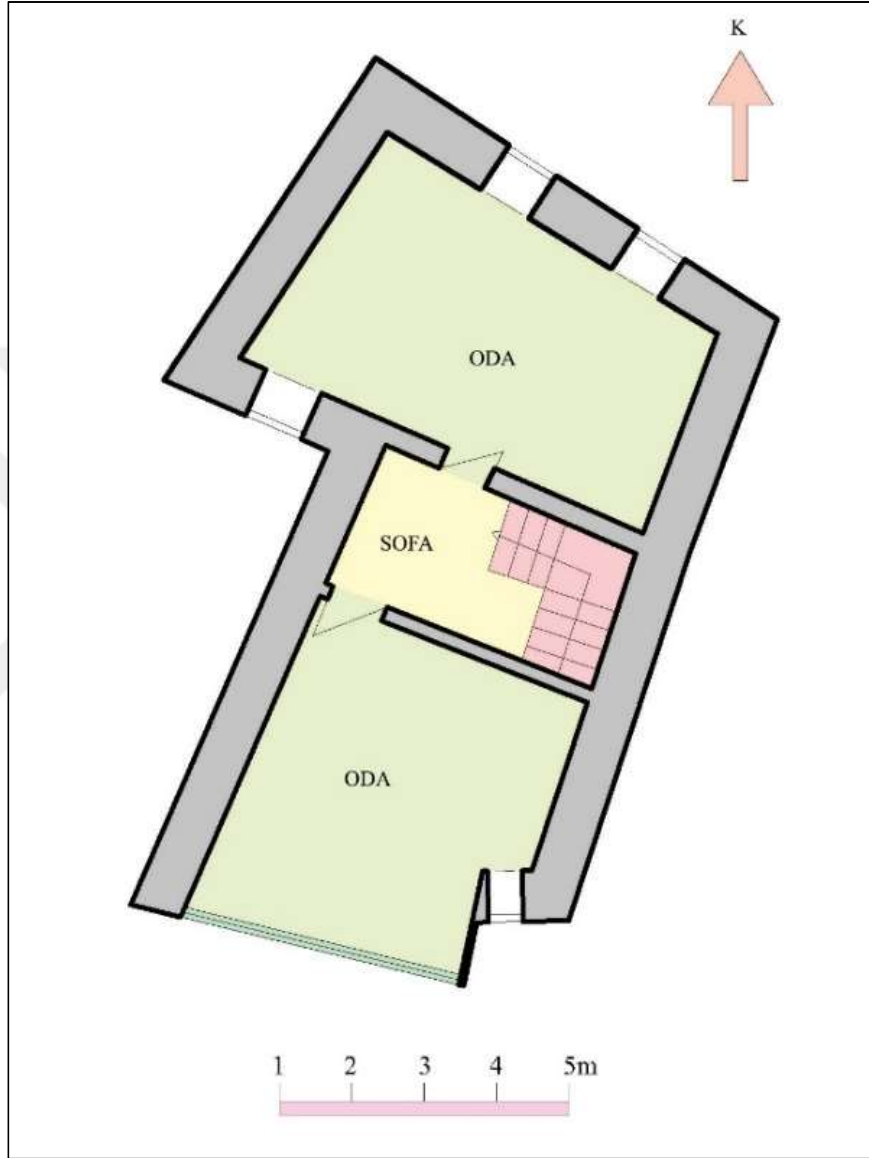
Yapının girişı güney yönüne bakması sebebiyle güneş enerjisinden faydalanmıştır. Eğimli arazi üzerine konumlandırılmış olan yapının girişı güney yöndedir. Odaların bir kısmı kuzey cephesine konumlandırılması sonucu ısıtma ihtiyaı fazla olacağından ekolojik durum için olumsuz bir durumdur. Yapı doğu ve batı cephelerine bitişik olarak inşa edildiği için bu sebeple bu cephelerdeki ısı kaybı  nlenmiştir ( zer ve Oral, 2017).

şekil 5.58 Fehmi Baran I Evi zemin kat planı (Akpolat, 2021)

Yapıya güney cephesinden ahşap kanatlı ve yuvarlak taş kemerli kapıdan giriş sağlanmaktadır. Zemin katta kuzeydoğu cephesine konumlandırılmış bir oda bulunmaktadır ve ahşap merdivenle üst kata çıkılmaktadır (şekil 5.58). Üst katta

bulunan iki odanın bir tanesi kuzeybatı cephesine konumlandırılırken diğer oda kuzeydoğu cephesine bakmaktadır (Şekil 5.59).

Şekil 5.59 Fehmi Baran I Evi üst kat planı (Akpola, 2021)

Fehmi Baran I Evi hareketli bir cepheye sahiptir Zemin kat pencereleri görüş mesafesinden yüksekte bulunmakta ve küçük boyuttadır. Bu sayede evin mahremiyetinin sağlandığı düşünülmektedir. Üst kattaki odalar, görüldüğü gibi kışların uzun ve soğuk geçtiği Harput'ta güney ve güney batıdaki cephelere konumlandırılmıştır (Şekil 5.60). Üst katta oda yükseklikleri yüksek tutulmuş, büyük pencereler kullanılmış ve şahnişin bulunmaktadır (Şekil 5.61).

Şekil 5.60 Fehmi Baran I Evi güneybatı cephesinden görünüm (Akpolat, 2021)

Şekil 5.61 Fehmi Baran I Evi güney cephe görünüm (Akpolat, 2021)

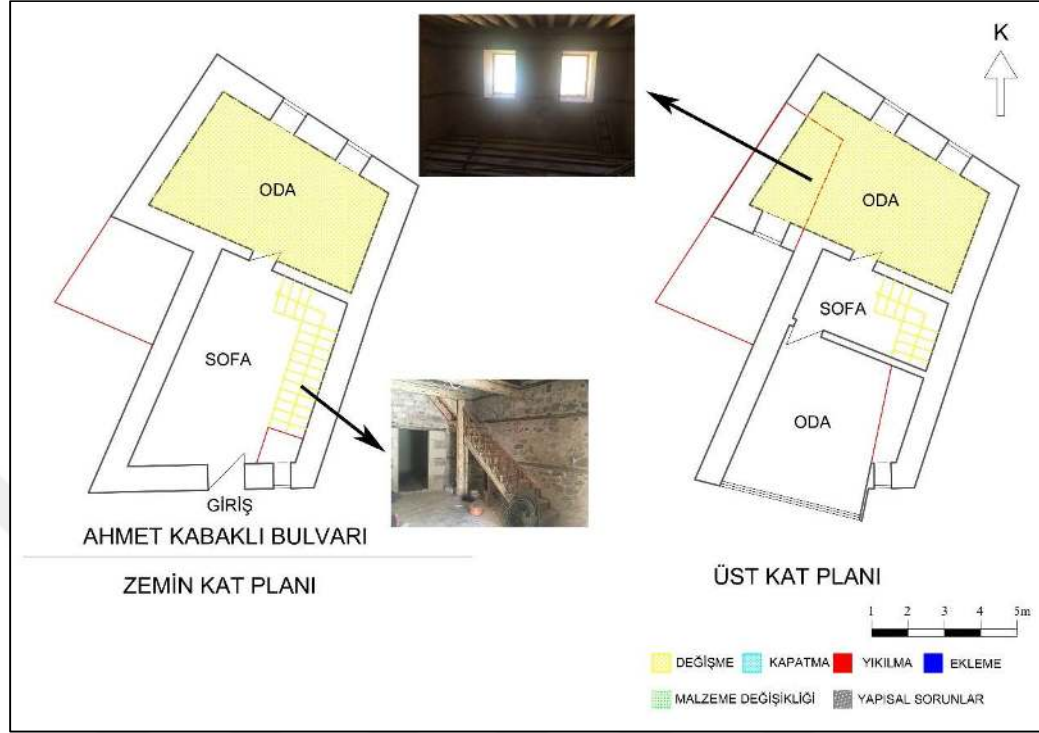
Yapının dış kapısında ahşap kanatlı, yuvarlak taş kemer inşa edildiği gözlenmiştir (Şekil 5.62). Duvarları taş duvarlarla örülmüş ve ahşap hatıllarla desteklenmiştir. Zemin kat döşemesi kayrak taş ile kaplı iken üst kat döşemesi ahşap malzeme ile kaplıdır. Üst kat tavan döşemesi ahşap cisirlerle yapılmış, üzerine toprak dam serildiği gözlenmiştir. Kapılarda, pencerelerde ve merdivende ahşap malzeme kullanıldığı

Şekil 5.62 Fehmi Baran I Evi giriş kapısı ve merdiveni (Akpolat, 2021)

5.1.5.1 Restorasyon sonrası değerlendirilmesi

Fehmi Baran I Evi, 20. yüzyıla kadar aslen ev olarak kullanılmıştır. 2010 yılında restorasyon çalışmaları tamamlanmış ve bir süre butik otel olarak kullanılmıştır. Yapının sahibi Elâzığ Belediyesi'dir. Yeni işlev sonrası yapıda fiziksel değişiklikler meydana gelmiştir. Zemin katta onarım amaçlı müdahaleler yapıldığı gözlenmektedir. Zemin katın güneybatı cephesindeki duvarın yıkıldığı tespit edilmiştir. Merdiven şeklinde değişiklik meydana gelmiştir (Şekil 5.63). Üst katta bütünleme tekniği kullanıldığı gözlenmiştir. Yapının eski fotoğraflar incelendiğinde üst katta bulunan şahnişinin kerpiç malzemeyle yapıldığı ancak günümüzde şahnişinin ahşap malzeme ile kaplandığı tespit edilmiştir. 2021 yılında tekrar restore edilerek Belediye Konukevi olarak kullanılması amaçlanmıştır.

Şekil 5.63 Fehmi Baran I Evi'nin fiziksel plan değişimi (Akpolat, 2023)

Yapının giriş kapısı aslına uygun olmayan model ile değiştirilmiştir; yapının üst örtüsü dam olması sebebiyle yapı yoğun kar ve yağmur sonucunda nem ve su ile etkilenmektedir (Şekil 5.64).

Şekil 5.64 Fehmi Baran I Evi güneybatı ve kuzeybatı cephesi (Akpolat, 2021)

Yapının ısıtılması doğalgaz sistemi ile sağlanırken soğutma sistemi bulunmamaktadır. Yapıda yangın sensörlü ve yangın söndürme sistemi bulunmamaktadır. Yetersiz sayıda yangın söndürme tüpleri bulunmaktadır.

Şekil 5.65 Fehmi Baran I Evi üst kat oda (Akpolat, 2021)

Elektrik tesisatları görüldüğü sıva üstüne çekilmiştir; yapı içinde ve dışında CCTV sistemi bulunmadığı tespit edilmiştir (Şekil 5.65). Genel olarak yapı incelendiğinde yapıda malzeme değişikliği yapıldığı tespit edilmiştir. Yeni yapılacak onarım çalışmalarında mekanik ve elektrik tesisatları gözden geçirilmelidir. Yeni işlev verilen odalar görülmektedir (Şekil 5.66).

Şekil 5.66 Fehmi Baran I Evi'nin yeni işlev verilen odaların görünümü (Akpolat, 2023)

Tablo 5.5 Fehmi Baran I Evi Tespit Tutanağı (Akpolat, 2021)

FEHMİ BARAN I EVİ TESPİT TUTANAĞI				
Ada:81 Parsel:5	Adı	Yeri	Yapım Tarihi	Anıtsal Türü
	Fehmi Baran I Evi	Elazığ	19.yy	Sivil Yapı
				
	Özgün İşlevi	Güncel Kullanımı	Yapının Sahibi	Kat sayısı
	Ev	Belediye Konukevi	Elazığ Belediyesi	2
	Giriş	Odalar	Merdiven	Avlu
Zemin	Kayrak Taş Kaplama	Kayrak Taş Kaplama	—	—
Duvar	Moloz Taş duvar	Moloz Taş duvar	—	—
Üst Örtü	Ahşap kiriş ve t. döşeme	Ahşap kiriş ve t. döşeme	—	—
Yapıda Bulunan Mekanik Sistemler				
Temiz su	Havalandırma	Isıtma	Soğutma	Yangın Güvenlik
Var	Doğal Havalandırma	Doğalgaz	Yok	Yangın sensörü yok
Yapıda Bulunan Elektrik Sistemler				
CCVT	Aydınlatma	Elektrik kabloları	Elektrik panoları	Yangın Güvenlik
Yok	Var	Sıva üstü ve gömülü	Sıva Üstü	Yetersiz yangın tüpleri
Yapının Özgünlüğünü Bozan Müdahaleler ve Tespit Edilen Eklmeler				
Onarım Amaçlı Müdahaleler				X
Özgün Olmayan Ek Yapı				
Yapı İçinde Bölünmeler				X
Malzeme Değişikliği				X
Dekorasyon Amaçlı Müdahaleler				X
Teknolojik İhtiyaçlar İçin Yapılan Müdahaleler				X
Özgün Olmayan Doğramalar				X
Elektrik ve Mekanik Tesisat Elemanları Eklenmesi				X
Cephede Değişiklik				X
Uygun Olmayan Kullanım				X

5.1.6 Fehmi Baran II Evi

Fehmi Baran II Evi, Ahmet Kabaklı Bulvarı üzerinde Harput Mahallesi girişinde bulunmakta ve ada 81, parsel 6' da yer almaktadır. 2007 yılında tescil edilmiştir. Yapı iki katlıdır ve yapının 19. yüzyılda inşa edildiği bilinmektedir (Şekil 5.67).

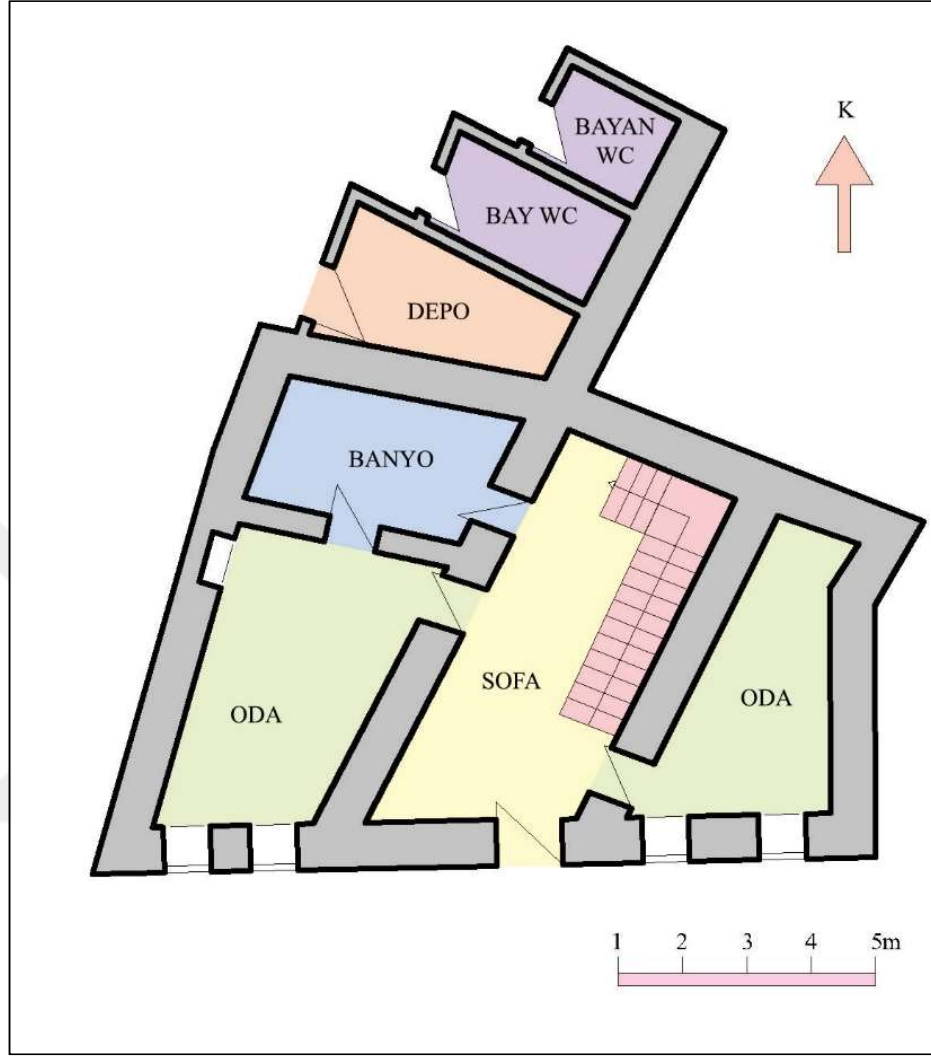
Şekil 5.67 Fehmi Baran II Evi güney cephesinden bir görünüm (Anonim,2005)

Fehmi Baran II Evi, günümüze kadar ev ve butik otel olarak kullanılmıştır. Fehmi Baran II Evi'nin Belediye Konukevi olarak kullanılmasına karar verilmiştir (Şekil 5.68).

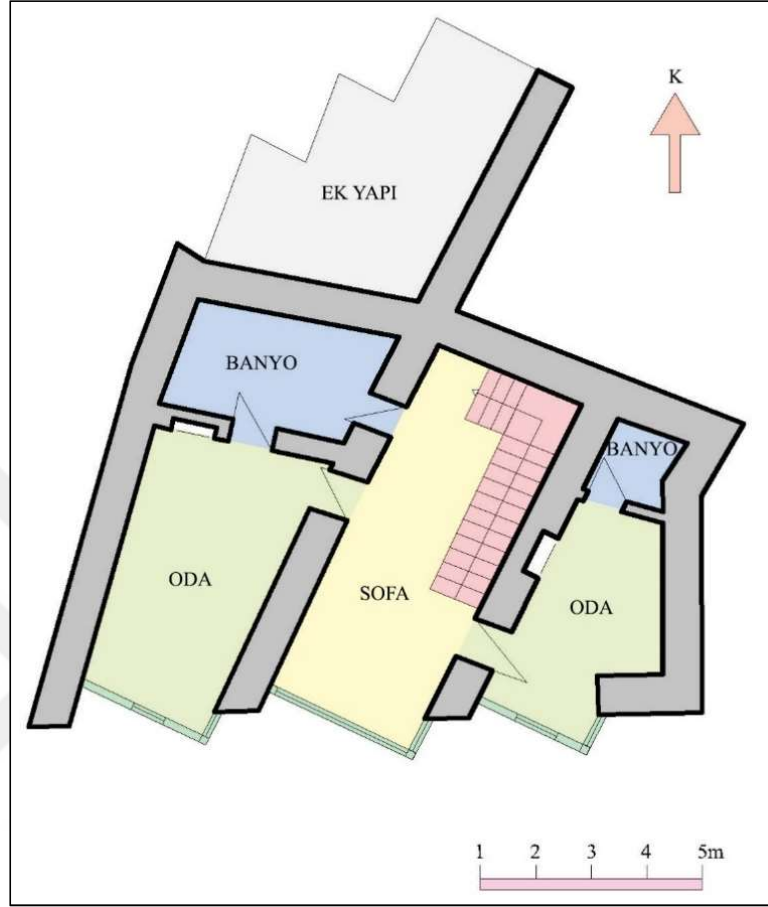
Şekil 5.68 Fehmi Baran II Evi güney cephesinden bir görünüm (Akpolat, 2021)

Ahmet Kabaklı Bulvarı'ndan ahşap kanatlı, yuvarlak taş kemerli bir kapıyla yapıya girilmektedir. Zemin katta güney cephesine konumlandırılan iç sofa ile birbiriyle bağlantılı iki oda bulunmaktadır (Şekil 5.69). Ahşap merdivenle üst kata çıkılmaktadır. Üst katta iki oda bulunmaktadır ve bu odalar güneybatı cephesine konumlandırılmıştır (Şekil 5.70).

Şekil 5.69 Fehmi Baran II Evi zemin kat planı (Akpolat, 2021)

Anadolu ev mimarisinde odaların boyutları birbirine benzemektedir. Bu durum Elâzığ evlerinde de görülmektedir. Başodalar büyük ve gösterişli olması sebebiyle diğer oda tiplerinden ayrılmaktadır. Sofa odaları birbirine bağlayan bölümdür ve ihtiyaç halinde ayrı bir birim olarak (Yünkül , 2005).

Şekil 5.70 Fehmi Baran II Evi üst kat planı (Akpolat, 2021)

Fehmi Baran II Evi'nin giriş cephesinde, üst katta bulunan şahnişinler, cephede hareketlilik sağlamıştır (Şekil 5.71). Zemin kat pencereleri güney cephesine, üst kattaki pencereler güneybatı cephesine bakmaktadır (Şekil 5.72).

Şekil 5.71 Fehmi Baran II Evi güneybatı cephesi (Akpolat, 2021)

Şekil 5.72 Fehmi Baran II Evi güneydoğu cephesi (Akpolat, 2021)

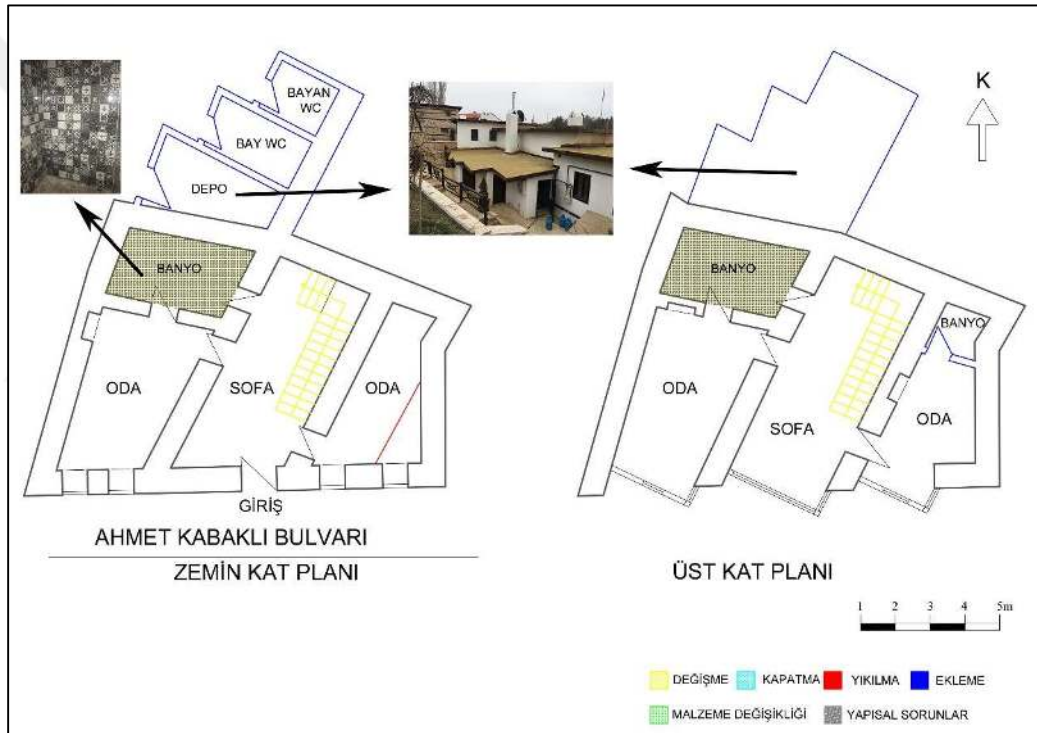
Yapının dış duvarları taş duvarlarla örülmüş ve ahşap hatıllarla desteklenmiştir. Zemin kat döşemesi kayrak taş ile kaplı iken üst kat döşemesi ahşap malzeme ile yapılmıştır. Üst kat tavan döşemesi ahşap cisirlerle yapılmış, üzerine toprak dam yapıldığı gözlenmiştir. Ahşap kanatlı, yuvarlak taş kemerli giriş kapısı gösterilmiştir (Şekil 5.73). Kapılarda, pencerelerde ve merdivende ahşap malzeme kullanıldığı tespit edilmiştir.

Şekil 5.73 Fehmi Baran II Evi giriş kapısı ve merdiveni (Akpolat, 2021)

5.1.6.1 Restorasyon Sonrası Değerlendirilmesi

Fehmi Baran II Evi, aslen ev olarak kullanılmıştır. Yapının 2010 yılında restorasyon çalışmaları tamamlanmış, yapı bir süre butik otel olarak kullanılmıştır. Yapı 2021 yılında tekrar restore edilerek Belediye Konukevi olarak kullanılması amaçlanmıştır. Yeni işlev sonrası yapıda fiziksel değişiklikler meydana gelmiştir. Zemin kata ve üst kata ara duvarlar eklenerek banyo ve depo bölümlerinin oluşturulduğu gözlenmiştir (Şekil 5.74).

Şekil 5.74 Fehmi Baran II Evi'nin fiziksel plan değişimi (Akpolat, 2023)

Fehmi Baran II Evi'nin zemin katının kuzey cephesine depo ve wc eklemelerinin yapıldığı tespit edilmiştir.

Yapının eski fotoğrafları incelendiğinde üst kat duvarları kerpiç ile yapıldığı tespit edilirken günümüzde moloz taş duvar ile örüldüğü gözlenmiştir (Şekil 5.75).

Şekil 5.75 Fehmi Baran II Evi güneydoğudan görünüm (Akpolat, 2021)

Son yapılan restorasyon sonucunda üst kattaki şahnişinlerde malzeme değişikliğinin yapıldığı görülmektedir (Şekil 5.76).

Şekil 5.76 Fehmi Baran II Evi güneybatı cephesi (Akpolat, 2021)

Zemin katın kuzey cephesine yapıya sonradan ek olarak WC ve depo gibi yeni bölümlerin eklendiği tespit edilmiştir (Şekil 5.77).

Şekil 5.77 Fehmi Baran II Evi ek yapı (Akpolat, 2021)

Ek bölümlerin içinde âtıl malzemeler bırakıldığı gözlenmiştir. İç duvar kaplama malzemelerinde seramik ürünlerin tercih edildiği gözlenmiştir (Şekil 5.78).

Şekil 5.78 Fehmi Baran II Evi ek yapı (Akpolat, 2021)

Yapıda temiz su bulunmaktadır. Yapının ısıtılması doğalgaz sistemi ile sağlanırken soğutma sistemi bulunmamaktadır. Yapıda yangın sensörü ve yangın söndürme sistemi bulunmamaktadır (Şekil 5.79). Yetersiz sayıda yangın söndürme tüpleri bulunmadığı gözlenmiştir.

Şekil 5.79 Fehmi Baran II Evi üst kat odası (Akpolat, 2021)

Elektrik kablolarının sıva üstüne çekildiği gözlenmiştir ve yapının iç bölümlerinde CCTV sisteminin bulunmadığı gözlenmiştir (Şekil 5.80). Yapının elektrik projesi gözden geçirilmelidir.

Şekil 5.80 Fehmi Baran II Evi üst kat oda (Akpolat, 2021)

Yeni işlev sonrası Fehmi Baran II Evi'nin odaları günümüzde konaklama için kullanılmaktadır (Şekil 5.81). Odaların iç bölümünde banyo bulunmaktadır.

Şekil 5.81 Fehmi Baran II Evi'nin yeni işlev verilen odaların görünümü (Akpolat, 2023)

Odaların iç bölümünde bulunan banyolarda lavabo, kloze ve duşakabin bulunmaktadır. Banyoların iç duvarlarında seramik kaplamaların tercih edildiği gözlenmiştir (Şekil 5.82).

Şekil 5.82 Fehmi Baran II Evi'nin ek banyolarının iç donanımı (Akpolat, 2023)

Tablo 5.6. Fehmi Baran II Evi Tespit Tutanağı (Akpolat, 2021)

FEHİMİ BARAN II EVİ TESPİT TUTANAĞI				
Ada:81 Parsel:6	Adı	Yeri	Yapım Tarihi	Anıtsal Türü
	Fehmi Baran II Evi	Elazığ	19.yy	Sivil Yapı
	  			
	Özgün İşlevi	Güncel Kullanımı	Yapının Sahibi	Kat sayısı
	Ev	Belediye Konukevi	Elazığ Belediyesi	2
	Giriş	Odalar	Merdiven	Avlu
Zemin	Kayrak Taş Kaplama	Kayrak Taş Kaplama	Ahşap	—
Duvar	Moloz Taş duvar	Moloz Taş duvar	Moloz Taş Duvar	—
Üst Örtü	Ahşap kiriş ve t. döşeme	Ahşap kiriş ve t. döşeme	Ahşap kiriş ve t. Döşeme	—
Yapıda Bulunan Mekanik Sistemler				
Temiz su	Havalandırma	Isıtma	Soğutma	Yangın Güvenlik
Var	Doğal Havalandırma	Doğalgaz	Yok	Yangın sensörü yok
Yapıda Bulunan Elektrik Sistemler				
CCVT	Aydınlatma	Elektrik kabloları	Elektrik panoları	Yangın Güvenlik
Yok	Var	Siva üstü ve gömülü	Siva Üstü	Yetersiz yangın tüpleri
Yapının Özgünlüğünü Bozan Müdahaleler ve Tespit Edilen Eklmeler				
Onarım Amaçlı Müdahaleler				X
Özgün Olmayan Ek Yapı				X
Yapı İçinde Bölünmeler				X
Malzeme Değişikliği				X
Dekorasyon Amaçlı Müdahaleler				X
Teknolojik İhtiyaçlar İçin Yapılan Müdahaleler				X
Özgün Olmayan Doğramalar				X
Elektrik ve Mekanik Tesisat Elemanları Eklenmesi				X
Cephede Değişiklik				X
Uygun Olmayan Kullanım				X

5.1.7 HÜSEYİN ŞAŞKIN EVİ

Hüseyin Şaşkın Evi, Ahmet Kabaklı Bulvarı üzerinde Harput Mahallesi girişinde bulunmaktadır. Ada 81, parsel 7' de yer almaktadır. 2007 yılında tescilli edilmiştir. Yapı iki katlıdır ve dış avlulu bir yapıya sahiptir (Şekil 5.83). Yapının üst katında balkon olması sebebiyle diğer evlerden ayrılan bir özelliğe sahiptir. Hüseyin Şaşkın Evi 20. yüzyıla kadar ev olarak kullanılırken günümüzde Belediye Konukevi olarak kullanılmaktadır (Şekil 5.84).

Şekil 5.83 Hüseyin Şaşkın Evi güneydoğu cephesinden görünüm (Anonim, 1987)

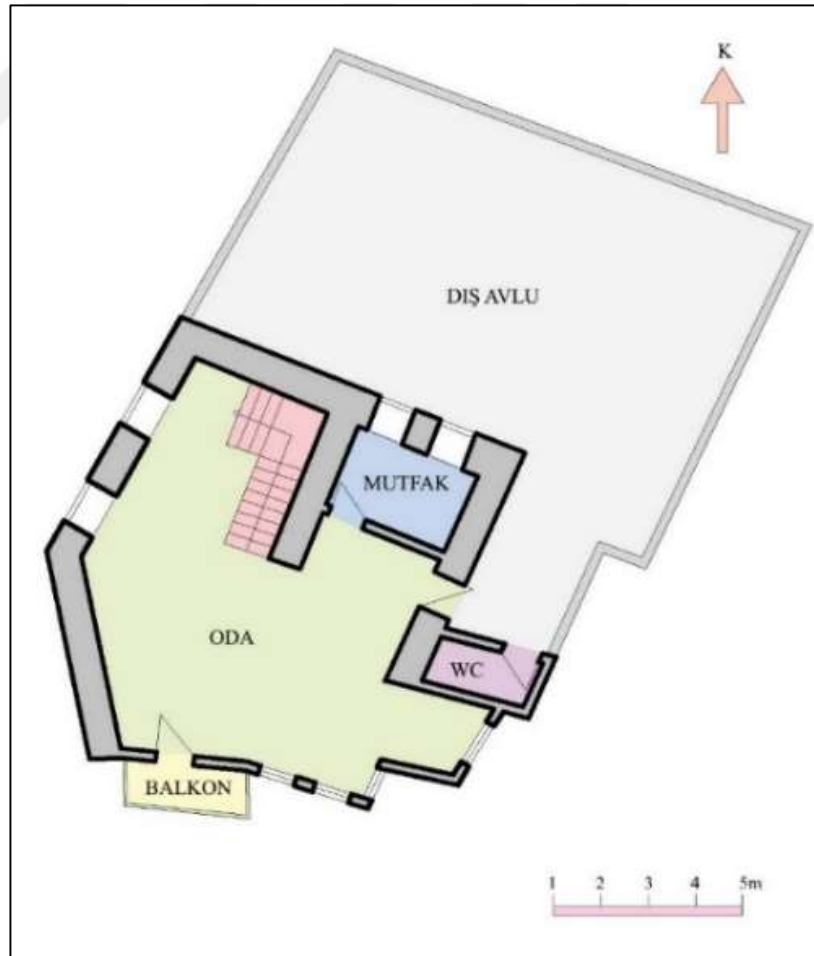

Şekil 5.84 Hüseyin Şaşkın Evi güney cephesinden görünüm (Akpolat, 2021)

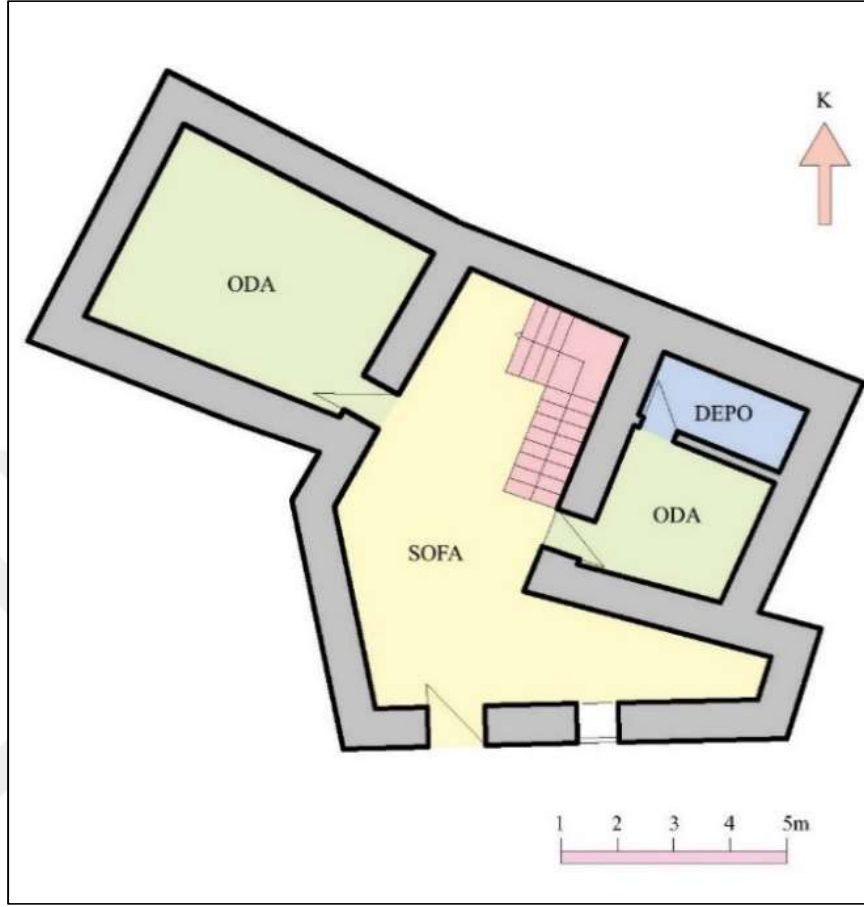
Yapının girişı gúney cephesinden sağlanmaktadır. Zemin katta iki oda bulunmaktadır ve bu odalar, sofa ile bağlantılı konumdadır (Şekil 5.85). L tipi bir merdivenle üst kata çıkılmaktadır. Üst katta bir oda ve mutfak yer almaktadır.

Üst kattaki oda güneybatı cephesine konumlandırılmıştır (Şekil 5.86). Odadan balkona ve dış avluya çıkılmaktadır. Dış avlu, sıcak yaz günlerinde serinlenmek için evin kuzey cephesine konumlandırılmıştır. Dış avluda yapıyla bitişik WC bulunmaktadır.

Güney cephesinde; ahşap kanatlı, yuvarlak taş kemerli kapı bulunmaktadır. Üst kattaki şahnişinlerin bulunması nedeniyle giriş cephesi hareketli bir görünüme sahiptir. Zemin katta, sınırlı sayıda pencere kullanılırken üst katta pencere sayısının arttığı gözlenmiştir (Şekil 5.87).

Şekil 5.85 Hüseyin Şaşkın Evi üst kat planı (Akpolat, 2021)

Şekil 5.86 Hüseyin Şaşkın Evi zemin kat planı (Akpolat, 2021)

Şekil 5.87 Hüseyin Şaşkın Evi güney cephesinden görünüm (Akpolat, 2021)

Dış ve iç duvarlar moloz taş duvar ile örülmüş ve ahşap hatıllarla desteklenmiştir. Evin dış kapısı, ahşap kanatlı yuvarlak taş kemerlidir (Şekil 5.88). Zemin kat döşemesi kayrak taşlarla kaplanmışken üst kat döşemesinde ahşap kaplama kullanılmıştır. Dam döşemesi ahşap cisirlerle oluşmuş, toprak dolgu ile örtülmüştür.

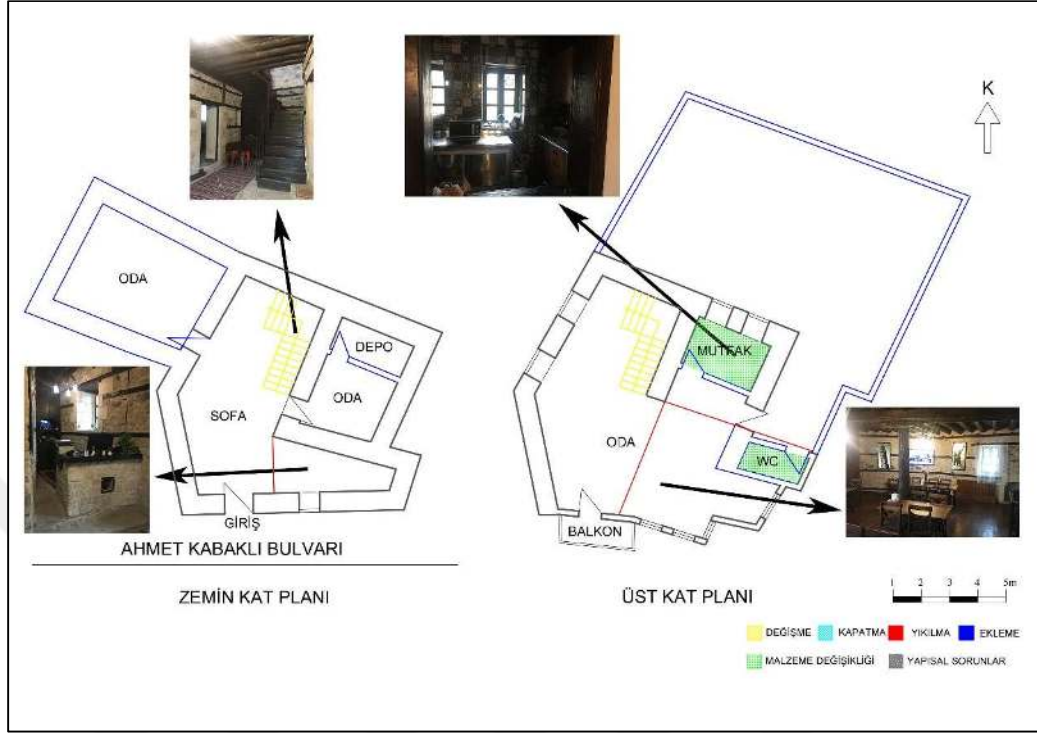

Şekil 5.88 Hüseyin Şaşkın Evi giriş kapısı (Akpolat, 2021)

5.1.7.1 Restorasyon sonrası değerlendirilmesi

Hüseyin Şaşkın Evi, 20. yüzyıla kadar ev olarak kullanılmıştır. Yapının, 2010 yılında restorasyon çalışmaları tamamlanmış; yapı, bir süre butik otel olarak kullanılmıştır. 2021 tekrar restore edilerek Belediye Konukevi olarak kullanılmaktadır. Yapının mülkiyeti Elâzığ Belediyesi' ne aittir. Hüseyin Şaşkın Evi genel olarak incelendiğinde restorasyon sırasında yenileme ve bütünleme tekniklerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Yeni işlev sonrası yapıda fiziksel değişiklikler meydana gelmiştir. Zemin katta onarım amaçlı müdahaleler yapıldığı gözlenmiştir. Üst katta mevcut ara duvarın kaldırıldığı gözlenmiştir. Üst katta yapıya mutfak eklendiği gözlenmiştir. Hüseyin Şaşkın Evi'nin, zemin ve üst kat planlarına ara bölmeler eklendiği ve yeni bölümler oluşturularak yapının özgün planına müdahale edildiği gözlenmiştir (Şekil 5.89).

Şekil 5.89 Hüseyin Şaşkın Evi'nin fiziksel plan değişimi (Akpolat, 2023)

Şekil 5.90 Hüseyin Şaşkın Evi güneybatı cephesi (Anonim, 2005)

Yapının eski fotoğrafları incelendiğinde üst kat duvarları kerpiç ile yapıldığı tespit edilirken günümüzde moloz taş duvar ile örüldüğü gözlenmiştir (Şekil 5.90). Yapının şahnişlerinde ahşap malzeme kullanıldığı gözlenmiştir (Şekil 5.91).

Şekil 5.91 Hüseyin Şaşkın Evi güneybatı cephesi (Akpolat, 2021)

Şekil 5.92 Hüseyin Şaşkın Evi üst kat ocak (Akpolat, 2021)

Üst katta bulunan ocak, restorasyon sonrası özgünlüğünü kaybetmiştir. Günümüzde ocak olarak kullanılmamaktadır (Şekil 5.92). Yapıda yangın sensörü, yangın söndürme sistemi ve yangın tüpleri bulunmamaktadır. Elektrik tesisatının sıva üstüne çekildiği tespit edilmiştir (Şekil 5.93). Yapının elektrik tesisat projeleri gözden geçirilmelidir.

Şekil 5.93 Hüseyin Şaşkın Evi alt kat oda (Akpolat, 2021)

Yapının üst katına sonradan eklenen mutfakta özgün malzeme tercih edilmediği gözlenmiştir (Şekil 5.94). Genel olarak yapı incelendiğinde, yapıda malzeme değişikliği yapıldığı tespit edilmiştir.

Şekil 5.94 Hüseyin Şaşkın Evi üst kat mutfak (Akpolat, 2021)

Yeni işlev sonrası Hüseyin Şaşkın Evi'nin odaları günümüzde konaklama için kullanılmaktadır (Şekil 5.95). Bu evin alt katı resepsiyon ve karşılamadır. Misafir kayıtları bu katta yapılmaktadır.

Şekil 5.95 Hüseyin Şaşkın Evi'nin yeni işlev sonrası odalarının görünümü (Akpolat, 2023)

Evin üst katı kahvaltı salonu ve restoran olarak kullanılmaktadır. Üst katta mutfak birimi ve wc bulunmaktadır (Şekil 5.96).

Şekil 5.96 Hüseyin Şaşkın Evi ek banyo ve mutfakların iç donanımı (Akpolat, 2023)

Tablo 5.7. Hüseyin Şaşkın Evi tespit tutanağı (Akpolat, 2021)

HÜSEYİN ŞAŞKIN EVİ TESPİT TUTANAĞI				
Ada:81 Parsel:7	Adı	Yeri	Yapım Tarihi	Anıtsal Türü
	Hüseyin Şaşkın Evi	Elazığ	19.yy	Sivil Yapı
				
	Özgün İşlevi	Güncel Kullanımı	Yapının Sahibi	Kat sayısı
	Ev	Belediye Konukevi	Elazığ Belediyesi	2
	Giriş	Odalar	Merdiven	Dış Avlu
Zemin	Kayrak Taş Kaplama	Kayrak Taş Kaplama	Ahşap	Kayrak Taş Kaplama
Duvar	Moloz Taş duvar	Moloz Taş duvar	Moloz Taş Duvar	Moloz Taş Duvar
Üst Örtü	Ahşap kiriş ve t. döşeme	Ahşap kiriş ve t. döşeme	Ahşap kiriş ve t. Döşeme	Açık
Yapıda Bulunan Mekanik Sistemler				
Temiz su	Havalandırma	Isıtma	Soğutma	Yangın Güvenlik
Var	Doğal Havalandırma	Doğalgaz	Yok	Yangın sensörü yok
Yapıda Bulunan Elektrik Sistemler				
CCVT	Aydınlatma	Elektrik kabloları	Elektrik panoları	Yangın Güvenlik
Yok	Var	Sıva üstü ve gömülü	Sıva Üstü	Yetersiz yangın tüpleri
Yapının Özgünlüğünü Bozan Müdahaleler ve Tespit Edilen Eklmeler				
Onarım Amaçlı Müdahaleler				X
Özgün Olmayan Ek Yapı				
Yapı İçinde Bölünmeler				X
Malzeme Değişikliği				X
Dekorasyon Amaçlı Müdahaleler				X
Teknolojik İhtiyaçlar İçin Yapılan Müdahaleler				X
Özgün Olmayan Doğramalar				X
Elektrik ve Mekanik Tesisat Elemanları Eklenmesi				X
Cephede Değişiklik				X
Uygun Olmayan Kullanım				X

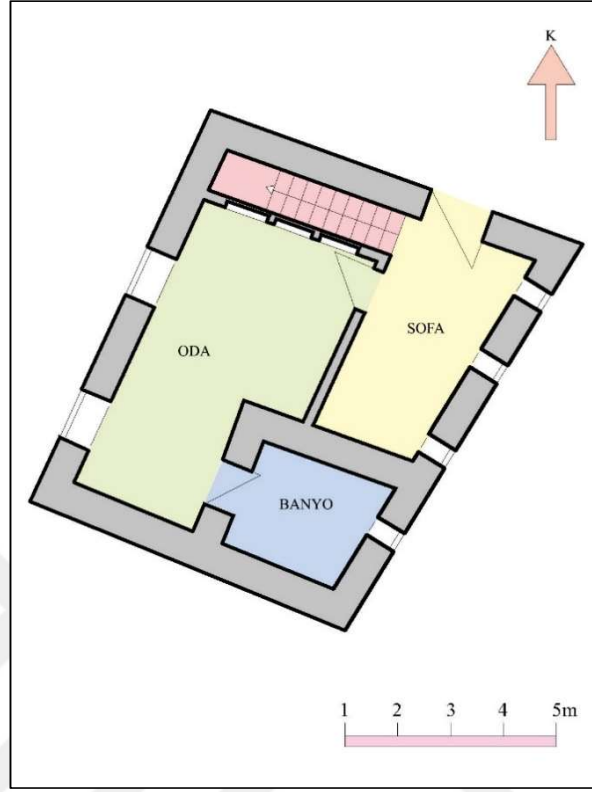
5.1.8 Ahmet Ekşi Evi

Ahmet Ekşi Evi, Harput Mahallesi'nde bulunmaktadır. Ada 81, parsel 8'de yer almaktadır. 2007 yılında tescil edilmiştir. Yapı, iki katlıdır ve köşe başı bir parselde yer almaktadır (Şekil 5.97). Ahmet Ekşi Evi 20. yüzyıla kadar ev ve butik otel olarak kullanılırken günümüzde Belediye Konukevi olarak kullanılması planlanmıştır.

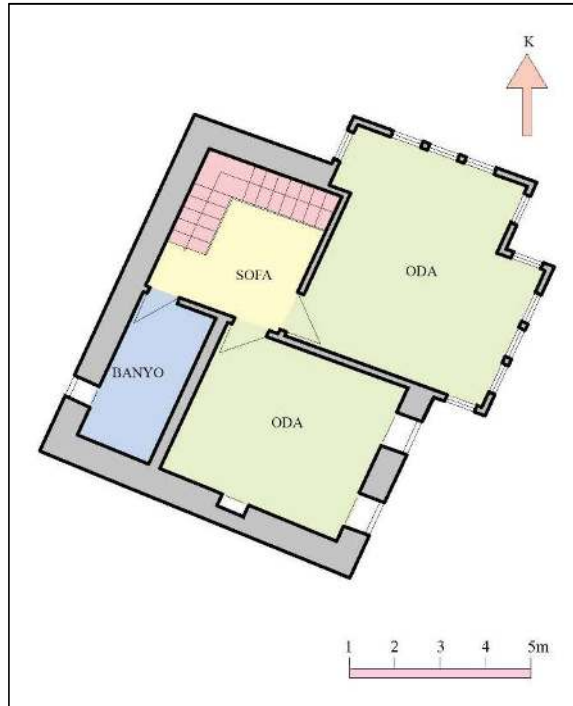

Şekil 5.97 Ahmet Ekşi Evi kuzeydoğu cephesi (Akpolat, 2021)

Yapıya, kuzeydoğu cephesinden ahşap kanatlı ve yuvarlak taş kemerli kapıdan giriş sağlanmaktadır. Zemin katta güneybatı cephesine konumlandırılmış bir oda bulunmaktadır (Şekil 5.98). Zemin katın güneydoğu cephesinde ise bir banyo bulunmaktadır. Ahşap merdivenle üst kata çıkılmaktadır. Üst katta güneydoğu cephesine bir oda konumlandırılmıştır (Şekil 5.99). Kuzeydoğu ve güneydoğu cephesine ise konumlandırılan diğer oda yer almaktadır. Odalardan biri diğerine göre daha büyük olduğu gözlenmiştir. Güneybatı cephesinde ise banyo bulunmaktadır.

Şekil 5.98 Ahmet Ekşi Evi zemin kat planı (Akpolat, 2021)

Şekil 5.99 Ahmet Ekşi Evi zemin üst planı (Akpolat, 2021)

Kuzeydoğu ve güneydoğu cephesinde bulunan şahnişinler cepheye hareketlilik katmıştır. (Şekil 5.100). Zemin katta az küçük boyutlu pencereler kullanılırken üst katlarda büyük boyutlu pencereler kullanıldığı gözlenmiştir.

Şekil 5.100 Ahmet Ekşi Evi kuzeydoğu cephesi (Akpolat, 2021)

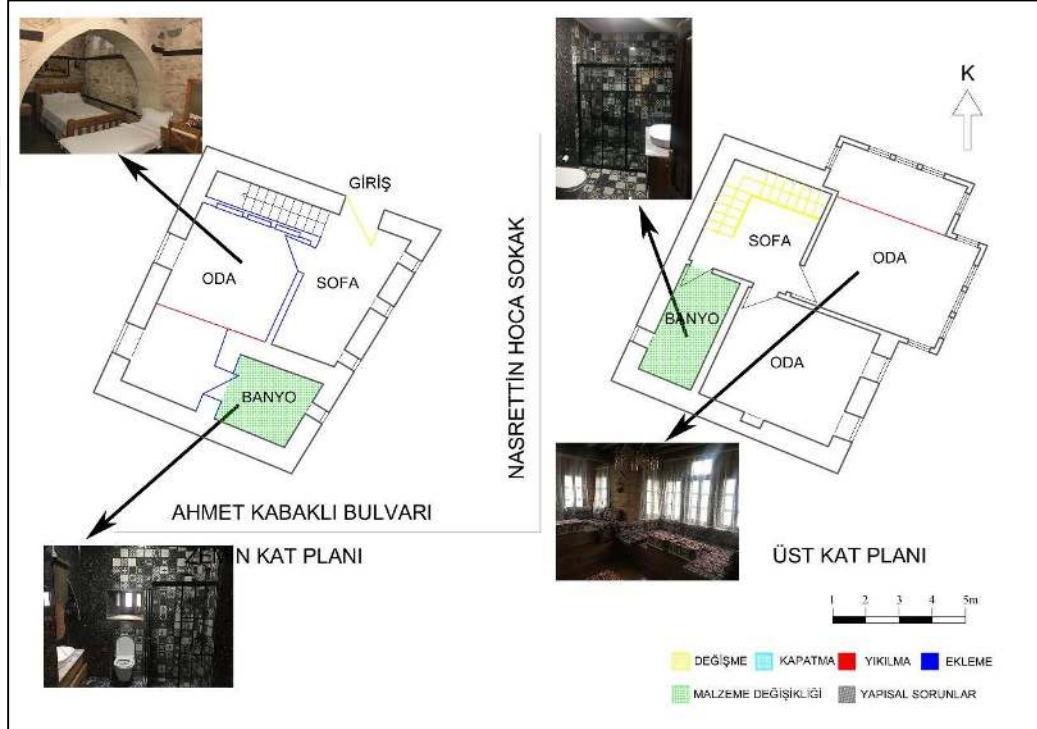
Yapının dış duvarları, taşlarla örülmüş ve ahşap hatıllarla desteklenmiştir. Zemin kat döşemesi kayrak taş ile kaplı iken üst kat döşemesi ahşap malzeme ile kaplıdır. Yapının dış kapısı ahşap kanatlı, yuvarlak taş kemerli bir yapıya sahiptir ve Üst kat tavan döşemesi ahşap cisirlerle yapılmıştır (Şekil 5.101). Kapılarda, pencerelerde ve merdivende ahşap malzeme kullanıldığı tespit edilmiştir.

Şekil 5.101 Ahmet Ekşi Evi başoda ve giriş kapısı (Akpolat, 2021)

5.1.8.1 Restorasyon sonrası değerlendirilmesi

Ahmet Ekşi Evi, 20. yüzyıla kadar ev olarak kullanılmıştır. Yapının 2010 yılında restorasyon çalışmaları tamamlanmıştır. Yapı bir süre butik otel olarak kullanılmıştır. Yapı, 2021 yılında tekrar restore edilerek Belediye Konukevi olarak kullanılması amaçlanmıştır. Yeni işlev sonrası yapıda fiziksel değişiklikler meydana gelmiştir (Şekil 5.102).

Şekil 5.102 Ahmet Ekşi Evi'nin fiziksel plan değişimi (Akpolat, 2023)

Şekil 5.103 Ahmet Ekşi Evi giriş cephesi (Akpolat, 2021)

Yapının mülkiyeti Elâzığ Belediyesine aittir. Yapının zemin katında restorasyon sırasında yenileme tekniği kullandığı gözlenmiştir (Şekil 5.103). Zemin katta görülen taş kemerdeki boşluğun alçıpanla kaplandığı tespit edilmiştir (Şekil 5.104). Üst katta mevcut durumda bulunan üç oda sayısı iki odaya düşürülmüştür. Üst katta mevcut durumda bulunan mutfak, banyoya çevrilmiştir.

Şekil 5.104 Ahmet Ekşi Evi giriş (Akpolat, 2021)

Kültürel binaların, yapısal analizi için en önemli etken bütünselliktir. Yapının geçirdiği tarihsel dönüşüm, yapılan müdahaleler, malzeme, mimari ve yapısal özellikler bir bütün halinde sorgulanmalıdır. Tarihi yapıların yapısal ve termal davranışlarını kavrayabilmek ve tutarlı kararlar verebilmek için uzun süreli çalışmalar gerekmektedir. Malzeme ve rölöve çalışmasının yapılması sürecinde yapısal çatlakların gözlemlenmesi dikkate alınmalıdır (Kishalı, 2020).

Yapıda yangın sensörü, yangın söndürme sistemi ve yangın tüpleri bulunmamaktadır. Kültürel miraslarda çıkan yangınların hızla yayılmasının nedenlerinden biri de yapılara sonradan ihtiyaç halinde eklenmiş olan elektrik ve ısıtma sistemlerinin olduğu tespit edilmiştir. Yapının orijinaline uygun olmayan kabloları açıkta bırakmak yerine, çelik boruların içinden geçirerek izole edilmesi ya da yangına dayanıklı kablolar kullanılması tercih edilmelidir. Kültürel tarihi yapıların restorasyonu sırasında, tadilat veya onarımında yangın riskine dikkat edilmelidir. Günümüze kadar ulaşan kültürel

varlıklarımız her zaman için yok olma tehlikesiyle yüz yüzedir (Halaç ve Pektaş, 2020).

Şekil 5.105 Ahmet Ekşi sıva üstü tesisat (Akpolat, 2021)

Elektrik tesisatlarının sıva üstüne çekildiği tespit edilmiştir (Şekil 5.105). Genel olarak yapı aslına uygun olarak restore edilmemiş ve malzeme değişikliği yapıldığı tespit edilmiştir.

Tarihi yapıların kullanıma açılmasındaki temel husus, yapının aslına uygun yaşatılarak korunmasıdır. Bundan dolayı belirli bir restorasyon süreci sonucunda yeniden fonksiyon kazandırılarak kullanıma açılan tarihi bir yapıda öncelik kullanıcı konfor beklentilerinden önce, yapının özgün kimliği ile korunmasıdır. Mekânların kullanıcı gereksinimlerine cevap verebilecek şekilde tasarlanması sürecinde yapının özgün kimliğinin bozulmaması prensibine dikkat edilmelidir. Bu mekânlar geçmişe ait kimliklerini bozmadan günümüz kullanım koşullarına dönüştürülmelidir (Cebe ve Ark., 2019). Yerel dinamikler, koruma amaçlı planlar ile ilgilenen paydaşların görüşlerini araştırmak için kullandıkları bilgi paylaşım tekniklerini geliştirmeli ve planlamanın ilk aşamalarından itibaren bu görüşleri dikkate almalıdır. Toplumu bilinçlendirme çabalarının bir bölümü olarak, yerel yetkililerin kararlarını sade anlaşılır bir dil kullanarak halka sunmalı ve böylece yörede yaşayanlar bu kararların nedenlerini öğrenip, tartışıp yorumlayabilmelidirler. Halkın konuları birlikte inceleyebilmesine olanak veren toplantı yerleri tedarik edilmelidir (Amsterdam , 1975).

Şekil 5.106 Ahmet Ekşi Evi zemin kat ıslak hacim (Akpolat, 2021)

Zemin katta ıslak hacimlerin iç duvarlarda ve yerde seramik malzeme ile kaplandığı tespit edilmiştir (Şekil 5.106).

Şekil 5.107 Ahmet Ekşi Evi üst kat ıslak hacim (Akpolat, 2021)

Yapıda genel olarak özgün olmayan malzemelerin kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 5.107).

Yeni işlev sonrası Ahmet Ekşi Evi'nin odaları günümüzde konaklama için kullanılmaktadır (Şekil 5.108). Odaların iç bölümünde banyo bulunmaktadır.

Şekil 5.108 Ahmet Ekşi Evi'nin yeni işlev sonrası odalarının görünümü (Akpolat, 2023)

Odaların iç bölümünde bulunan banyolarda lavabo, kloze ve duşakabin bulunmaktadır. Banyoların iç duvarlarında seramik kaplamaların tercih edildiği gözlenmiştir (Şekil 5.109).

Şekil 5.109 Ahmet Ekşi Evi'nin ek banyolarının iç donanımı (Akpolat, 2023)

Tablo 5.8. Ahmet Ekşi Evi Tespit Tutanağı (Akpolat, 2021)

AHMET EKŞİ EVİ TESPİT TUTANAĞI				
Ada:81 Parsel:8	Adı	Yeri	Yapım Tarihi	Anıtsal Türü
	Ahmet Ekşi Evi	Elazığ	19.yy	Sivil Yapı
				
	Özgün İşlevi	Güncel Kullanımı	Yapının Sahibi	Kat sayısı
	Ev	Belediye Konukevi	Elazığ Belediyesi	2
	Giriş	Odalar	Merdiven	Avlu
Zemin	Kayrak Taş Kaplama	Kayrak Taş Kaplama	Ahşap	—
Duvar	Moloz Taş duvar	Moloz Taş duvar	Moloz Taş Duvar	—
Üst Örtü	Ahşap kiriş ve t. döşeme	Ahşap kiriş ve t. döşeme	Ahşap kiriş ve t. Döşeme	—
Yapıda Bulunan Mekanik Sistemler				
Temiz su	Havalandırma	Isıtma	Soğutma	Yangın Güvenlik
Var	Doğal Havalandırma	Doğalgaz	Yok	Yangın sensörü yok
Yapıda Bulunan Elektrik Sistemler				
CCVT	Aydınlatma	Elektrik kabloları	Elektrik panoları	Yangın Güvenlik
Yok	Var	Sıva üstü ve gömülü	Sıva Üstü	Yetersiz yangın tüpleri
Yapının Özgünlüğünü Bozan Müdahaleler ve Tespit Edilen Ekllemeler				
Onarım Amaçlı Müdahaleler				X
Özgün Olmayan Ek Yapı				
Yapı İçinde Bölünmeler				X
Malzeme Değişikliği				X
Dekorasyon Amaçlı Müdahaleler				X
Teknolojik İhtiyaçlar İçin Yapılan Müdahaleler				X
Özgün Olmayan Doğramalar				X
Elektrik ve Mekanik Tesisat Elemanları Eklenmesi				X
Cephede Değişiklik				
Uygun Olmayan Kullanım				X

5.2 Harput'taki Yıkık-Harabe ve/veya Restore Edilmemiş Geleneksel Evler

Bu bölümde Harput'ta yer alan bugüne kadar bilimsel restorasyon uygulaması yapılmayan altı ev incelenmiştir. Bu evlere ait hasar tespit tutanakları hazırlanmıştır.

5.2.1 82 Ada 3 Parsel'de Bulunan Geleneksel Harput Evi

Yapı Harput Mahallesi'nde 82 ada ve 3 parsel de bulunmaktadır. Çevresinde Harput Ağa Cami ve üç lüleli çeşme bulunmaktadır. Günümüzde bu ev büyük oranda yıkılmış ve harap durumdadır (Şekil 5.110). Yapı dikdörtgen planlı bir yapıya sahip ve iki katlı olduğu tespit edilmiştir.

Yapının giriş cephesinde taş kemerli kapı bulunmaktadır. Zemin katında taş duvarlar, üst katında kerpiç duvarlar görülmektedir. Üst katta kerpiç duvarda niş görülmektedir. Yapım tekniğinin dışarıdan algılanabildiği bir yapıdır. Taş ve kerpiç duvarların arasındaki ahşap hatıllar görülmektedir. Yapının üstündeki toprak dam tamamen çökmüş durumdadır.

82 ADA 3 PARSEL HASAR TESPİT TUTANAĞI				
Ada:82 Parsel:3	Adı	Yeri	Yapım Tarihi	Anıtsal Türü
	Bilinmiyor	Elazığ	19.yy	Sivil Yapı
				
	Özgün İşlevi	Güncel Kullanımı	Yapının Sahibi	Kat sayısı
	Ev	Harabe Durumda	Özel Mülkiyet	2
				

Şekil 5.110 82 Ada 3 Parsel Tespit Tutanağı (Akpolat, 2023)

5.2.2 84 Ada 4 Parsel’de Bulunan Geleneksel Harput Evi

Yapı Harput Mahallesi’nde 84 ada ve 4 parsel de bulunmaktadır. Günümüzde bu evin bir bölümü yıkılmış olmasına rağmen geriye kalan bölümü ayakta durmaktadır (Şekil 5.111). Yapı dikdörtgen planlı bir yapıya sahip ve iki katlı olduğu tespit edilmiştir.

Zemin katında taş duvarlar, üst katında kerpiç duvarlar görülmektedir. Yapı öğelerinin ve pencerelerin dışarıdan algılanabildiği bir yapıdır. Taş ve kerpiç duvarların arasındaki ahşap hatıllar görülmektedir. Yapının üstündeki toprak dam kısmen çökmüş durumdadır. Yapı içinde sivri taş kemer görülmektedir.

84 ADA 4 PARSEL HASAR TESPİT TUTANAĞI				
Ada:84 Parsel:4	Adı	Yeri	Yapım Tarihi	Anıtsal Türü
	Bilinmiyor	Elazığ	19.yy	Sivil Yapı
				
	Özgün İşlevi	Güncel Kullanımı	Yapının Sahibi	Kat sayısı
	Ev	Kullanılmıyor	Özel Mülkiyet	2
				

Şekil 5.111 84 Ada 4 Parsel Tespit Tutanağı (Akpolat, 2023)

5.2.3 95 Ada 2 Parsel’de Bulunan Geleneksel Harput Evi

Yapı Harput Mahallesi’nde 95 ada ve 2 parsel de bulunmaktadır. Günümüzde bu evin bir bölümü yıkılmış olmasına rağmen geriye kalan bölümü ayakta durmaktadır (Şekil 5.112). Yapı dikdörtgen planlı bir yapıya sahip ve tek ve iki katlı olan bölümleri bulunmaktadır.

Zemin katında taş duvarlar, üst katında kerpiç duvarlar görülmektedir. Yapı öğelerinin, kapı ve pencerelerin dışarıdan algılanabildiği bir yapıdır. Taş ve kerpiç duvarların arasındaki ahşap hatıllar görülmektedir. Yapının üstündeki toprak dam kısmen çökmüş durumdadır.

95 ADA 2 PARSEL HASAR TESPİT TUTANAĞI				
Ada:95 Parsel:2	Adı	Yeri	Yapım Tarihi	Anıtsal Türü
	Bilinmiyor	Elazığ	19.yy	Sivil Yapı
				
	Özgün İşlevi	Güncel Kullanımı	Yapının Sahibi	Kat sayısı
	Ev	Kullanılmıyor	Özel Mülkiyet	2
      				

Şekil 5.112 95 Ada 2 Parsel Tespit Tutanağı (Akpolat, 2023)

5.2.4 103 Ada 1 Parsel’de Bulunan Geleneksel Harput Evi

Yapılar Harput Mahallesi’nde 103 ada ve 1 parsel de bulunmaktadır. Günümüzde bu yapıların büyük bir bölümü yıkılmıştır (Şekil 5.113). Ev ve dükkân olarak yapıldığı görülmektedir. Yapılar dikdörtgen planlı bir yapıya sahip ve iki katlı oldukları görülmektedir.

Zemin katlarda taş duvarlar görülmektedir. Yapı öğelerinin, kapı ve pencerelerin dışarıdan algılanabildiği bir yapıdır. Taş ve kerpiç duvarların arasındaki ahşap hatıllar görülmektedir. Yapının üstündeki toprak dam tamamen çökmüş durumdadır. Yapı içerisinde sivri ve basık taş kemerler tespit edilmiştir.

103 ADA 1 PARSEL HASAR TESPİT TUTANAĞI				
Ada:103 Parsel:1	Adı	Yeri	Yapım Tarihi	Anıtsal Türü
	Bilinmiyor	Elazığ	19.yy	Sivil Yapı
				
	Özgün İşlevi	Güncel Kullanımı	Yapının Sahibi	Kat sayısı
	Evi ve dükkan	Kullanılmıyor	Özel Mülkiyet	2
				

Şekil 5.113 103 Ada 1 Parsel Tespit Tutanağı (Akpolat, 2023)

5.2.5 105 Ada 1 Parsel’de Bulunan Geleneksel Harput Evi

Yapı Harput Mahallesi’nde 105 ada ve 1 parsel de bulunmaktadır. Halk arasında eski telgraf binası olarak bilinmektedir. Yapı büyük oranda ayaktaadır (Şekil 5.114). Yapı dikdörtgen planlı bir yapıya sahip ve iki katlıdır.

Zemin katında taş duvarlar, üst katında kerpiç duvarlar görülmektedir. Yapı öğelerinin, kapı ve pencerelerin dışarıdan algılanabildiği bir yapıdır. Taş ve kerpiç duvarların arasındaki ahşap hatıllar görülmektedir. Yapının üstündeki toprak dam kısmen çökmüş durumdadır.

Yapıya yeni pencere boyutlarının eklendiği görülmektedir. Yapıya yeni pvc pencerelerin eklenildiği görülmektedir. Yapının giriş cephesinde özgün taş kemerli giriş kapısı bulunmaktadır. Giriş cephesinin üst katındaki şahnişinin zamanla yıkıldığı bu boşluğun kırmızı tuğla ile kapatıldığı tespit edilmiştir. Arka cephenin üst katında sonradan balkon eklenildiği görülmektedir.

105 ADA 1 PARSEL HASAR TESPİT TUTANAĞI				
Ada:105 Parsel:1	Adı	Yeri	Yapım Tarihi	Anıtsal Türü
	Bilinmiyor	Elazığ	19.yy	Sivil Yapı
				
	Özgün İşlevi	Güncel Kullanımı	Yapının Sahibi	Kat sayısı
	Eski Telgrafhane Binası	Kullanılmıyor	Özel Mülkiyet	2
				

Şekil 5.114 105 Ada 1 Parsel Tespit Tutanağı (Akpolat, 2023)

5.2.6 105 Ada 2 Parsel’de Bulunan Geleneksel Harput Evi

Yapı Harput Mahallesi’nde 105 ada ve 2 parsel de bulunmaktadır. Bu eve bilimsel restorasyon uygulanmadığı, kullanıcılar tarafından tadilat yapıldığı ve bu evin özgün niteliklerinin yitirildiği görülmektedir (Şekil 5.115). Yapı dikdörtgen planlı bir yapıya sahip ve tek katlıdır.

Yapıya yeni pencere boyutlarının eklendiği görülmektedir. Yapıya yeni pvc pencerelerin eklenildiği görülmektedir. Yapının giriş cephesine ferfoje demir kapı eklenmiştir.

105 ADA 2 PARSEL HASAR TESPİT TUTANAĞI				
Ada:105 Parsel:2	Adı	Yeri	Yapım Tarihi	Anıtsal Türü
	Bilinmiyor	Elazığ	19.yy	Sivil Yapı
				
	Özgün İşlevi	Güncel Kullanımı	Yapının Sahibi	Kat sayısı
	Ev	Kullanılıyor	Özel Mülkiyet	2
     				

Şekil 5.115 105 Ada 2 Parsel Tespit Tutanağı (Akpolat, 2023)

5.3 Harput'ta Yeniden İnşa Edilen Geleneksel Görünümlü Replika Tazlı Evler

Günümüzde Harput bölgesinde geleneksel Harput ev mimarisini andıran yapıların inşa edildiğı gözlenmiştir. Bu yapılar Kürsübaşı Okuma ve Kùltür Evi, Valilik Konuk Evi ve Hünkâr Bey Konağı'dır.

5.3.1 Kürsübaşı Okuma ve Kùltür Evi

Harput Mahallesi 110 ada 3 parselde bulunmaktadır. Dikdörtgen planlı, iki katlı bir yapıdır. Yapının dış avlusuna basık taş kemerli ahşap kanatlı kapıyla girilmektedir. Yapıda toplamda üç adet şahnişin bulunmaktadır. İki adet şahnişin kuzeydoğu cephesine, bir adet güneybatı cephesinde bir adet şahnişin bulunmaktadır. (Şekil 5.116).

Şekil 5.116 Kürsübaşı Okuma ve Kùltür Evi (Akpolat, 2023)

5.3.2 Valilik Konuk Evi

Yapı, Harput mahallesi 94 ada 1,2, ve 8 parsellerde bulunmaktadır. Eski fotoğraflar incelendiğinde Valilik Konuk Evi'nin tek katlı bir yapı olduğı gör÷lmektedir (Şekil 5.117). Yapıda güney ve güneybatısına bakan pencereler bulunmaktadır.

Şekil 5.117 Valilik Konuk Evi'nin restorasyon öncesi görünümü (Anonim)

Yeniden yapım sonucunda Valilik Konuk Evi'nin yerine iki katlı bir binanın yapıldığı tespit edilmiştir. Üst katta yol cephelerine şahnişinlerin konumlandırıldığı gözlenmiştir (Şekil 5.118).

Şekil 5.118 Valilik Konuk Evi'nin restorasyon sonrası görünümü (Akpolat, 2023)

6. HARPUT'TAKİ GELENEKSEL EVLERİN KORUMA DURUMLARINA GÖRE İNCELENMESİ

Geleneksel evler, eski dönemlerin kültürel zenginliğini ve sosyal hayatını günümüze yansıtmaktadır. Farklı kültürel özelliklere sahip insanların yaşadığı bu evlerin detaylı bir şekilde incelenmesi, geçmiş dönemlerin yaşantılarını ve mimari anlayışlarını günümüze yansıtacaktır.

Geleneksel Harput evleri birden fazla etnik grubun kültür mirasıdır. Genel olarak Türk evi plan özelliklerine uygundur. Bu evlerin korunması büyük bir öneme sahiptir. Kültür mirasının tüm bileşenlerinin tarihsel dönemleriyle bütünsel anlamda korunabilmesi, bu mirasa değerler verilmesi ile kolaylaşır. Bilgi kaynaklarının sağlam verilerle desteklenmiş olması tarihsel ve kültürel çıkarımları doğru şekilde anlaşılmasını sağlar. Bu kültür birikiminin sağlıklı bir şekilde aktarılabilmesi için kronolojik sıralamasıyla değişimleri analiz ederek değerlendirilir. Bu kültürel evrimsel süreci; tanımak, anlamak ve kültür mirasının ilk tasarımına ve sonradan kazandığı özelliklerine, tarihsel varlığına ve anlamına bağlıdır. Yapının özgünlüğü biçim ve malzemeyle, öngörünün altyapısının temeli sağlanır (Nara, 1994).

Günümüzde bölgenin sahip olduğu geleneksel konutlar yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Değişen ve artan nüfus yapısı ile birlikte gelişen teknoloji, bölgede yaşayanların aile yapısını ve genel ihtiyaçlarını geniş çerçevede değiştirmiştir. Kültürün yansıması olan bu yapıların korunamadıkları ve günümüzdeki yapılar içerisinde varlığını sürdüremedikleri tespit edilmiştir (Kocaman, 2018).

Günümüzde insanlık birtakım dönüşümlerle yüz yüzedir. Bu dönüşümler, bölgesel anlamda tarihi kentleri ve kentsel alanları etkilemektedir. Bu etkileşimler sonucu şehirlerin ve büyük kentlerin nüfus yoğunluğunun artışına sebep olmaktadır. Bu artış şehirlerde ve kentlerde pazarların ve üretim yöntemlerinin küreselleşmesini etkilemiştir. Bu küresel değişiklikler, kentlerde ve kentsel alanlarda yeni yapılanma ve çalışma koşullarının oluşmasını sağlamaktadır. Bu çalışmalar kimliği güçlendirme için önemlidir (ICOMOS, 2011).

Geleneksel Harput evleri ve Harput'ta bulunan diğer yapılar; sosyo-kültürel yapının değişimi ve ekonomik yapının değişimi sonucunda zamanla önemini kaybetmiştir. Tarihsel süreç içinde kültür varlıkları mevcut kullanım amacını yitirmektedir. Teknolojinin gelişimi, nüfusun çoğalması ve yayılması bunun başlıca nedenlerindendir. Bu durumda bu yapının korunması da kullanımı da yeniden işlevlendirmeye sebep olmaktadır. Yeniden işlevlendirme bir restorasyon tekniğidir. Buradaki asıl hedef kültür varlığının özgün yapısının bozulmadan yenilenmesi ve gelecek nesillere taşınmasıdır (Tangülü, 2021).

Değişen yaşam biçimi ile birlikte yeni istekler ortaya çıkmış ve bunun sonucunda birçok tarihi yapı özgün işlevini kaybetmiştir. Bu tarihi yapılar, ilk yapılış amacından farklı bir işleve hizmet etmek için tekrar düzenlenmektedir. Bazı özel durumlarda Hamam, kervansaray, tekke, manastır gibi tarihi yapılar özgün işlevinde kullanılırken, bazı yapılara farklı işlevler verilmesi zorunlu hale gelmektedir (Ahunbay, 2014).

Geleneksel Harput evleri, özgün mimarisiyle şehrin kimliğini yansıtmaktadır. Çalışma alanında bulunan geleneksel Harput evleri, genellikle sahipleri tarafından terkedilmiştir. Bunun sonucunda bakımsız kalan evler hasar görmüştür. Bu evlerin bazıları belediye tarafından kamulaştırılırken bazıları özel firmalar tarafından satın alınıp restore edilmiştir. Geleneksel Harput evleri dönemin yapım malzemesini, aile yapısını ve ekonomik seviyesini yansıtmaktadır. Geleneksel Harput evlerinin bazıları yine ev sahipleri tarafından yıkılmıştır. Buradan sökülen taşlar ve ahşap malzemeler günümüz Elazığ'a taşınarak yeni evlerin inşa edilmesinde kullanılmıştır. Terk edilip bakımsız kalan yapılar zamanla harap olmaktadır.

Geleneksel Harput evlerinin korunabilmesi için bakım çalışmaları sürekli hale getirilmelidir. Bakımsız kalan yapılara yapılan onarımlarda malzeme ve taşıyıcı gibi öğelerde büyük ölçekli restorasyonların yapılması gerekmektedir. Kültür varlıklarına, belirli aralıklarla müdahale etmek, onların özgünlüğünü korur ve daha uzun süre ayakta kalmasını sağlar (Ahunbay, 2019).

Sanat değeri ve tarihi anısı olan tüm öğelerin varlığı devam etmelidir. Değerlendirme ve ortadan kaldırma kararları sağlıklı temellere dayanmalı; sadece restorasyon projesi müellifinin kişisel düşüncesine bağlanmamalıdır (Atina, 1931).

Kültür Bakanlığı tarafından tescilli olan tarihi kültürel varlıkların onarım ve güçlendirmesi, alan çalışması, mevcut malzemeye kullanılacak malzemenin uyumunu araştırmak için laboratuvar çalışması, bu sonuçlara ilişkin değerlendirme aşaması, disiplinler arası uzmanlık gerektiren ekip çalışmasıyla sağlanmaktadır. Bu tür tarihi yapılarda, onarım ve güçlendirmede en iyi yöntem en az müdahale ile en fazla koruma sağlayacak uygulamalardır. Tadilat ve sağlamlaştırma, yapıyı tümüyle koruma ilkesine dönük yapılmalıdır (Turgay ve Apay, 2016).

Bazı restore edilen evler araştırıldığında bu evlerin aslına uygun malzeme ile inşa edilmediği görülmektedir. Restorasyon tarihi bilgi ve uzmanlık gerektiren bir süreçtir. Gâye, eserin estetik ve tarihi yapısının orijinalliğini bozmadan onarmak ve gün yüzüne çıkarmaktır. Restorasyon, referans aldığı özgün malzeme ile güvenilir arşivlere sadık kalmalıdır. Varsayım ile başlanılan restorasyon durmalıdır; yapılması gerekli herhangi bir eklemenin mimari kompozisyondan farkı anlaşılabilmeli ve zamanının kültürünü göstermelidir. Tüm bu süreçlere başlamadan önce arkeolojik ve tarihi bir analizi tespit edilmelidir (Venedik, 1964).

Yapılar; bulunduğu dönemlerinin sanat anlayışını, teknik düzeyini, maddi olanaklarını göstermektedirler. Eserlerin sanatsal değeri uygulama için ayrılan bütçeye, yapıldığı dönemin sanat ortamına, yaptıran kişinin isteklerine, yapan mimarın yeteneğine göre değişkenlik göstermektedir. Her tarihi yapı inşa edildiği dönemin sosyal, estetik ve teknik bir belge olduğu için özgün yapısal özellikleri korunmalıdır (Ahunbay, 2019).

Yerel tarihi dokuların yeniden ele alınması, eski tarihi varlığının simüle edilmesi, bu değerin kendisine yeniden yüklenmesidir. Koruma anlayışından uzaklaşıldığı ve çağın gereksinimlerini yerine getirerek yaşatma olgusunun yaygınlaştığı çağımızda bu bağlamda henüz geçerliliğini kaybetmemiş fonksiyonları barındıran kent alanlarının yanı sıra orijinal fonksiyonlarını kaybetmiş anıtlar ve çevreleri de işlenmektedir. Aynı zamanda tarihi birikimin bu anlamda korunması ve doğru yansıtılması aynı zamanda

kalkınmanın da bir bölümüdür. Toplumsal sürdürülebilirliğin tüm yönleriyle ele alınması koruma bağlamında çevresel ve ile mümkün kılınacaktır (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007).

2010 yılında geleneksel Harput evleri için yapılan restorasyonlar sonucu birçok eve yeni işlev kazandırılmıştır. Fakat bu işlevler uzun süreli olmamış, zamanla bu evler kilitlenerek kapalı halde muhafaza edilmeye çalışılmıştır. Yeni işlevlere uyarlanması ve yeniden kullanımında geleneksel yapılar, kabul edilebilir bir yaşam koşullarına yükseltilirken, bütünlüğü, özgünlüğü ve biçimi saygı duyulmalıdır. Geleneksel mimari biçimler halen kullanılıyorsa, müdahaleler toplumun kabul edeceği bir etik kurallar çerçevesinde düzenlenebilir (ICOMOS, 1999).

Restorasyon terimi ve restorasyonun kendisi çağa uygundur. Korumanın sağlanabilmesi için tarihi yapılarda en iyi yöntem yapının tekrar kullanılmasını temin etmektedir. Gelecek nesillere kültür varlıklarının kavuşturulabilmesi için yapılara uygun bir donanım sağlanmalıdır. Bu yaklaşımla işlev kazandırılırken eserin özgünlüğünün korunması ve kent yaşamında yer edinmesi amaçlanmaktadır (Ateş ve Oğuz, 2019). Kültür varlığının yaşamını devam ettirebilmesi için mevcut bina ile yeni işlevin hibrid edilmesindeki başarı anlamında ele alındığında sürdürülebilirlik ve yaşanılabilirlik kavramlarına duyarlı bir tutum sağlanacaktır. Bu sebeple yeniden kullanılan yapıların yeni kullanıcılarının işlevin taleplerine cevap verebilir nitelikte tasarlanmış olması ve mekân performanslarının kullanıcılar tarafından memnun edici olması işlevin sürekliliği açısından önemlidir (Aydın ve Yıldız, 2010).

Tarihi kültür eserlerinin geleceğini ve içinde yaşayan halkın sağlığını garantiye almak için tarihi kentler doğal afetler, hava kirliliği ve titreşim gibi deforme edici etkenlerden uzak tutulmalıdır. Kentsel sit alanını etkileyen doğal afetin cinsi fark etmeksizin, önlemler ve onarım müdahaleleri söz konusu yerin özelliğine göre düzenlenmelidir (Washington, 1987). 24 Ocak 2020'de Elazığ merkezde meydana gelen deprem sonrası hasar görmüş ve Harput'taki evlerin birçoğu tekrar restore edilmiştir. Doğal afetler kadar yangında binaların yok olmasında büyük rol oynamıştır. Teknolojik gelişmelerin yanında tarihi yapılar için yangına karşı alınacak önlemler yapının korunmasında etkilidir. (Özgünler, 2018).

Tasarım yapılırken Yangın güvenliğini dikkate alınması, yangın sırasında binalarda can ve mal güvenliğini korumayı için en temel ihtiyaçlarındandır. Tüm yapıların yangın ihtimaline sahip olması ve yangın oluşumunun tamamen önlenememesi, konunun ciddiyetle ele alınmasını gerektirmiştir. Binalarda yangın korumayı paydaşlar arası uyumlu bir çalışmaya ihtiyaç duymaktadır (Korkmaz, 2016). Mekânın ve yaşam alanlarının güvenliğini olumsuz yönde etkileyen yangın, önemli bir afettir. Bu bağlamda sosyokültürel yapılar, karma fonksiyonların yer alması, kullanıcı sayısının fazla olması ve aynı anda pek çok insanı içinde barındırmasından dolayı tahliye ve yangın riski yüksek yapılar olarak tespit edilmiştir. Bir anlamda tarihi öneme de sahip olan yapılarda ise daha farklı yangın güvenlik önlemlerinin alınması gerekli olmaktadır. Teknik terimlerde Türkiye’de sosyokültürel tarihi yapılar için yönetmeliklerde yeterli yönetmelik hükümlerinin olmaması, merdivenlerin estetik kaygılardan ötürü yangına karşı korunumlu yapılmaması bu konuda yaşanan olumsuzluklara örnek olarak verilmektedir (Karadağ, 2021). Yangın geçmişte ve gelecekte maddi ve manevi kayıplara sebep olmasıyla birlikte, günümüzde yapı tekniğı açısından göz ardı edilmemesi gereken önemli afetlerden biridir. Yapıların yapımındaki tesisat uygulamalarındaki hatalar, mekândaki potansiyel enerji ve yanıcı maddeler yangına sebeptir. Binanın planı, yangın emniyetinin tespiti için binanın yapıldığı malzemenin yangına karşı performansı kadar önemli olan diğeri bir husustur. Bundan dolayı yangın emniyetini geliştirmek için ahşapa yangın geciktirici malzemelerinin uygulanması ve binanın plan yapısı önem arz etmektedir (Küçükosmanoğlu, 1993).

Tesisat projeleri hazırlanırken, restorasyon yapılarak korunmaya çalışılan tarihi yapılarda mutlaka mimar ve proje müellifleriyle birlikte koordineli uygulama yapılmalıdır. İmalat esnasındaki malzemeler göz önünde bulundurularak restorasyon yapılmalıdır (Çetinkaya ve Bakır, 2009).

Harput’ta geleneksel evler üzerinde yapılan restorasyonlar sonucunda ev içine temiz su, elektrik ve doğal gaz tesisatlarının çekildiğı tespit edilmiştir. Harput yoğun yağış alan bir bölge olduğu için evlerde yalıtım çok önemlidir. Yapıda gerçekleştirilebilecek ilk yaklaşım çatı, duvar ve ısı köprüsü olan döşemelerde ısı yalıtımı imalatlarıdır.

Cephe elemanlarının bozulmaması amacıyla amacıyla dış yüzey yerine iç yüzeylerde ısı, nem yalıtım imalatları yapılmalıdır (Abusamhadana ve Bayraktar, 2018).

Geçmişten gelen mimari birikime ait konstrüksiyon, doğaları ve tarihi özellikleri gereği çağdaş yönetmelik ve yapım standartlarının imalatlarını kısıtlayan teşhis ve restorasyon sorunlarını gündeme getirmektedir. Kültürel çerçeveye, mantığa uygun olan, analiz ve çözüm önerilerini garanti etmek için tavsiyeler gerekmektedir. Sunulan tavsiyeler koruma ve onarım sorunlarıyla ilgili olanlara yardımcı olmayı hedeflemektedir, fakat hiçbir zaman kültürel ve bilimsel metinlerden elde edilecek bilgilerin yerine geçemezler (ICOMOS, 2003).

21. yüzyılda Harput'ta geleneksel Harput evleri üzerine restorasyon çalışmaları başlamış ve tamamlanmıştır. Çoğu evin plan bazında değişikliğe uğradığı tespit edilmiştir. Bazı evlerin restorasyon çalışmaları yapılmamış günümüze bu evlerin kalıntılarının ulaştığı gözlenmiştir. Sadece Restore etmek tarihi yapıyı korumak anlamına gelmemektedir. Restorasyonun amacı günümüz koşullarının ihtiyaçlarını karşılamak olmalıdır. Yapıların kullanımında özen gösterilmesi gereken kısım, tarihi yapının özgünlüğünü bozmadan kimliğine saygılı bir hedef gözetilmelidir (Kuyrukçu ve Kuyrukçu, 2015).

Geleneksel Harput Evlerinde restorasyon sonrasında evlere verilen yeni işlev neticesinde yapısal sorunların görülmektedir. Kültürel yapımızın somut örneklerinden olan bu evlerin gelecek nesillere aktarımını sağlamak için evlere doğru işlev verilmesi, gerekli konfor seviyesinin sağlanması ve kullanım aşamasında fiziksel değişimin asgari düzeyde korunması kültürel sürdürülebilirliği sağlayacaktır.

6.1 Restorasyon Uygulaması Yapılan Evlerin Genel Koruma Sorunlarının Değerlendirilmesi

Bu bölümde geleneksel Harput evlerinin koruma sorunları, değişmişlik düzeyleri, yapısal sorunlar ve konfor düzeyleri incelenmiştir.

6.1.1 Değişmişlik Düzeyi

Çalışma alanından bulunan geleneksel Harput evlerinin zamanla terkedilip yıkılmaya bırakıldığı gözlenmiştir. Elâzığ Belediyesi, günümüze kadar ulaşan bazı geleneksel Harput evinin mülkiyetini almıştır. Bu evler günümüzde restore edilerek butik otel, müze, belediye konukevi ve kültür evi gibi amaçlarda kullanılmıştır.

Geleneksel Harput evleri; yapıldıkları dönemin ihtiyaçları, aile yapısı ve ekonomik yapı bu evlerin oluşumunu ve kullanım biçimini yansıtmıştır. Günümüzde farklı amaçlar için kullanılan bu evlerde iç mekânların ve dış düzenlemelerinin yapıldığı tespit edilmiştir. Geleneksel Harput evlerinde tespit edilen eklemeler, bölünmeler, ölçü değişikliği ve malzeme değişiklikleri alt başlıklarda incelenmiştir.

Eklemeler:

Venedik Tüzüğü'nde de belirtildiği gibi eklemeler ancak yapıların ilgi çekişi bölümlerine yapılmalıdır. Eklemeler geleneksel Harput evlerinin çevresine zarar vermemelidir.

Geleneksel Harput evlerinde genellikle banyo olmayışı, restorasyon sonrası butik otel ve belediye konukevi olarak kullanılan; Burcu Kaya Evi, Fehmi Baran I evi, Fehmi Baran II Evi, Hüseyin Şaşkın Evi ve Ahmet Ekşi Evlerine eklenmiştir. Geleneksel Harput evlerinde özgün tuvaletler bulunmaktaydı. Daha önceden de belirtildiği gibi Burcu Kaya Evi, Fehmi Baran I evi, Fehmi Baran II Evi, Hüseyin Şaşkın Evi ve Ahmet Ekşi Ev'lerinin restorasyon sonrası evlerin farklı işlevlerinden dolayı, bu bölümlerin ev içinden kaldırıldığı tespit edilmiştir.

Fehmi Baran II Evi'nin zemin kat kuzey cephesine yapıya özgün olmayan WC ve depo gibi yeni bölümlerin eklendiği tespit edilmiştir. Yapılan eklemelerin çoğunda yapıyla uyumsuz malzeme kullanıldığı tespit edilmiştir.

Bölünmeler:

Yapı içerisindeki birimler; banyo ve mutfak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bölündüğü tespit edilmiştir. Sağır Müftü Konağı'nın üst katında güneybatıya bakan üç odanın ara duvarlarının kaldırıldığı ve büyük bir oda yapıldığı tespit edilmiştir. Şefik Gül Evi'nin ara katındaki iki oda arasındaki duvar kaldırılmış tek bir oda haline getirilmiştir. Burcu Kaya Evi, Fehmi Baran I evi, Fehmi Baran II Evi, Hüseyin Şaşkın Evi ve Ahmet Ekşi Ev'lerinde banyo bölümlerini eklemek için bölünmelerin yapıldığı gözlenmiştir.

Malzeme Değişikliği:

Geleneksel Harput evlerinde duvar ana malzeme olarak taş ve kerpiç malzemeler kullanılmaktaydı. Restorasyon yapılan evler incelendiğinde kerpiç duvarların çok az kullanıldığı tespit edilmiştir. Geleneksel Harput evlerinin çoğunda toprak dam üst örtü olarak kullanılmıştır. Sağır Müftü Konağının üst örtüsüne çatı malzemesi eklendiği gözlenmiştir. Şefik Gül Evi'nin üst örtüsünde toprak dam yerine beton ve mozaik kaplama yapıldığı tespit edilmiştir.

6.1.2 Yapısal Sorunlar

Harput sert, kayalık ve dağlık bir bölgede yer aldığından; ikinci derece deprem bölgesinde yer almasına rağmen, 24 Ocak 2020 tarihinde gerçekleşen 6.8 şiddetindeki depremde en az hasar gören mahallelerden biri olmuştur.

Geleneksel Harput evlerinin temelleri sert zemine inşa edildiği için, temelden dolayı çatlayan duvarlar bulunmamaktadır.

Geleneksel Harput evlerinde yapısal sorunlar genellikle damdan kaynaklanır. Dam örtüsünün düzenli olarak bakımının yapılmaması sonucu üst örtü su almaktadır. Bunun sonucunda ahşap kaplamalar ve direkler çürümektedir. Damın çökmesi sonucunda duvarlar ve mimari öğeler hasar görmektedir (Şekil 6.1).

Şekil 6.1 Harput'ta yıkık bir ev kalıntısının görünümü (Akpolat, 2021)

Taşın ucuz ve işçiliğinin kolay olması sebebiyle geleneksel Harput evlerinde taş ve kerpiç duvarlarda kullanılmıştır. Evlerde genellikle toprak dam görülmektedir. Evlerin zamanla terk edilmesinden dolayı evler bakımsız kalınca toprak damlı, taş ve kerpiçten yapılmış bu evler zamanla yıkılmıştır (Şekil 6.2).

Şekil 6.2 Bakımsızlıktan dolayı büyük bir bölümü yıkılan evler (Akpolat, 2023)

6.1.3 Konfor Düzeyi

Geçmişte, geleneksel Harput evlerinde su ihtiyacı sokak çeşmelerinden ve evlerdeki su kuyularından elde edilmekteydi. Çalışma alanında bulunan evlerin tamamında temiz su tesisatı ve elektrik tesisatı bulunmaktadır. İncelenen evlerin sekiz tanesinin sadece birinde özgün mutfak tespit edilmiştir. Özgün mutfak olmayan evlerin bazılarında ise evin bir bölümü mutfak için kullanılmıştır.

Evlerin önlerinden genellikle motorlu araçlar geçmektedir. Belediye Konukevi olarak kullanılan Burcu Kaya Evi, Fehmi Baran I evi, Fehmi Baran II Evi, Hüseyin Şaşkın Evi ve Ahmet Ekşi Ev'lerine motorlu araç trafik yoğunluğundan dolayı rahatsız edici bir ses ve gürültü ve oluşmaktadır.

CCTV tesisatlarının kablolarının görülmesi tarihi yapılarda göz estetiğini rahatsız etmektedir. Bu sebeple restorasyon projeleri hazırlanırken tesisat projeleri göz ardı edilmemelidir.

6.2 Harput'taki Yıkık-Harabe ve/veya Restore Edilmemiş geleneksel Evlerin Koruma Sorunlarının İncelenmesi

Binlerce yıllık tarihi ve kültürel varlıklarımızın, Harput'un UNESCO dünya geçici mirası listesine alınmasıyla, gelecek nesillere aktarımının sağlanması önemli bir kazanımdır. Bu anlamda somut kültürler varlıklarımızın korunması ve karakteristik özelliklerinin ortaya çıkarılması kültürel zenginliğimizin korunmasının yanı sıra ülke ekonomisine de katkısı oldukça önemlidir.

Harput'un terk edilerek Mezreye inilmesi, eski yapılardaki yapı malzemelerinin yeni yapılacak yapılarda kullanılması ve eski kent yerleşiminde gerekli koruma tedbirlerinin alınmaması yapıları olumsuz etkilemiştir. Bu yapılardan en çok geleneksel evler olumsuz olarak etkilenmiştir. Tek veya iki katlı olan bu evlerden günümüze altı adet ulaşmıştır. Günümüze ulaşan bu evlerin, insan aktiviteleri, doğal şartlar, yasal ve yönetsel nedenlerden bozulma ve yıkımları hızlanmıştır. Evlerin toprak dam üst örtüsü, yağmur ve karın etkisiyle hasar görmüş ve evler genellikle üst örtüsünün yıkıldığı gözlenmiştir. Evlerde bazı kapı, pencerelerin ve özgün kemerlerin

niteliğini koruduğunu görmek mümkündür. Yıkık durumdaki bu evlerden kullanılan yapı malzemelerine ve detaylarına ulaşmak mümkündür.

Endüstri devrimi, teknolojik ilerlemeler sosyal yapıyı etkilemiştir. Sosyal yapıdaki bu değişimler ise çevremizin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Yeni teknoloji ve sosyal değişimlerle yerleşim alanları da hızlı bir şekilde inşa edilmektedir. Yeni yerleşim alanları içerisinde kalan geleneksel yapılar da bu değişimden nasibini alarak etkilenmektedir. Değişen yaşam şartları özellikle geleneksel yapıların değişim ve dönüşümünü hızlandırmaktadır. Kültürel mirasımızın önemli değerlerinden evlerin onarımının ve korumasının sağlanması için hızlı çözümler geliştirmeliyiz. Bu sebeple evlerin bir an önce rölöve ve restitüsyon çizimleri yapılmalı ve restorasyon projeleri hazırlanmalıdır. Özgünlük mimari korumanın en önemli ilkesidir. Bu evlerin özgün nitelikleri ile insanlığın ortak malı olması, bölgenin toplumsal belleğinde önemli yer tutması ve bu eserlerin gelecek nesillere ulaştırılması fikri sürdürülebilirliğin temel ilkelerini oluşturmaktadır. Bu evlerin tek yapı ölçeğinde ve çevresiyle bir bütün olarak değerlendirilerek korunması Harput kent kimliğinin korunması, turizme kazandırılması ve yaşam kalitesinin artırılması açısından önem arz etmektedir.

6.3 Harput'ta Yeniden İnşa Edilen Geleneksel Görünümlü Replika Tarzlı Evlerin Koruma Sorunlarının İncelenmesi

Hızlı nüfus artışı, gelişen teknoloji ve değişen yaşam biçimleri yeni yapılara ve işlevlere yönelik ihtiyacı da artmaktadır. Toplumun ihtiyacına yönelik yeni işlevlerde tasarlanan günümüz yapıları, günümüz teknoloji ve yapım tekniklerinden faydalanılarak geleneksel öykünmek suretiyle yapılmaktadır. Ancak yapılan bu yeni işlevli yapılar kimi zaman gelenekselin mimari unsurlarını referans alarak başarılı şekilde uygulandığı gibi kimi zaman gelenekselden uzak yapılı çevre ve sosyal verilerden ayıklanmış olarak yapılabilmektedir. Bu yöntem yoruma açık hale gelmektedir.

Geleneksel yapılar ise mimari yapım tekniği ve malzemesi, inşa edildiği dönemin ve yörenin şartlarına göre belirlenmiştir. Bu anlamda evler, dönemin sosyal, kültürel,

teknolojik ve ekonomik durumunu anlatan somut örneklerdir. Geleneksel yapılar bölgenin özelliklerini belirleyen doğal malzemelerle (taş, kerpiç, ahşap vb.) inşa edilmiştir.

Yeni yapılacak yapıların kentsel ölçek, malzeme, iklim, mekânsal ve işlevsel kurgusuna uyum içinde tasarlanması yöresel kimliğin sürdürülebilirliğinin sağlaması açısından önemlidir. Tarihi çevre ve dokularda inşa edilecek yapıların, geleneksel yapıların karakteristik durumlarını iyi bir şekilde yorumlandıktan sonra, değişen yaşam şartlarına uyumlu olması görsel sürekliliği sağlayarak kent silüeti açısından bir bütünlük oluşturulabilir. Bu durum insanların geçmişe duyduğu özlemi, gelecek nesillere de yöresel kriterleri yeni tasarımlar da görmeyi ve yaşamayı sağlayabilir.

Harput'ta günümüzdeki ihtiyaçların karşılanması için geleneksel yapılara uyumlu yörenin fiziksel ve mekânsal özelliklerinin yansıtılmaya çalışıldığı iki adet nitelikli yapı inşa edilmiştir. Betonarmeden inşa edilen bu yapıların dış cephesinde kaplama olarak kullanılan doğal taşlar yakın ocaklardan getirildiği tespit edilmiştir. İncelenen evler sonucunda geleneksel Harput evlerinin üst örtüsünün dam olmasına rağmen yeni yapılan yapılarda kiremit kaplamalı çatıların yapıldığı tespit edilmiştir. Geleneksel Harput evlerinin karakteristik özelliklerinden olan şahnişinlerin geleneksel işlevinden uzak, estetik amaçlı konumlandırıldığı görülmektedir. Bu yapı tasarımlarının plan ve cephelerinde iklim ve çevresel şartlar dikkate alınmamıştır. Yapıların cephesinde yöreye ait kültürel ipuçlarının yer alması toplumsal farkındalığa dikkat çekmektedir.

7. SONUÇ ve ÖNERİLER

Harput, 19. yüzyıla kadar şehir merkezi olarak kullanılmıştır. Ancak Harput; zamanla ticaret yollarının değişmesi, eğimli topoğrafyası sebebiyle şehrin genişleyememesi, kamu binalarının günümüz Elazığ'a taşınması sebebiyle zamanla cazibesini kaybetmiş ve terk edilmiştir. Tabiat şartları, bakımsızlık ve terk edilme sebeplerinden dolayı çoğu geleneksel Harput evinin günümüze kadar ulaşmadığı gözlenmiştir. Bazı evlerdeki taş ve ahşap malzemeler sökülerek günümüz Elâzığ yapılarında kullanılmıştır. Bazı evler de terk edildiği için bakımsız kalmış ve yıkılmıştır. Günümüze kadar gelen geleneksel Harput evleri; o dönemdeki evlerde kullanılan plan, cephe ve malzeme hakkında bilgi vermektedir.

Geleneksel Harput evlerinin inşa edilmesinde iklimin, coğrafi yapının, malzemenin etkili olduğu gözlenmiştir. İnsanların yaşam ihtiyaçlarına göre olduğu genellikle iki katlı, toprak dam örtülü ve bitişik nizam planında oluşturulduğu gözlenmiştir. Alt kat genellikle ahır, samanlık ve depo gibi mekanlar için kullanılırken üst katların, yaşam alanı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Geleneksel Harput evlerinin cepheleri genellikle sade olurken üst katlarda yapılan şahnişinlerin cepheye hareketlilik sağladığı gözlenmiştir. Geleneksel Harput evlerinin yapım malzemesinin taş, kerpiç ve ahşap olduğu tespit edilmiştir.

Harput koruma amaçlı imar planının geç hazırlanması ve mevcut evlerin zamanında tescilli yapı ilan edilmemesi sebebiyle günümüze az sayıda evin ulaştığı gözlenmiştir. Harput'ta ilk restorasyonu hazırlanan ve tamamlanan ev, Şefik Gül Evi olmuş ve bu ev, diğer evlerin restorasyon projelerinin hazırlanması ve uygulanmasına öncülük etmiştir. Geleneksel Harput evlerine yönelik yapılan restorasyonların bazılarının korumaya yönelik olmadığı tespit edilmiştir. 2022 yılında revize Harput koruma planı onaylanmıştır.

Geleneksel Harput Evleri'nde restorasyon uygulaması yapılırken plan, cephe ve malzeme üzerinde fiziksel değişimler yapıldığı gözlenmiştir. Geleneksel Harput evlerinde plan olarak düşünüldüğünde evlerin ara duvarlarının eklendiği veya kaldırıldığı gözlenmiştir. Plan üzerinde yeni yapılan mutfak ve banyo gibi bölümler

evlerin özgünlüğünü bozmaktadır. Geleneksel Harput evlerinde yapıya özgün olmayan ek yapı inşa edildiği tespit edilmiştir.

Geleneksel Harput evlerinde cephe üzerinde zemin katta pencere boşlukların azaltıldığı görülürken üst katta yeni pencere boşlukların açıldığı ve bazı evlerde mevcut yapı giriş kapısının tipolojisinin değiştirildiği gözlenmiştir. Geleneksel Harput evlerinde eski fotoğraflarda kerpiç duvarlar gözlenirken restorasyon sırasında kerpiç duvarların yerine taş duvarlar yapıldığı tespit edilmiştir. Geleneksel Harput evlerinde bazı damların toprak dam olması gerekirken restorasyon sırasında mozaik kaplama yapıldığı tespit edilmiştir. Geleneksel Harput evlerinde mutfak ve banyo olarak yapılan bölümlerin yapıya özgün olmayan seramik malzemelerle kaplandığı tespit edilmiştir.

Geleneksel Harput evlerinde restorasyon sonrası evlerde elektrik ve mekanik tesisatlarının yetersiz olduğu gözlenmiştir. Yapılarda ısıtma için doğalgaz ve soba kullanıldığı tespit edilmiştir. Geleneksel Harput evlerinin bazılarında CCTV sisteminin bulunmadığı gözlenmiştir. Geleneksel Harput evlerinde bazı evlerde yangın alarm, yangın söndürme sisteminin bulunmadığı ve yetersiz yangın tüplerinin olduğu tespit edilmiştir.

Harput, 2018 yılında UNESCO dünya geçici miras listesine alınmıştır. Dünya miras alanlarının seçilmesinde kültür mirasları seçilirken altı kıstas, doğa mirasları seçilirken dört kıstas belirleyicidir. Harput'un dünya miras geçici listesine girmesinde kültür mirası seçilme kriterlerinden üçüncü maddesi; yaşayan veya yok olmuş bir kültürel geleneğe veya bir medeniyete benzersiz veya en azından istisnai bir tanıklıkta bulunmak, dördüncü maddesi; insanlık tarihinin önemli aşamalarını gösteren, altıncı maddesi; olaylarla veya yaşayan geleneklerle, fikirlerle veya inançlarla, olağanüstü evrensel öneme sahip sanatsal ve edebi eserlerle doğrudan veya somut olarak ilişkilendirilmek maddeleri belirleyici olmuştur. Harput'un, UNESCO dünya miras listesine eklenmesinde geleneksel evler büyük rol oynamaktadır. Geleneksel Harput evleri kentin cazibeli mekânları haline getirilmeli, bu kültürel miraslar geleceğe iyileştirilerek taşınmalıdır. Başta geleneksel Harput evleri ve tüm tarihi yapıların restorasyon çalışmaları projesine uygun yapılmalıdır.

Harput kent dokusu ve mimari yapıların korunması için öneriler

Harput'un konumu ve turizm potansiyeli göz önüne alındığında geleneksel dokunun korunması için çevre ve tek yapı ölçeğinde projeler yapılmalıdır. Revize yapılacak Koruma imar planları bir bütün olarak değerlendirilmeli ve çevre ölçeğinden tek yapı ölçeğine inen bir planlama sırasından geçilmelidir. Planlama yapılırken kent ölçeğinden 1/500, 1/100, 1/50 ölçeklerde koruma planları hazırlanmalıdır.

Bölgedeki insanlara tarihsel çevre ve kültürel miras hakkında bilgi ve bilinç kazandırılmalıdır. Harput'u tanıtan sempozyum, panel ve toplantı gibi aktiviteler yapılmalıdır. Eğitim kurumlarından ve sivil toplum örgütlerinden bu aktiviteler için destek alınmalıdır.

Çevre ölçeğinde koruma önerileri

Harput sit alanın merkezinde bulunan niteliksiz yapıların yoğun bulunduğu alanlarda gerekli arkeolojik kazılar yapıldıktan sonra düzenleme ve planlama çalışmaları yapılmalıdır.

Alan çalışmasında yapılan tespitler sonucunda görülen Surp Agop Kilisesi ve Harput Meydan caminin aslına uygun restorasyon projeleri hazırlanmalıdır. Alan çalışmasında görülen Hoca Hamamı restorasyonu devam etmektedir. Restorasyonu bitince aslına uygun bir işlev verilmelidir.

Harput genelinde trafik düzenlenmesi yapılmalı ve bazı bölgeler yayalaştırılmalıdır. Yol ve sokaklarda kullanılan malzemelerde çevre dokusuna uygun olanları tercih edilmelidir. Harput'ta boş alanlarda sosyal yaşama olumlu katkıda bulunacak park ve çocuk oyun alanları düzenlenmelidir. Harput genel sokak aydınlatmaları alan dokusuna uygun bir biçimde revize edilmelidir.

Harput'a sonradan eklenen geleneksel dokuyla uyumsuz yapılar incelenmeli ve yıkım planları hazırlanmalıdır. Yapılacak yeni yapıların mimari özellikleri kent dokusuyla uygun bir şekilde hazırlanmalıdır.

Alan çalışmasında Şefik Gül Evi özel girişimci tarafından satın alınarak restore edilmiştir. Bu tarz özel girişimciler desteklenmeli ve restore edilen yapılar çevrenin ihtiyaçlarına göre işlevlendirilmeleri yapılmalıdır.

Tek yapı ölçeğinde koruma önerileri

Kültürel miraslara yapılan ve yapılacak olan restorasyonların niteliği çok önemlidir. Yapıların kendine özgü sorunları bulunmaktadır. Geleneksel Harput evlerini incelediğimde; terkedilen ve bakımsız evlerin toprak damlarının yoğun kar ve yağmur yağışı altında kaldığını ve damın zamanla çöktüğünü tespit edilmiştir. Evlerde yapılan restorasyon çalışmaları incelenmiş ve hasar tespit raporları hazırlanmıştır.

Evlerin fiziksel ve işlevsel sorunları bulunmaktadır. Evlerde fiziki olarak, Geleneksel Harput evlerinin ana malzemesi kerpiç olmasına rağmen yapılan restorasyonlar incelendiğinde bazı evlerde kerpiç malzemesinin kullanılmadığı görülmüştür. Geleneksel Harput evlerinde kullanılan malzemeler detaylı bir şekilde incelenmeli ve yapılacak restorasyon çalışmalarında bu malzemelerin kullanılmasında dikkat edilmelidir.

Evlerde işlevsel olarak; yapılan restorasyonlar sonucu yapılara sürdürülebilir olmayan işlevlerin verilmesinden dolayı on yıl sonra farklı amaçlar için düzenlemeler gerekmektedir. Yapılacak restorasyonların kullanım sonrası işlevleri, anket yapılarak yerel halka sunulmalı ve uzman kişilerin görüşleri alınmalıdır.

Fiziksel sorunlara yönelik öneriler

Restorasyon sırasında yapılacak onarım ve bakım çalışmaları düzenli bir şekilde yapılmalı ve kullanıcılar bilgilendirilmelidir. Yapı öğelerinin yenilenmesi sürecinde özgün malzemeler tercih edilmelidir. Deformasyona uğramış bölümler, bozulma sebepleri bulunarak onarımları yapılmalıdır. Günümüze kadar ulaşan yıkık ve harabe evler koruma altına alınmalıdır. Bu evlerin rölöve ve restorasyon projeleri hazırlanmalıdır.

Geleneksel görünümlü evlerin yapımında plan, cephe, malzeme ve yapım tekniğine dikkat edilmelidir. Geleneksel görünümlü yeniden yapılan evler turizme katkı sağlamalıdır.

İşleve yönelik öneriler

Harput'a gelen ziyaretçilerin barınma ve dinlenme ihtiyaçlarını, kültürel miras havası yaşama isteklerini karşılayacak şekilde düzenlemeler yapılmalıdır.

Burcu Kaya evi, Fehmi Baran I evi, Fehmi Baran II evi, Hüseyin Şaşkın Evi ve Ahmet Ekşi evi örneklerinde görüldüğü gibi sivil mimari örneklerinde doğru şekilde işlev verilmediğinde, tarihi yapının özgün kurgusunun bozulduğu gözlenmiştir.

Mimari elemanlarının geri dönüşümü olmayacak şekilde kaybının oluştuğu görülmektedir. Tarihi evlere verilecek yeni işlevlerde, kullanıcıların istekleri göz önüne alınmalı ve tarihi dokuya minimum müdahale yapılmalıdır.

Harput, UNESCO Dünya Mirası Geçici Miras Listesi'nde olduğu için turizm açısından önemli bir yere sahiptir. Yapılacak restorasyonların turizme katkı sağlayabilmesi için, yapılara otel ve benzeri işlevler verilmesi doğru olacaktır.

Yeniden işlevlendirme; kültürü, tarihi ve turizmi ön plana çıkaracak şekilde yapılmalıdır. Böylelikle yapılar korunarak gelecek nesillere aktarılacaktır.

KAYNAKLAR

- Abusamhadana, M., ve Bayraktar, N. T. (2018). Tarihi Okul Yapılarında Isıl Konfor Gereksinimleri Bağlamında Enerji İyileştirme Stratejileri: Ulugazi İlköğretim Okulu. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 3(2), 189-206.
- Aharonyan. 1965. [https:// houshamadyan.org.com](https://houshamadyan.org.com) (Erişim tarihi: 19. 05. 2021)
- Ahunbay, Z. (2019). *Kültür Mirasını Koruma İlke ve Teknikleri*. İstanbul: YEM Yayın.
- Ahunbay, Z. (2014). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. İstanbul: YEM Yayın.
- Akan, V. (2019). Harput'tan Elazığ'a (İkinci Bölüm). *Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı*, 30(51), 24-28.
- Akkan, E. (1972). Elazığ ve Keban Barajı Çevresinde Coğrafya Araştırmaları. *Coğrafya Araştırma Dergisi*(5-6), 175-214.
- Aksın, A. (1999). 19. Yüzyılda Harput. *Elazığ: Ceren Ofset ve Matbaacılık*.
- Aksın, A. (2013, Mayıs 23-25). Harput'un Mezra'ya Taşınması Sürecinde İlk Vilayet Konağı. Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu, 101-110.
- Aksoy, E., ve Bülent, E. (2019). 19. ve 20. Yüzyıllarda Harput Bölgesinin Tekstil Sektöründeki Ticari Gelişmeleri. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 9(1), 58-71.
- Akyel, S. (2015). XIX. Yüzyılda Harput Sancağının Demografik Yapısı. *TAD*, 34(57), 199-220.
- Anonim. 1909. [https:// www.worthpoint.com](https://www.worthpoint.com) (Erişim tarihi: 09.10. 2021)
- Anonim. 1930. [https:// Harput.web.tr](https://Harput.web.tr) (Erişim tarihi: 22. 05. 2021)
- Anonim. 1940. [https:// houshamadyan.org.com](https://houshamadyan.org.com) (Erişim tarihi: 03. 12. 2021)
- Arabacıoğlu, F. P., ve Aydemir, I. (2007). Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı. *Megaron*, 2(4), 204-212.
- Arslantaş, Y. (2004). Kalkolitik Çağ'da Harput ve Çevresinin Genel Vaziyeti. *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 87-110.
- Atasoy, A. ve Çitçi, M. D. (2011). Değişen İklim Koşullarının Elazığ Ovası İle Yakın Çevresinin Ekosistemine Etkileri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(21), 33-52.
- Ateş, D. K. ve Oğuz , G. P. (2019). Diyarbakır İçkale Müze Kompleksinin Restorasyon Sonrası Koruma. *Online Journal of Art and Design*, 7(4), 9-15.
- Aydın, D., ve Yıldız, E. (2010). Yeniden Kullanıma Adaptasyonda Bina Performansının Kullanıcılar Üzerinden Değerlendirilmesi. *METU JFA*, 27(1), 1-22.
- Aytaç, İ. (2017). Harput'ta Çaphur Çeşmesi. *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, IV(1), 1-21.
- Aytaç, İ. (2018, Ekim 5-6). Şehir Kültürü ve Kültürlü Şehir Sempozyumu, 247-277.
- Aytaç, İ. (2018). Harput İç Kale Kazılarında 2015-2017 Sezonlarında. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(76), 1.

- Başgün, Ö. F. (2019). Harput Tarihi Yerleşkesine Sakin Kent Kimliği Kazandırılmasına Yönelik Bir Araştırma. 31. İnönü Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Bliss. 1896. [https:// houshamadyan.org.com](https://houshamadyan.org.com) (Erişim tarihi: 12. 05. 2021)
- Boudjikanian. 19. Yy. [https:// houshamadyan.org.com](https://houshamadyan.org.com) (Erişim tarihi: 08. 10. 2021)
- Cebe, M., Özen, N., Akın, C. T. (2019). Yeniden İşlevlendirilen Hasan Paşa Hanı'nın Kullanım Sonrası Değerlendirmesi. DÜMF Mühendislik Dergisi, 10(3), 1145-1163.
- Cingiryan. 19. Yy. [https:// houshamadyan.org.com](https://houshamadyan.org.com) (Erişim tarihi: 14. 09. 2021)
- Climate-data. 2022. [https:// climate-data.com](https://climate-data.com) (Erişim tarihi: 05. 07. 2021)
- Çakmak, Ş. (2006). Hüzünlü Kent: Harput. Sanat Tarihi Dergisi, 138-163.
- Çetinkaya, N., ve Bakır, İ. (2009, Mayıs 7-10). Tarihi Eser Aydınlatma Tesisatlarında Dikkat Edilmesi Gereken Önemli Hususlar: Susuz Han Örneği. V. Ulusal Aydınlatma Sempozyumu ve Sergisi Bildirileri.
- Dalkılıç, N. (2007). Midyat Kültürel zenginliğin korunması. İstanbul: ÇEKÜL çevre ve kültür değerlerini koruma ve tanıtma vakfı yayınları.
- Dalkılıç, N., ve Bekleyen, A. (2011). Geleneksel Diyarbakır Evlerinin Özellikleri (Cilt I.). Diyarbakır: Diyarbakır Valiliği Kültür ve Sanat Yayınları.
- Danık, E. (2001). Ortaçağ'da Harput. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ekinci, C. E. (2018). Harput Mimarisini Yaşatma Sorunu. Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı, 38-49.
- Eldem , S. H. (1954). Türk Evi Plan Tipleri. İstanbul: Pulhan Matbaası.
- Gaspak, A. (2015). Eskişehir'de Harput'un Tarihi Ve Dini Yapısı. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 20(1), 143-164.
- Getrude Bell Fotoğraf Arşivi (1909).
- Google Maps. 2021. [https:// www.google.com](https://www.google.com) (Erişim tarihi:14. 05. 2021)
- Gögebakan, Y. (2015). Karakteristik Bir Değer Olan Geleneksel Türk Evi'nin Oluşumunu Belirleyen Unsurlar ve Bu Evlerin Genel Özellikleri. İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi, 1(1), 41-55.
- Halaç, H. H. ve Pektaş, Z. (2020). Tarihi Yapılarda Yangın Sorunsalı: Eskişehir, Kuyucak Köyü Cami Örneği. Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi, 5(10), 102-114.
- Haughtan kütüphanesi. 19. Yy. [https:// houshamadyan.org.com](https://houshamadyan.org.com) (Erişim tarihi: 25. 11. 2021)
- Hayg. 19. Yy. [https:// houshamadyan.org.com](https://houshamadyan.org.com) (Erişim tarihi: 08. 01. 2021)
- ICOMOS Türkiye. (2021). Amsterdam Bildirgesi. <http://www.icomos.org.tr> (Erişim Tarihi: 14 Mart 2021)
- ICOMOS Türkiye. (2021). Atina Tüzüğü. <http://www.icomos.org.tr> (Erişim Tarihi: 24 Nisan 2021)

- ICOMOS Türkiye. (2021). Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü. <http://www.icomos.org.tr> (Erişim Tarihi: 7 Şubat 2021)
- ICOMOS. (2003). Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu için İlkeler . <http://www.icomos.org.tr> (Erişim Tarihi: 6 Şubat 2021)
- ICOMOS. (2011). Tarihi Kent ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimi için Valetta İlkeleri. Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi Türkiye Milli Komitesi. <http://www.icomos.org.tr> (Erişim Tarihi: 7 Nisan 2021)
- Jacobsen. 1902. [https:// houshamadyan.org.com](https://houshamadyan.org.com) (Erişim tarihi: 16. 10. 2021)
- Kahraman , M. (2010). <http://www.mared.org.tr/Icerik/harput-evleri-321>.
- Karadağ, Ç. M. (2021). Tarihi Sosyokültürel Yapıların Günümüze Uyarlanmasında Yangın Güvenliğinin Sağlanması. Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Karadoğan, S., ve Günek, H. (1998). “Harput’ta Rekreatif Amaçlı Fizikî Mekan Düzenlemeleri ve Çevre Planlaması. Dünü ve Bugünüyle Harput Sempozyumu, 337.
- Karakaş, S. (2008). Elazığ Geleneksel Konut Kültürü. 248-249. Konya: Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Karayıl, Ş. (2018). 19. Yüzyılda Harput'un Sosyal ve Dini Yapısı. 47. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kıraç, C. M. (2019). Harput Kentinde Mekânsal Organizasyonun Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, 79. Bartın: Bartın Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü.
- Kıraç, C. M. (2019). Harput kentinde mekânsal organizasyonun irdelenmesi. Bartın: Yüksek Lisans Tezi.
- Kieser. 20. Yy. [https:// houshamadyan.org.com](https://houshamadyan.org.com) (Erişim tarihi: 01. 11. 2021)
- Kışalı, E. (2020). İzmit Tarihi Yeni Hamam Restorasyon Projesi: Yapısal Değerlendirme. Mimarlık ve Yaşam Dergisi, 5(1), 215-234.
- Kieser. 1902. [https:// houshamadyan.org.com](https://houshamadyan.org.com) (Erişim tarihi: 07. 04. 2021)
- Kocaman, M. (2018). Elazığ İli Hüseyin Köyiçi Bölgesi Yerleşim Dokusu ve Geleneksel Evleri. Yüksek Lisans Tezi. Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü .
- Korkmaz, E. (2016). Mimarlık Eğitiminde Yangın Güvenlikli Tasarımın Yeri. Megaron, 11(2), 217-229.
- Kuban, D. (2002). Mimarlık Kavramları. İstanbul: YEM yayın.
- Kuş, C. (2013, Mayıs 23-25). Osmanlı Döneminde Anadolu Ticaret Yolu. Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi, 640.
- Kuyrukçu, Z., Kuyrukçu, E. Y. (2015, Mayıs 28-30). Tarihi Yapıların Yeni İşleve Adaptasyonun Sürdürülebilirlik Açısından Değerlendirilmesi: Fuat Anadolu Evi. ISBS, 517-525.
- Küçükosmanoğlu, A. (1993). Ahşap Malzemenin Yanma Özellikleri ve Binalarda Yangın Güvenliği. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 143(3), 145-151.

- Manni Arşivi. 19. Yy. [https:// houshamadyan.org.com](https://houshamadyan.org.com) (Erişim tarihi: 24. 10. 2021)
- Nara. (1994). Nara Özgünlük Belgesi . Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi Türkiye Milli Komitesi.
- Nubaryan Kütüphanesi. 1900. [https:// houshamadyan.org.com](https://houshamadyan.org.com) (Erişim tarihi: 06. 05. 2021)
- Orakoğlu, M. E. (2011). Elazığ'daki Tarihi yapıların Temel Sistemlerinin İncelenmesi. NWSA, 6(4), 859-869.
- Özdemir, S. (2019). Geleneksel Harput Evlerinin Enerji Performansının Değerlendirilmesi: Şefik Gül Evi Örneği. 70. Fırat Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü.
- Özer, G., ve Oral, M. (2017). Sürdürülebilirlik Bağlamında; Geleneksel Mimaride İklimle Uyumlu Yapılar: Elazığ-Harput Evleri Üzerinde İnceleme. Akademia Mühendislik ve Fen Bilimleri Dergisi, 83-91.
- Özgünler, M. (2018). Tarihi Binalarda Yangına Karşı Korunma ve Mevzuatın İrdelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 14-21.
- Öztürk, Ş., Coşkun, M. (2014). Geleneksel Harput & Elazığ Evleri. Elazığ: Elazığ Belediyesi Elazığ Kitaplığı Projesi Kültür Yayınları.
- Saygılı, R. 2015. [https:// www.bizimcoğrafya.com](https://www.bizimcoğrafya.com) (Erişim tarihi: 25. 11. 2021)
- Sevin, V., Sevin, N. A., ve Kalsen, H. (2011). Harput Kale Mahallesinde Osmanlı Yaşamı. İstanbul: Ege Yayınları.
- Sommer. 1900 [https:// houshamadyan.org.com](https://houshamadyan.org.com) (Erişim tarihi: 06. 08. 2021)
- Sunguroğulları, İ. (1958). Harput Yollarında (Cilt I). İstanbul: Elazığ Kültür ve Tanıtma Yayınları Vakfı.
- Şengün, M. T. (2007). Harput Platosunda Doğal Ortam-İnsan İlişkileri ve Doğal Çevre Planlaması. Fırat Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü,Cografya Anabilim Dalı,Doktora Tezi, III.
- Şengün, M. T. (2012). Harput Platosunda Doğal Ortam-İnsan İlişkileri Ve. Ankara: Korza Yayıncılık.
- Şimşek, Z. (2020). Mimarlığın, Tasarım ve Uygulama Aşamalarında, Yangın Güvenliği ve Yangın Yönetmeliklerinin Uygulanması Konusunda Karşılaştıkları Sorunlar. SSDjournal, 5(18), 1-16.
- Tabakoğlu, A. (2008). Türkiye İktisat Tarihi. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tangülü, K. (2021). Harput Cimsit Bey Hamamı'nın Yeniden İşlevlendirme. V. Maltepe Üniversitesi, İç Mimarlık Ana Bilim Dalı.
- Tonbul, S. (1987). Elâzığ Batısının Bitki Örtüsü Özellikleri. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 209-224.
- Tonbul, S., Karadoğan, S. (1998). Harput'un kuruluş Yeri ve Şehrin Fonksiyonun Yitirmesi Üzerinde etkili olan Doğal çevre Faktörleri. Dünyü ve Bugünüyle Harput Sempozyumu, II, s. 303-324. Elazığ.

- Turgay, T. Apay, A. C. (2016). Tarihi Yapıların Güçlendirilmesinde Sınırlar. Akademik Platform, 300-306.
- Pabucciyan. 1902. [https:// houshamadyan.org.com](https://houshamadyan.org.com) (Erişim tarihi: 07. 11. 2021)
- Uzun , C., Çakar, E. (2016). 17. Yüzyılda Harput Kalesi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 26(2), 337.
- Uzun, C. (2016). 17. Yüzyılda Harput. III. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uzun , C., Çakar, E. (2017). Hurufat Defterlerinde Harput (1690-1812). Fırat Üniversitesi Matbaası
- Ünal, M. A. (1989). XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566). Ankara: Türk Tarihi Kurumu Basın Evi.
- Venedik,T. (1964). <http://www.icomos.org.tr> (Erişim Tarihi: 12 Mart 2021)
- Viollet-Le-Duc, E. E. (2019). Restorasyon Üzerine. İstanbul: Janus Yayıncılık.
- Washington, T. (1987). Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü. <http://www.icomos.org.tr> (Erişim tarihi: 04.11. 2021)
- Weatherspark. 2022. [https:// weatherspark.com](https://weatherspark.com) (Erişim tarihi: 11. 02. 2021)
- Yünkül, A. (2005). Elazığ Evleri. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Ek 1: Güncel Harput Koruma İmar Planı (KUDEP, 2022)

Ek 2: Geleneksel Harput evleri tapu kayıt örnekleri (Akpolat, 2022)

Sayfa: 1

TAPU KAYIT ÖRNEĞİ

İLİ.....
İLÇESİ.....
MAHALLESİ.....HARPUT ŞUYULANDIRMA
MEVKİİ.....AHMET BEY MAH.
SOKAĞI.....
YÜZÖLÇÜMÜ.....561,00
CİNSİ.....ARSA

ADA.....81
PARSEL.....4
CİLT.....7
SAYFA.....637

MALİKİN ADI SOYADI BABA ADI.....
HARPUT BELEDİYESİ :
BURCU KAYA TURAN

HİSSESİ :
1057/2400
1343/2400

EDİNME NEDENİ :
DİĞER
SATIŞ

EDİNME TARİHİ: YEVMIYE NO:
04.05.1992 1670
09.11.2005 7521

Kayıtlarımıza uygundur.27.10.2006

Tapu Sicil Müdürü

TAŞINMAZ BİLGİLERİ			
Zemin Tipi	: Ana Taşınmaz	Ada/Parsel	: 15/5
Zemin No	: 12296380	Yüzölçüm	: 284.00 m2
İl / İlçe	: ELAZIĞ/MERKEZ	Ana Tap. Nitelik	: ARSA
Kurum Adı	: Elazığ 2. Bölge TSM		
Mahalle / Köy Adı	: HARPUT ŞUYULANDIRMA Mah.		
Cilt / Sayfa No	: 2 / 151		
Kayıt Durum	: Aktif		

TAŞINMAZ ŞERH / BEYAN / İRTİFAK			
S/B	Açıklama	Malik / Lehdar	Tarih - Yevmiye
Beyan	1710-5805 SAYILI YASALAR UYARINCA KORUNMASI GEREKLİ ESKİ ESERLER 20/07/1982 T YEV: 1301		20/07/1982 - 1301
Beyan	2863 SAYILI KANUNUN 7. MADDESİ GEREĞİNCE KORUNMASI GEREKLİ KÜLTÜR VE TABİAT VARLIĞI OLDUĞUNA DAİR ŞERH: 10/07/1985 T YEV: 1796		10/07/1985 - 1796

MÜLKİYET BİLGİLERİ				
Sistem No	Malik	Elbirliği No	Hisse Pay/Payda	Edinme Sebebi - Tarih - Yev.
28085561	HARPUT BELEDİYESİ	64/284		İmar (TSM) - 20/01/1970 - 182
28085562	LÜTFÜ ÜNLÜ - HASAN Oğlu	20/284		İmar (TSM) - 20/01/1970 - 182
28085563	ELAZIĞ BELEDİYESİ	TAM		Hükmen Tescil - 01/08/2006 - 7059 (Kesinleşme Tar: 01/08/2006)

Kaydına Uygundur
04/12/2006

Ek 3: Geleneksel Harput evleri tapu kayıt örnekleri (Akpolat, 2022)

TAŞINMAZ BİLGİLERİ			
Zemin Tipi	: Ana Taşınmaz	Ada/Parsel	: 15/6
Zemin No	: 12296381	Yüzölçüm	: 354.00 m2
İl / İlçe	: ELAZIĞ/MERKEZ	Ana Tap. Nitelik	: ARSA
Kurum Adı	: Elazığ 2.Bölge TSM		
Mahalle / Köy Adı	: HARPUT ŞUYULANDIRMA Mah.		
Cilt / Sayfa No	: 2 / 152		
Kayıt Durum	: Aktif		

TAŞINMAZ ŞERH / BEYAN / İRTİFAK			
S/B	Açıklama	Malik / Lehdar	Tarih - Yevmiye
Beyan	1710-5805 SAYILI YASALAR UYARINCA KORUNMASI GEREKLİ ESKİ ESERLER 20/07/1982 T YEV: 1301		20/07/1982 - 1301
Beyan	2863 SAYILI KANUNUN 7. MADDESİ GEREĞİNCE KORUNMASI GEREKLİ KÜLTÜR VE TABİAT VARLIĞI OLDUĞUNA DAİR ŞERH: 10/07/1985 T YEV: 1796		10/07/1985 - 1796

MÜLKİYET BİLGİLERİ				
Sistem No	Malik	Elbirliği No	Hisse Pay/Payda	Edinme Sebebi - Tarih - Yev.
28085564	LÜTFÜ ÜNLÜ - HASAN OĞLU		285 / 354	İmar (TSM) - 20/01/1970 - 182
28085565	HARPUT BELEDİYESİ		90 / 354	İmar (TSM) - 20/01/1970 - 182
28085566	ELAZIĞ BELEDİYESİ		TAM	Hükmen Tescil - 01/08/2006 - 7058 (Kesinleşme Tar. 01/08/2006)

TAŞINMAZ BİLGİLERİ			
Zemin Tipi	: Ana Taşınmaz	Ada/Parsel	: 15/7
Zemin No	: 12296382	Yüzölçüm	: 260.00 m2
İl / İlçe	: ELAZIĞ/MERKEZ	Ana Tap. Nitelik	: ARSA
Kurum Adı	: Elazığ 2.Bölge TSM		
Mahalle / Köy Adı	: HARPUT ŞUYULANDIRMA Mah.		
Cilt / Sayfa No	: 2 / 153		
Kayıt Durum	: Aktif		

TAŞINMAZ ŞERH / BEYAN / İRTİFAK			
S/B	Açıklama	Malik / Lehdar	Tarih - Yevmiye
Beyan	1710-5805 SAYILI YASALAR UYARINCA KORUNMASI GEREKLİ ESKİ ESERLER 20/07/1982 T YEV: 1301		20/07/1982 - 1301

Rapor Tarihi: 04/12/2006 2631

TAŞINMAZ BİLGİLERİ			
Zemin Tipi	: Ana Taşınmaz	Ada/Parsel	: 15/7
Zemin No	: 12296382	Yüzölçüm	: 260.00 m2
İl / İlçe	: ELAZIĞ/MERKEZ	Ana Tap. Nitelik	: ARSA
Kurum Adı	: Elazığ 2.Bölge TSM		
Mahalle / Köy Adı	: HARPUT ŞUYULANDIRMA Mah.		
Cilt / Sayfa No	: 2 / 153		
Kayıt Durum	: Aktif		

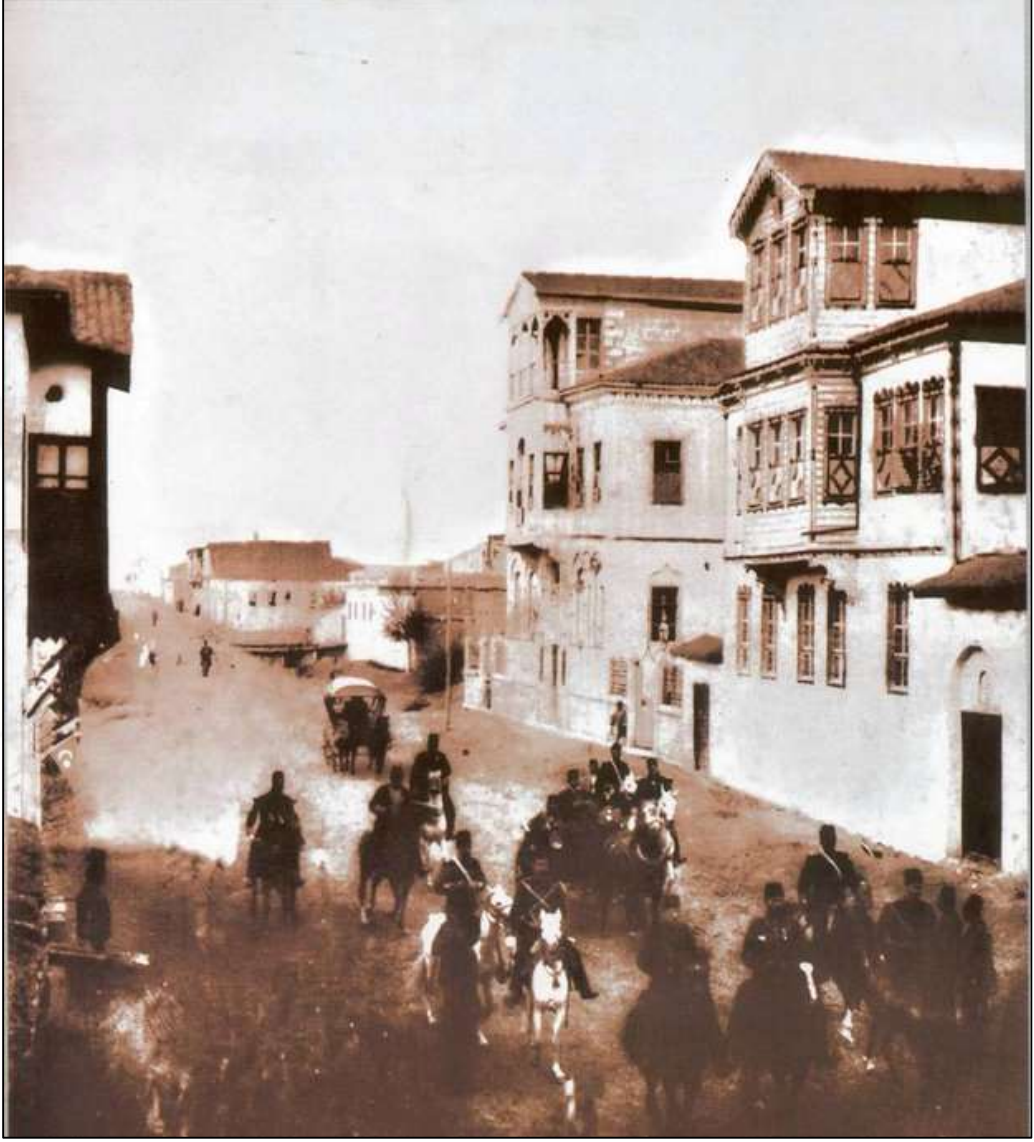
TAŞINMAZ ŞERH / BEYAN / İRTİFAK			
S/B	Açıklama	Malik / Lehdar	Tarih - Yevmiye
Beyan	1710-5805 SAYILI YASALAR UYARINCA KORUNMASI GEREKLİ ESKİ ESERLER 20/07/1982 T YEV: 1301		20/07/1982 - 1301

Rapor Tarihi: 04/12/2006 2631

MÜLKİYET BİLGİLERİ					
Sistem No	Malik	Elbirliği No	Hisse Pay/Payda	Edinme Sebebi - Tarih - Yev.	Terkün Sebebi - Tarih - Yev.
28085567	LÜTFÜ ÜNLÜ - HASAN OĞLU		75 / 260	İmar (TSM) - 20/01/1970 - 182	İmar (TSM) - 31/08/2006 - 7845
28085568	HARPUT BELEDİYESİ		185 / 260	İmar (TSM) - 20/01/1970 - 182	- -
28085569	ELAZIĞ BELEDİYESİ		75 / 260	Hükmen Tescil - 31/08/2006 - 7845 (Kesinleşme Tar. 31/08/2006)	- -

Kaydına Uygundur
04/12/2006

Ek 4: Elazığ Gazi Caddesi'nde ki yitirilen evler (Anonim, 1890)

Ek 5: Elazığ Gazi Caddesi'nde ki yitirilen evler (Anonim, 1930)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyad, Ad

Akpolat, Fırat

Web sayfası
(Research Gate, Academia, vs.)

Eğitim Bilgileri

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Yüksek Lisans	Dicle Üniversitesi	2023
Lisans	Dicle Üniversitesi	2015
Lise	Çubuk Bey Anadolu lisesi	2009

İş Denevimi

Dönem (Yıl)	Şirket, Kurum	Görev
2015	Akpolat Mimarlık	Mimar

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

- 1.
 - 2.
 - 3.
 - 4.
-

Özel İlgiiler

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEZ BENZERLİK BİLDİRİMİ FORMU

Öğrencinin Adı, Soyadı	Fırat Akpolat		
Öğrenci No	19808215		
Ana Bilim Dalı	Mimarlık		
Program Türü	Proje ☐	Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
Tez Danışmanı (Ünvanı, Adı, Soyadı)	Prof. Dr. Neslihan Dalkılıç		
(Varsa) II. Tez Danışmanı (Ünvanı, Adı, Soyadı)			
Tez Başlığı	GELENEKSEL HARPUT EVLERİNDE DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMÜN KORUMA BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ		
RAPOR BİLGİLERİ			
Raporlama Aşaması	Tez Savunma Sınavı Sonrası		
Sayfa Sayısı	212		
Raporlama Tarihi	14.06.2023		
Benzerlik Oranı (%)	% 11		

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmamın toplam 212 sayfalık kısmına ilişkin, 14/06/2023 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin isimli intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan intihal raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 11 olarak tespit edilmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

- ☐ Başlangıç Bölümleri (Kabul ve Onay sayfası, Teşekkür sayfası, Özet/Abstract) hariç
- ☐ Kaynaklar hariç
- ☐ Alıntılar hariç/dâhil
- ☒ Diğer (Her şey dahil)

Tezimin benzerlik oranı, Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İntihal Raporu Uygulama Esaslarında belirtilen üst sınır benzerlik oranını aşmamaktadır. Benzerlik oranım üst sınır benzerlik oranının altında olsa dahi aksinin tespit edilmesi durumunda her türlü yasal sorumluluğu kabul ettiğimi ve hukuki sonuçlarına razı olduğumu bildirir, gereğini arz ederim.

Öğrencinin Adı, Soyadı: Fırat Akpolat

Tarih: 14.06.2023

İmza:

Danışman Adı, Soyadı: Prof. Dr. Neslihan Dalkılıç	İmza:
Tarih:	
Ana Bilim Dalı Başkanı Adı, Soyadı: Prof. Dr. Havva	İmza:
Özyılmaz	
Tarih:	